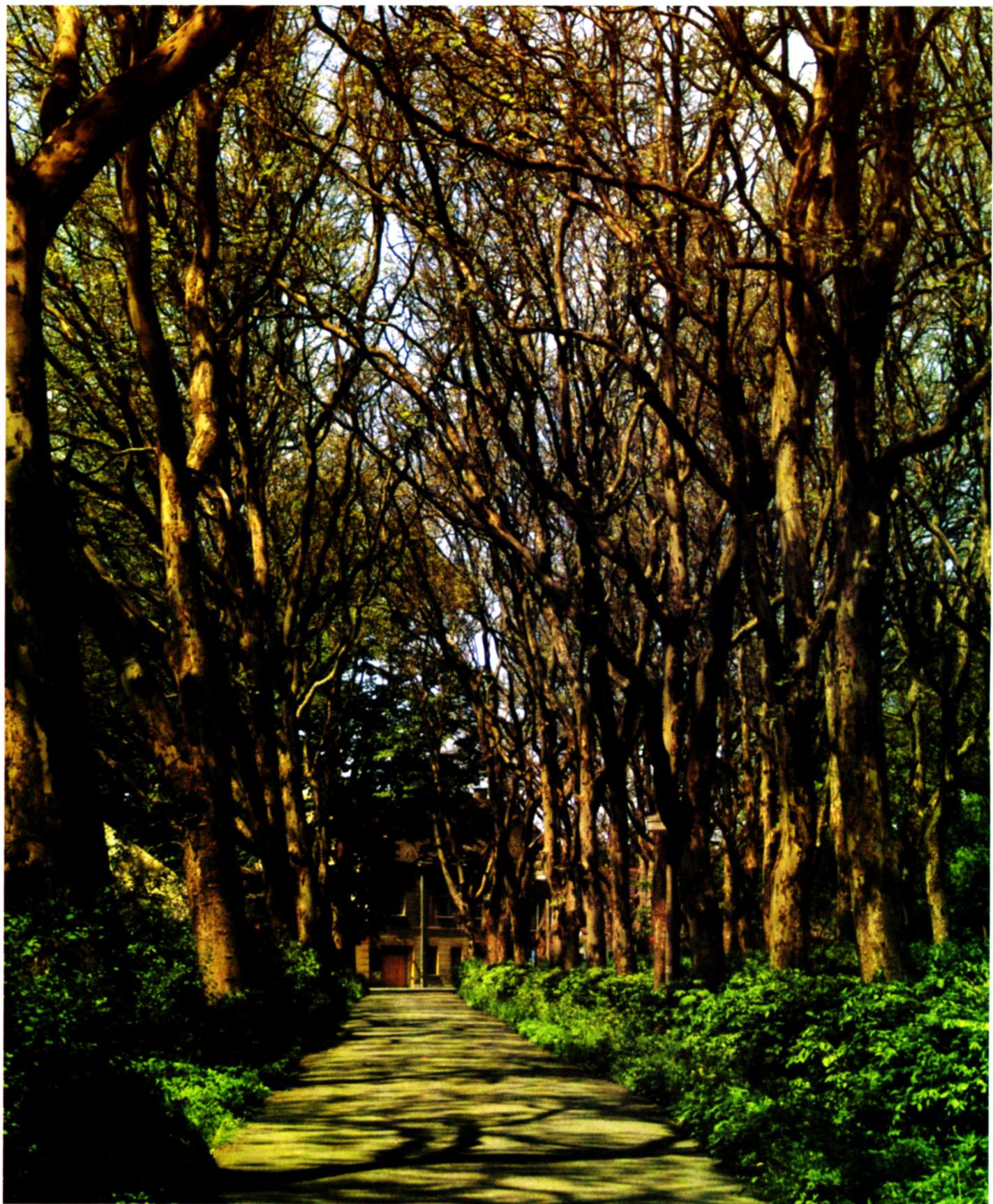

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ☆ NOVEMBER ☆ LISTOPAD 1995 ☆ Č. 11 (450) CENA 70 GR. (7000 ZŁ)

K JUBILEU BISKUPA Dr. DOMINIKA KALATU

Drahý náš otec biskup!

Vaši krajania zhromaždení v Jablonke a Novej Belej Vás srdečne pozdravujú pri príležitosti Vášho vzácnego štyridsaťročného jubilea vysviacky za biskupa. Obdivujeme Vašu húževnatosť v práci vo vinici Pánovej, ktorú ste znásobovali práve v časoch totalitnej nadvlády. Prenasledovania, vyšetrovania, pracovné tábory, vojenská služba, väzenia, prekážky v knázskej pastorácii nedokázali zotrieť z Vašej duše slub ADSUM, SOM OCHOTNÝ slúžiť len Bohu a Cirkvi vo svojom národe aj v cudzine. Čažký kríž tajnej vysviacky za knaza v roku 1951 a ešte ľažší a nebezpečnejší kríž tajnej vysviacky za biskupa v roku 1955, keď išlo o likvidáciu Cirkvi Kristovej, ste niesli hrdinsky a vŕťazne s odovzdanosťou do vôle Božej, posilňovaný darmi Ducha Svätého pod ochranou Matky Sedembolestnej v znamení cyrilometodského kríža, ako to deklarujete svojím vzácnym biskupským emblémom.

Pamäťame na Vás vo svojich modlitbách. Nezabúdajte na nás, predkladajte svoje i naše radosť, túžby a žiale Otcovi nebeskému, aby nás aj Vašimi rukami požehnával a doprial dožiť sa spokojnejších a radostnejších dní.

Jablonka - Nová Belá 3.9.1995.

V ČÍSLE:

Investovať do škôl	3
Minister Baco na Orave	4
V službe Cirkvi a národa	5
Valné zhromaždenie Matice slovenskej	6
Dobrý Slovák	7
Máme sa dobre	8
Starosti a radosť	9
Turistika, turistika	10
Z dejín Jurkova	11
Na ľudovú nôtu	12
Spomienky belianskeho farára	13
Slovenský inštitút otvorený	14
Prehliadka dychoviek na Orave	16-17
Povedka na nedelu	18-19
Čitatelia-redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

ORGAN TOWARZYSTWA
SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN SPOLKU
SLOVÁKOV V POĽSKU)

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSP

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny

JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lídia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i łamanie „IKTUS”

Druk

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty dla kól i oddziałów

Towarzystwa:

1 miesiąc - 70 gr (7.000 zł)
kwartalnie - 210 zł (21.000 zł)
rocznie - 8.40 zł (84.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

Belianky vitajú hostí chlebom a soľou. Zľava: E. a M. Grigerovci, Mons. P. Dubovský, farár K. Koniarczyk a M. Vyskočová

SLOVENSKÝ BISKUP NA ORAVE A SPIŠI

Prítomnosť Spolku sv. Vojtecha na Spiši a Orave bola vždy veľmi výrazná. Ciele tejto katolíckej organizácie boli našim krajanom blízke, preto neprekvapuje, že i členská základňa sa tu rýchlo rozširovala. Už v medzivojnovom období mal Spolok len na Orave takmer 650 členov. Podobne bolo na Spiši. Veľkej obľube sa tešili kalendáre Pútnik svätovojtešský, ktoré viacerí krajania prechovávajú podnes. Keď po rokoch totality vznikla možnosť obnovy členstva v Spolku sv. Vojtecha, o záujemcov nebola nádza. Doteraz sa do Spolku prihlásilo u nás už okolo 200 členov. Je to najväčší počet členov v zahraničí.

Asi to bolo jedným z dôvodov, že pri príležitosti 125. výročia vzniku Spolku sv. Vojtecha prišiel na dvojdňovú návštevu (2.-3. sept.) medzi krajanov na Orave a Spiši pred-seda SSV, otec biskup Peter Dubovský. Vzácnemu hostiu sprevádzala vedúca členskej základne SSV ing. Mária Vyskočová, prof. Michal Griger s manželkou Emou zo Spišskej Novej Vsi a Ladislav Kutzbelu z Kežmarku. .

Prvý deň návštevy začal otec biskup stretnutím s oravskými krajanmi v obvodnej klubovni SSP v Jablonke, kde sa v so-

botňajšie popoludnie zišli desiatky členov SSV z jednotlivých obcí. Po srdečnom uvítaní a krátkej modlitbe zhromaždení zaspievali pieseň Tie šaštinske zvony, po ktorej jablonská žiačka Beata Rišová zarecitovala hostom peknú Hviezdoslavovu báseň Orava, Orava, venovanú zakladateľovi Spolku A. Radlinskému. Stretnutie otvoril hlavný organizátor SSV na Orave Augustín Andrašák, ktorý zároveň prednesol krátku správu o činnosti Spolku. Zdôraznil v nej význam SSV v živote oravských krajanov, pripomenal najznámejších oravských činiteľov Spolku, o.i. T. Červeňa z Chyžného, oravského dekana Š. Pirončáka z Jablonky, lipnického farára J. Bonka a poukázal na rozvoj členskej základne v prvých desaťročiach tohto storočia.

V súčasnosti - ako vyplývalo zo správy - oravská skupina SSV združuje 105 členov z 10 obcí. Od svojho vzniku pred 4 rokmi organizovali o.i. celý rad zájazdov a púti do najznámejších pútnických miest na Slovensku - Levoče, Šaštín, Starých Hôr a pod., vyvýjali aktívnu činnosť pre obnovenie slovenských bohoslužieb v Jablonke a zavodovanie pre krajanov slovenských modli-

tebníkov, spevníkov a inej náboženskej literatúry. V tejto činnosti chcú pokračovať.

Počas besedy prehovorilo viac krajanov. Hovorili o svojich problémoch v krajskej i spolkovej činnosti, o svojich radostach a úspechoch, žiadali o pomoc v dodávaní náboženskej literatúry, delili sa spomienkami na činnosť SSV v minulosti. A čo v budúcnosti? Plánujú pokračovať v pútiach, založiť knižnicu SSV, zorganizovať v Jablonke chrámový zbor, zaktivizovať pre SSV krajanskú mládež a pri príležitosti jubilea Spolku do konca roka zvýšiť počet členov do 125.

Otec biskup vo svojom príhovore vyjadril radosť zo stretnutia, pripomenal hlavné ciele Spolku a oboznámil krajanov s jeho neľahkou ekonomickej situáciou v súčasnosti, keď pokuľháva proces reštitúcie zhabaného majetku SSV a viaceré oblasti činnosti musí Spolok rozvíjať prakticky od začiatku, napr. tlačiarenskú činnosť. Odporoval tiež na mnohé otázky krajanov a vyzval ich k ďalšiemu rozširovaniu svojej členskej základne.

Druhý deň návštevy sa začal slávnostnou sv. omšou v jablonskom farskom kostole, ktorú koncelebroval Mons. P. Dubovský ➤

Sv. omša v jablonskom kostole

Stretnutie v krajskej klubovni v Jablonke

Spišskí krajania na stretnutí v Novej Belej

Nedecká mládež víta Mons. P.Dubovského

spolu s tamojším kaplanom P.Kubánim. Treba podotknúť, že na túto „biskupskú“ sv. omšu prišlo oveľa viac veriacich než inokedy, nielen z Jablonky, ale aj okolitých dedín. S veľkým dojatím si všetci vypočuli kázeň, v ktorej otec biskup nadviazal o.i. na jubileum SSV a vyzval zhromaždených aby si upevňovali svoju vieru, zachovávali národné povedomie a rodinu reč.

Po bohoslužbách navštívil Mons. P.Dubovský faru, kde ho miestny pán farár oboznámil so životom jablonskej farnosti. Odtiaľ sa ešte raz vrátil do klubovne SSP, kde medzitým prišiel veľvyslanec SR v Poľsku Marián Servátka, konzul Marián Baláz a samozrejme ďalší krajania. Hoci čas súril, stretnutie, venované krajanskej problematike, sa pretiahlo vyše hodiny.

A zatiaľ v novobelskej klubovni sa už od obedu schádzali členovia SSV a ďalší krajania zo Spiša, ktorí sa chceli stretnúť so slovenským biskupom. Keď sa konečne - za hlasitého potlesku - zjavil v klubovni, uvítali ho belianske krajanky Monika Kurnátová, Anna Bendiková a Jana Majerčáková, oblečené v pekných spišských krojoch, tradičným spôsobom - chlebom a soľou. Ani tu na úvod stretnutia nechybali pekné recitácie slovenskej poézie, ktoré hostom - medzi ktorími bol i beliansky farár Kazimierz Koniarczyk - predviedli žiačky miestnej slovenskej školy Margita Dluhá a Monika Majerčáková.

Dakujúc za milé prijatie Mons. P.Dubovský pripomenal niekoľko najdôležitejších momentov v dejinách Spolku sv. Vojtecha, ktorý v tomto roku oslavuje 125-ročné jubileum svojej činnosti, poukázal na jeho význam v prehľbovaní duchovnej kultúry a kresťanských zásad národa a oboznánil krajanov so súčasnou situáciou SSV, ktorý združuje už vyše 107 tis. členov.

Rozprúdila sa živá beseda, počas ktorej krajania hovorili o.i. o svojej činnosti v SSV, ale aj na poli národnostnom, spominali na svoj zápas o slovenčinu v kostoloch a na školách, zdôrazňovali potrebu zapájania mládeže do spolkovej a krajanskej činnosti, vyjadrovali radosť, že Slovensko získalo sa-

mostatnosť a umožňuje SSV rozširovať členskú základňu a rozvíjať všestrannú činnosť. Obetavým horlivcom SSV je i veľký beliansky rodák, otec biskup Dominik Kaľata, ktorý - ako zdôrazňovali viacerí diskutujúci - za vieru a svoj neochvejný postoj veľa vytrpel. Významne sa tiež zaslúžil o rozvoj náboženského života na Slovensku, ako aj nášho krajanského diania. Ako sme počuli v správe hlavného jednatelia SSV na Spiši Antona Pivočárika, za členov Spolku sa tam v posledných 4 rokoch prihlásilo vyše sto krajanov. Je šanca, že sa tento počet ešte v tomto roku značne zvýší.

Poslednou zastávkou na ceste Mons. P.Dubovského po Spiši bola Nedeca. Prvé uvítanie dôstojného hosta bolo pred miestnym kostolom. Odtiaľ sa cez špalier krojovanej mládeže pobral do Božieho chrámu, kde odslúžil - spolu s tamojším kaplanom Jozefom Malecom - slávnostnú sv. omšu. Jej priebeh, podobne uvítaníc, jasne dokazovali, že sa Nedečania na návštevu pripravili mimoriadne poctivo. Počas bohoslužieb sme totiž počuli v predvedení nedeckých krajaniek starostivo nacvičené sólové i viachlasné piesne, medzi nimi aj dojímavú, zaspievanú s citom Ave Máriu. Znamenite si

počínať i tamojší organista Jan Aleksander, ktorý nielen pekne spieval po slovensky, ale sa predstavil ako ozajstný organový virtuóz. Takúto peknú omšovú slávnosť farníci z Nedece a okolitých obcí ešte hádam nezažili.

Po sv. omši sa v klubovni nedeckej MS uskutočnilo ešte jedno, teraz už posledné stretnutie otca biskupa so spišskými členmi SSV, ktorého sa zúčastnil i miestny farár Wojciech Głową. Aj tu počas besedy prevládala spolková i krajanská tematika, týkajúca sa o.i. náboženských otázok a problémov s ich riešením. Krajania spominali na minulosť, ale tiež hovorili o plánoch do budúcnosti, prosili o slovenskú náboženskú literatúru, prízvukovali potrebu čo najrýchlejšieho vyriešenia otázky dvojitého občianstva, resp. krajanskej karty a pod.

Hoci čas veľmi pokročil a už sa zvečerilo, otec biskup si všetkých pozorne vypočul, odpovedal na mnohé otázky, poradil a prisľúbil pomoc. Nebyť toho, že ho čakala dlhá cesta na Slovensko, bolo by sa stretnutie pretiahlo dlho do noci. Pred odchodom sa spolu s krajanmi pomodlili a na rozlúčku požehnal zhromaždených. Vzácná a milá návšteva im určite nadľho zostane v pamäti.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

Krajania na sv. omši v Nedeci

Nová školská pristavba v Tribši

Na stavbe v Nižných Lapšoch

INVESTOVÁŤ DO ŠKÔL

Situácia niektorých škôl na Spiši a Orave nie je zvlášť potešujúca. Oddávna sa diskutuje o tom, ako ju zlepšiť. Predkladajú sa rôzne návrhy a riešenia. Mnohé školy na Spiši a Orave sa boria s nedostatkom finančných prostriedkov a vhodných učební. Dodnes sa vyučuje v priestoroch, ktoré nevyhovujú didaktickým potrebám. V takejto situácii sú napríklad školy v Kacvíne, Nižných Lapšoch, Repiskách a Čiernej Hore na Spiši, alebo vo Veľkej Lipniči a Podvlnku na Orave. Už len na ich príklade vidno, že školstvo na vidieku bolo zanedbané. Preto len čo gminy prevzali školy pod svoju správu, vyšli s iniciatívou, ako zlepšiť ich situáciu. Samosprávy začali do školstva investovať, opravujú staré školy, budujú nové, alebo ich vybavujú modernejším zariadením.

Medzi tých, ktoré veľa urobili v oblasti školstva, patrí nepochybne spišská gmina Nižné Lapše, v ktorej sa zastavíme.

V Tribši

Stav tunajšej školy bol viacmenej uspokojivý. V roku 1990 bývalý riaditeľ školy S. Skubisz prišiel s nápadom, ako rozšíriť základňu školy. Nápad nedal na seba dlho čakať. Tribšania pripravili projekt a onedlho pristúpili aj k stavebným prácam. Po vyše dvoch rokoch bolo ich úsilie zavŕšené

úspechom - začiatkom septembra t.r. odovzdali novú pristavbu do užívania. Deti v Tribši (je ich ok. 120) tým získali oveľa lepšie podmienky pre výučbu. Pribudla im telocvičňa, školská knižnica, a niekoľko nových, priestranných učební.

- *Na prelome minulého a tohto roka - hovorí richtár V. Gogola - sme na pristavbu v Tribši dostali od Gminného úradu v Nižných Lapšoch a Kuratória osvety v Novom Sáczi dve a pol miliardy starých zlôtich. Odovzdáním pristavby sa práce nekončia. Čaká nás ešte omietanie školy, čo urobí stavebná firma Szmalec a Adamiec z Nového Targu. Okrem toho chceme v novej pristavbe zriadíť materskú škôlku a jedáleň. Myslím si, že občania budú spokojní s tým, čo sme spoločne vykonali, a treba priznať, že sa na stavbe podieľali všetci. Jedni svojou prácou, iní dodávkami dosák a pod. Významne nám tiež pomohol urbársky spolok, ktorý na strešnú konštrukciu poskytol 43 m³ dreva.*

Popri výstavbe novej časti školy Tribšania pristúpili aj k oprave starej budovy. Vymenili ústredné kúrenie na modernejšie, olejové, vymaľovali triedy a opravili odtoky dažďovej vody. Zdá sa, že po všetkých práčach, ktoré onedlho zavŕšia, bude tribšká základná škola patriť medzi najmodernejšie na Spiši.

V Nižných Lapšoch

O probléme školy v Nižných Lapšoch sa už hovorí niekoľko desiatok rokov. Aj tu, podobne ako v Kacvíne, sa vyučuje v troch budovách. Nie je to pohodlné ani pre učiteľov, ani pre žiakov. Základy budúcej školy boli urobené ešte za totality. Po roku 1989 sa však vo výstavbe nepokračovalo. Stavebné práce obnovili len pred dvomi rokmi. Pomaličky sa táto spišská Babylonská veža dvíha. Iste to nebolo ľahké, vzhľadom na to, že stavebný projekt bol zhodený ešte v predošom systéme a predvídal výstavbu ozajstného monštra.

Celá stavba je podelená na tri sektory a podľa toho prebieha aj výstavba. Vidno už prvé výsledky. Ako nám povedali lapšanskí murári, všetko závisí od finančných prostriedkov. Keď budú, o stavbu sa nebude treba obávať. V minulom roku výstavba pohltila takmer 900 miliónov zlôtich, v tomto roku to bude niečo vyše miliardy. Aj tu, podobne ako v iných spišských obciach, sa na výstavbe podieľajú obyvatelia. Lapšania ochotne pracovali napr. pri kopaní základov, príprave šálungov a ukladani stavebného materiálu. Kedy Lapšania vojdú do priestorov novej školy? Zatiaľ ešte nevedno. - *Potešitelné je, - hovorí richtár obce E. Hatala - že sme konečne pristúpili k výstavbe školy. Myslím, že ju spoločne zvládneme. Čakajú na nás naše deti...*

V Nedeci

Nedecká základná škola patrila kedysi k najmodernejším na Spiši, vedľa bola posta-

Nedecká škola rastie do výšky

Kacvinčania sa na takú školu môžu tešiť'

vená v rámci akcie „tisíc škôl na tisícočie poľského štátu“. V súčasnosti nedecká „tisícočka“ prechádza generálnou opravou. K dvom poschodiám pribudne tretie. Stavebné práce na škole sa začali koncom mája tohto roka. Dnes je už poschodie ukončené v hrbom stave. Stavbu realizuje novotarská stavebná firma NOWBUD, ktorá vyhrala gminný súbeh. Firma pri nadstavbe poschodia zamestnala okrem známych nedeckých murárskych majstrov aj osoby nezamestnané. Okrem toho zmodernizovala ústredné kúrenie a elektrikári z Falštiny, pod vedením A. Bogaczyka, aj celú elektrickú inštaláciu.

Ako nám povedal vedúci stavby K. Gołębiowski, firma sa zaviazala, že do konca augusta budúceho roka odovzdá nadstavbu do užívania. Zatiaľ ešte stavbárov čaká veľa práce - výmena všetkých drevených okien, modernizácia kotolne, ako aj vonkajšie obloženie školy termoizolačným materiálom. Ako sa ďalej dozvedáme, všetky práce súvisiace s nadstavbou školy v Nedeci budú stáť miestny rozpočet okolo 7 miliárd starých zlôtich. Projekt tejto náročnej investície pripravil spišský architekt E. Gryglak z Čiernej Hory. Nedecka

škola nadstavbou získa dodatočne 555,30 m², ktoré akiste využije čo najracionálnejšie, najmä počas letných prázdnin, kedy tu sídlia tábory mládeže.

V Kacvíne

O výstavbe školy v Kacvíne sme už v Živote písali viackrát. Ľadu stagnácie sa prelomili v roku 1990, kedy tu zvolili nový výbor pre výstavbu školy. Predsedom sa stal poslanec gminnej samosprávy Jan Rataj. Pod jeho vedením sa výbor ihned pustil do práce. Predovšetkým dal vyhotoviť nový, prispôsobený miestnym podmienkam, stavebný plán školy. Vyhotobil ho novosácský architekt P. Dygoň. Na jeseň 1992 konečne pristúpili k výstavbe. Dnes, takmer po troch rokoch, Kacvínčania pozerajú s údivom na novú školu. V tomto roku inštalovali moderné eurookná a elektrické vedenie, okrem toho murárska čata z Kacvína a Nižných Láp omietla interiéry, kym d'alšia skupina montuje sociálne zariadenia. Predpokladá sa, že nová škola by mala byť otvorená na začiatku budúceho školského roka. Zatiaľ pre zavŕšenie výstavby bude potrebných ešte skoro 4 miliardy zlôtich. Neskoré príde na rad

výstavba telocvične a úprava priestoru okolo školy.

Výstavba novej školy bola a je stredobom pozornosti Kacvínčanov. Obyvatelia sa už nemôžu dočkať, kedy sa ich deti začnú učiť v podmienkach zodpovedajúcich úrovni na prahu 21. storočia. Zatiaľ sa vyučuje na troch rôznych miestach, preto nečudo, že sa obyvatelia do výstavby vrelo zapojili.

- *Kacvínčania*, - hovorí predseda pre výstavbu školy Jan Rataj - *svojpomocne odpracovali na stavbe okolo 600 dní, okrem toho venovali 20 m³ dosávk. Významne tiež prispel tunajší urbársky spolok, ktorý venoval na tento cieľ 200 m³ dreva. Patri im za to veľká vdaka.*

Ako sa dozvedáme, v lapšanskej gmine sa veľa robí v prospech škôl o. i. vďaka tomu, že gmina získala 14 mld. zl. predajom komunálneho pozemku pre budúcu nedeckú nádrž. Peniaze investovala najlepšie ako mohla, do budúcnosti detí, na nové, modernejšie školy. Pri riešení školskej otázky pomáha tiež novosácské kuratórium, ako aj miestni obyvatelia. O tom, ako sa ďalej vyvínie ich situácia, budeme čitateľov informovať.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

MINISTER BACO NA ORAVE

- Prinášam vám srdečný pozdrav od premiéra slovenskej vlády Vladimíra Mečiara. Súčasná vláda venuje veľa priestoru spolupráci s krajanmi v zahraničí a snaží sa ju čoraz viac rozvíjať. Týka sa to aj oblasti dôležitej pre Slovákov žijúcich v Poľsku, akou je poľnohospodárstvo - povedal vo svojom príhovore slovenský minister pôdohospodárstva Peter BACO počas prehliadky dychových orchestrov v Dolnej Zubrici. Slovenský minister zavítal na Oravu z Podbiela, kde sa tak tiež konalo kultúrne podujatie. Jeho návštěva bola už oddávna veľmi očakávaná. Naši krajania, zväčša roľníci, vidia priestor pre vznik obojstrannej spolupráce pri predaji svojich poľnohospodárskych produktov. Hovorilo sa o tom už skôr takmer na každom krajanskom stretnutí.

Minister P. Baco aj so skupinkou svojich poradcov sa stretol s našimi krajanmi už počas prehliadky dychoviek, avšak k väčnejším rozhovorom došlo po jej skončení v zubričskej hasičskej zbrojnici. Pán minister sa živo zaujal o problémy a prekážky spojené s predajom poľnohospodárskych produktov (mlieka, zemiakov a mäsa) na Slovensko a naopak - predajom slovenských výrobkov v Poľsku. Naši roľníci hovorili o potrebe prípravy legislatívy, ktorá by tomu prospievala. Krajanov na Orave zaujal obchod s mliekom - najmä spolupráca s mliekareniským závodom v Tvrdošíne, kym krajania zo Spiša by chceli na Slovensku predávať zemiaky, obilie a v prípade malých mäsiarskych podnikov aj hotové výrobky. Pán

Minister P.Baco (zľava) počas rozhovoru s krajanmi

minister priznal, že súčasné vysoké colné prirážky obchodu neprospevajú a väzne ho obmedzujú, hoci je potrebné ho zintenzívniť. Partnerom v tom môže byť aj Spolok Slovákov v Poľsku, napríklad pri realizácii štátnych objednávok, ved' vždy je možnosť s niečím obchodovať.

V tomto roku má Slovensko v poľnohospodárskej oblasti nadbytok obilia, vína a piva, ktoré by tu mohlo odpredať. V Poľsku zase vidí partnera pri dodávaní rýb, ktoré by napríklad nemuselo dovážať až zo Španielska. Ako vidieť, medzištátna spolupráca v oblasti poľnohospodárstva zatiaľ pokríváva a aj preto sa 7. septembra t.r. v Brne zišli predsedovia vlád štyroch štátov CEFTA, aby sa dohodli na konkrétnejšej spolupráci, predovšetkým na colnej politike. Clá medzi členmi združenia CEFTA by mali do konca tohto storočia podľa všetkého úplne zaniknúť.

Minister pôdohospodárstva SR P. Baco vidí v rámci dohovoru GATT aj priestor pre zintenzívnenie spolupráce krajanov v Poľsku, najmä v prihraničnej oblasti. Musia byť ale splnené viaceré požiadavky. V prípade mlieka musí byť primerane schladené. Predávané mäso a dobytok musí vyhovovať hygienickým normám a pod. Po stretnutí s krajanmi sa minister P. Baco stretol tiež s novosáckým vojvodom W. Sowom a skupinkou podnikateľov. Ako povedal našej redakcii, osobne navštívi známe jarmoky v Jablonke a Novom Targu, aby sa priamo na mieste presvedčil o sile tejto „medzinárodnej spolupráce“. Ved' na spomínaných jarmokoch už existuje plná konvertibilita slovenskej a poľskej meny. Slováci bez problémov kupujú za korunu a len cez jeden týždeň minú v Poľsku okolo 30 miliónov. Je to jav pre Slovensko poučný.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

V SLUŽBE CIRKVI A NÁRODA

Takto by sa dalo stručne charakterizovať poslanie jubilujúceho Spolku sv. Vojtecha. Aj keď sa za dátum jeho vzniku považuje 14. september 1870, kedy sa konalo prvé valné zhromaždenie, dejiny SSV sa začínajú skôr a spájajú sa s menom jeho zakladateľa, kňaza a rodoluba Andreja Radlinského, narodeného 8.7.1817 v Dolnom Kubíne na Orave. Hned po kňazskej vysviacke v r. 1843 začal vyvíjať mimoriadne rozsiahlu a plodnú činnosť - písal, zakladal družiny, nedeľné školy, spolky, redigoval časopisy a noviny, stával, sa vodcom národa...

Myšlienku založiť Spolok sv. Vojtecha predstavil Radlinský už v r. 1857 v časopise Cyril a Method. Čoskoro zorganizoval aj výbor a podal memorandum - pamätný spis - prímasovi do Ostrihomu. Keď však potvrdenie Spolku nedosiahol, poslal listiny do B. Bystrice d'alemu veľkému Oravcovi, kanonikovi Tomášovi Červeňovi z Chyžného, a tým aj banskobystrickému biskupovi Š. Moyzesovi v nadáji, že mu pomôže. Nemohol. Celých 14 rokov trval jeho zápas, kým konečne dostal povolenie na založenie Spolku. Jeho prvé valné zhromaždenie určil dočasný výbor na 14. sept. 1870.

Spolok od začiatku nemal postlané na ružiach. Dlho nemal vlastnú budovu a musel sa často stáhovať na nové miesto, chýbali peniaze a ani členská základňa sa spočiatku neveľmi rozširovala. Slovenskej inteligencie, tobôž uvedomej, bolo málo. Na druhej strane neprajníci nikdy nechýbali, pokračovala predsa maďarizácia národa a z viacerých stráv sa stupňoval nápor na zrušenie Spolku, ktorý trval v podstate až do konca prvej svetovej vojny. Že Spolok nezanikol, zásluhu má nielen niekoľko zanietencov, akými boli popri Radlinskom Pavol Novák, Andrej Kubina či Martin Kollár, ale najmä skutočnosť, že si postupne získal dôveru a podporu ľudu a zapustil korene i do najodľahlejších slovenských obcí. Tak napr. po 30 rokoch od svojho vzniku, teda v r. 1900 mal len ok. 9 tis. členov a pri konci 1. svet. vojny - ok. 34 tis.

Začiatok storočia priniesol obnovu katolíckeho života, k slovu sa začala hlašiť nová slovenská generácia, mladí kňazi čoraz viac podporujú Spolok. V r. 1901 konečne kúpil Spolok dom v Trnave a neskôr rozvinul vydavateľskú činnosť. Len počas troch rokov vydal vyše 530 tis. výtlačkov kníh.

Veľmi ľahké časy prišli na Spolok cez 1. svet. vojnu. Bez financií ledva živoril, navyše zomrel jeden z najzásľuhnejších činiteľov SSV, správca M. Kollár. Spolok však nezanikol. Pomohli ho zachrániť vystáhovaci, americkí Slováci. Tamojšie združenia slovenských katolíkov preberali na seba jednateľstvo, robili zbierky a tak hlavne vďaka ich darom mohol SSV postaviť v Trnave tlačiareň.

Vznik Československej republiky priniesol sice slobodu, ale aj nové problémy, spôsobené najmä ponížujúcimi výpadmi z Čiech, zavrhujúcimi všetko katolícke a slovenské. Za týchto okolností sa SSV spočiatku rozvíjal po-

maly, ale aj tak čoraz pevnejšie vstupoval do povedomia Slovákov nielen svojou vydavateľskou činnosťou, ale aj o.i. organizovaním každoročných veľkolepých valných zhromaždení, zakaždým v inom meste. Tak napr. v r. 1922 sa valného zhromaždenia v Prešove zúčastnilo 23 tis. osôb. Postupne sa začala čoraz prudšie rozširovať členská základňa, ktorá už v polovici 30. rokov dosiahla úctyhodný počet - 100 tis. členov. Aj na severom Spiši a hornej Orave padali spolkové myšlienky na úrodnú pôdu. Naši krajania, aj keď v tom čase už odlúčení od svojej vlasti, sa ochotne zapisovali do SSV a tak neprekupuje, že napr. v r. 1938 v 27 spišskych a oravských dedinách bolo viac ako 1% všetkých členov Spolku.

Medzičasom SSV kúpil pri svojom sídle dva susedné domy a fíliáku tlačiarne Leva v Trnave, ba rozhadol sa postaviť aj novú, modernú tlačiareň, k čomu došlo hlavne zásluhou rodákov zo zámoria. Od tridsiatych do päťdesiatych rokov SSV významne rozširil svoju vydavateľskú činnosť, rapídne tiež stúpla jeho členská základňa, ktorá v r. 1953 dosiahla vrcholný stav - skoro štvrt milióna členov.

Žiaľ, tento rozvoj zastavil totalitný režim, ktorý zrušil členskú základňu, zhabal majetok SSV a v podstate zlikvidoval spolkový život. Potom s dosadenými funkcionárm sa SSV stal „účelovým zariadením rímskokatolíckej cirkvi“, ktoré malo „uspokojovať potreby veriacich“. Ako to v skutočnosti bolo, všetci vieme.

40 rokov totalitného režimu spôsobili nenahraditeľné škody. V súčasnosti Spolok sv. Vojtecha obnovil svoju činnosť, ale v mnohom musí začínať prakticky od základov. Nanovo buduje členskú základňu, ktorá za posledných päť rokov dosiahla už úctyhodný počet skoro 108 tis. členov.

Treba zdôrazniť, že význam Spolku sv. Vojtecha v dejinách slovenského katolizizmu a celého slovenského národa, v tom zvlášť v šírení písaného slova, je nesmierny. Svedčí o tom nie len vydávanie novín a časopisov (Katolícke noviny, Duchovný pastier, Plameň, Kultúra, Katolícke kázne pod.) a množstvo knižných titulov, ktoré na kultúrom poli zohrali nenahraditeľnú úlohu, ale aj fakt, že po zatvorení Matice slovenskej v r. 1875 ostal Spolok na dlhé roky jedinou ustanovizónou svojho druhu na Slovensku a zohral podstatnú úlohu pre zachovanie slovenského národného povedomia a kultúrnej identity.

Cieľom vydavateľskej činnosti SSV bolo dávať ľuďom dobré knihy a tak šíriť vzdelenosť, mravnosť a náboženské i národné uvedomenie. Zvlášť veľkú úlohu v tejto oblasti zohrali katolícke kalendáre s poučným a zábavným čítaním, akým bol Pútnik svätovojtešský, ako aj podielové knihy, ktoré dostali všetci členovia SSV. Získali si medzi ľuďmi veľkú obľubu. Spolok tiež vydával pre školy katechizmy, šlabikáre a iné učebnice i pomôcky, ktoré pôsobili nielen výchovne, ale i národnne, najmä v čase

Andrej Radlinský

národnostného útlaku po zatvorení Matice slovenskej. Veľkú úlohu zohrali i modlitebne knihy a spevníky, akými boli napr. Jednotný katolícky spevník či Nábožné výlevy, ktoré mnohé naše rodiny prechovávajú podnes.

* * *

15. septembra 1995, v deň 125. výročia, sa v Trnave konalo valné zhromaždenie Spolku sv. Vojtecha, ktorého sa zúčastnilo 217 delegátov. Medzi nimi boli prítomní aj naši krajania - Anton Pivočárček z Kacviny, Anna Mačičáková z Jurgova, Andrej Skupík z N. Belej a Augustín Andrašák z Jablonky, ktorý bol pri príležitosti jubilea za zásluhy o rozvoj Spolku vyznamenaný pamätnou medailou SSV.

Po správe o činnosti a hospodárení Spolku a pláne na nasledujúce obdobie, ktorú prednesol riaditeľ SSV Štefan Hanákovič, sa rozprúdila podnetná diskusia, počas ktorej delegáti hodnotili doterajšiu činnosť a predložili viaceré návrhy do budúcnosti. Počas volieb zhromaždení zvolili nový 21-členný výbor a kontrolnú i revíznu komisiu. Za predsedu SSV na nasledujúce obdobie bol vymenovaný opäťovne Mons. Peter Dubovský. Riaditeľom SSV zostáva naďalej Štefan Hanákovič.

Valné zhromaždenie schválilo niektoré zmeny v stanovách SSV a rozhodlo sa od 1.1.1996 zvýšiť členský príspevok z 50 na 60 Sk. V schválenom uznesení sa o.i. zdôrazňuje potreba presadiť osobitný zákon o SSV v Národnej rade SR, oživiť kultúrnu a spoločenskú činnosť v mestných skupinách, neustále získavať nových členov, najmä z radov mládeže a rozširovať vydavateľskú činnosť. Valné zhromaždenie tiež odporúča vyvinúť aktivity na získanie finančných podpôr, zriaďať vlastnú tlačiareň, dokončiť rekonštrukciu a modernizáciu sídla SSV v Trnave a zriaďať knižnicu, archív, študovňu a múzeum, zorganizovať manažment a systém predajní SSV a rozvíjať aj iné formy hospodárskej činnosti.

Gratulujeme Spolku sv. Vojtecha k jeho významnému jubileu a do ďalších rokov mu želáme mnoho úspechov a Božieho požehnania

REDAKCIA

PRE SLOVENSKO A SLOVÁKOV

V dňoch 22.- 23. septembra 1995 sa v Rimavskej Sobote za účasti 354 delegátov konalo valné zhromaždenie Matice slovenskej - najvýznamnejšej kultúrnej organizácie na Slovensku. Jeho rokovaní sa zúčastnili viaceré významné osobnosti slovenského kultúrneho, národného a cirkevného života, o.i. minister kultúry SR Ivan Hudec, ministerka školstva Eva Slavkovská, Ján Chrysostom kardinál Korec, generálny biskup evanjelickej cirkvi Július Fillo, generálny riaditeľ STV Jozef Daramo a predstaviteľia viacerých slovenských spolkov v zahraničí. Spolok Slovákov v Poľsku zastupovali delegáti miestnych odborov Matice slovenskej Augustín Andrašák, Anton Pivočarčík, Anna Mačičáková, Anna Krištofeková, František Brodovský, ako aj predseda OV SSP na Orave Róbert Kulaviak.

V úvode sa zhromaždeným prihovoril kardinál J. Ch. Korec, ktorý krátkou modlitbou požehnal valnému zhromaždeniu. Účastníci VZ si potom so záujmom vypočuli obšíru správu o činnosti a súčasnom stave Matice slovenskej za roky 1992-1995, ktorú prednesol tajomník MS Stanislav Bajaník. Významným dokumentom predloženým delegátom bol i návrh programu Matice slovenskej do roku 1998, ako aj jej výhľadové zámery do roku 2001.

Po správe Dozorného výboru za obdobie 1992-95, ktorý navrhol udeliť výboru MS absolutórium, sa rozprúdila živá a podnetná diskusia. Účastníkom zhromaždenia sa prihovorili i čestní hostia, medzi nimi aj minister kultúry SR I. Hudec, ktorý im odovzdal po-

Predsedu Matice J. Markuš v spoločnosti ministra kultúry SR I. Hudeca (zľava) a kardinála J. Ch. Korca. Foto: SNN

zdrav od slovenskej vlády a osobitne od premiéra Vladimíra Mečiara a súčasne vysoko ocenil doterajšiu činnosť MS.

Slova sa ujali aj predstaviteľia slovenských spolkov v zahraničí. Predsedu OV SSP na Spiši Anton Pivočarčík sa vo svojom príhovore venoval o.i. zákonom o zahraničných Slovákoch. Povedal, ako ich mrzi napríklad to, že ked' prídu na Slovensko, sú označovaní za „cudzincov“. A predsa Slováci v Poľsku sú hrdí na Slovensko a Maticu, a považujú ich za svoje. Spomenul tiež význam kníh, novín a časopisov zo Slovenska, ktoré sú pre krajanov často jediným informátorom o pôvodnej vlasti. Na záver sa podčakoval za doterajšiu pomoc a vyslovil podporu zákonom, ktoré žiada prijať Matica.

František Brodovský z MO MS v Novej Belej zase hovoril o niektorých problémoch Slovákov v Poľsku, o.i. spomenul snahy o zachovanie slovenských nápisov i historických pamiatok, ako aj slovenskej reči na školách. Poukázal i na nedostatok slovenských učebníčkov, potrebu organizovania zájazdov na Slovensko

pre krajanške deti a podobne. Potešiteľným bol fakt, že hned po jeho príhovore riaditeľka Školskej správy z Liptovského Mikuláša prisľúbila dodať zásielku slovenských učebníčkov pre deti z Poľska.

Významným momentom na valnom zhromaždení boli voľby. Za predsedu Matice slovenskej bol opäťovne zvolený Jozef Markuš a za podpredsedov - Stanislav Bajaník, Eva Gajrajová, Peter Maruniak ml. a Ján Eštok. Zhromaždení zvolili tiež 38-členný Výbor MS a Dozorný výbor, ktorého predsedníčkou sa stala Jolana Ambrúžová.

Valné zhromaždenie MS schválilo niekoľko dôležitých dokumentov. Patrí k nim i text Memoranda, v ktorom MS o.i. žiada prijať: zákon NR SR o štátnom jazyku, zákon NR SR o Matici slovenskej, novelu zákona o volbách do miestnych samospráv na pomerne princípe, ako aj zákon NR SR o Slovácoch žijúcich v zahraničí ako súčasti slovenského národa s priamou účasťou Matice slovenskej pri jeho realizácii.

V uznesení prijatom na záver valné zhromaždenie schválilo o.i. stanovy Matice slovenskej a nový program MS na roky 1995-1998 s výhľadom do roku 2001, ako aj návrh udeľovať čestné doživotné členstvo MS významným osobnostiam. Pamätná medaila za osobitný prínos k oživeniu MS bola udelená Jozefovi Markušovi, a za dlhodobú aktivitu v MS a pre MS Eve Kristínovej. V odseku uznesenia týkajúceho sa spolupráce so zahraničím sa o.i. navrhuje: v spolupráci so štátnymi orgánmi zvyšovať starostlosť o Slovákov v zahraničí; sústredovať zvýšenú pozornosť na budovanie stálej expozície o živote a diele Slovákov žijúcich v zahraničí v Dome zahraničných Slovákov v Bratislave; podľa potreby zakladať ďalšie kultúrne a informačné centrá Nadácie, Matice slovenskej a miestne odbory Matice slovenskej v zahraničí.

Valné zhromaždenie sa skončilo pri pomníku Š.M. Daxnera vysadením lipky, ktorú posvätil dekan J. Dluhoš, príhovorom nového predsedu MS Jozefa Markuša a štátnej hymnou SR. K matičným otázkam sa ešte vrátíme.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje svetoznámeho talianskeho tenoristu a jedného z najslávnejších operných spevákov na svete, ktorý pred mesiacom oslávil 60. narodeniny. Vystupoval na všetkých popredných svetových scénach. Pre čitateľov iste nebude ľahkú uhádnuť o koho ide, keď povieme, že 2. októbra t.r. spieval aj vo Varšave. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V živote č. 9/95 sme uverejnili fotografiu herečky Jane Seymourovej. Knihy vyžrebovali: Margita Šoltýsová z N. Belej, Jadviga Červeňová z Chyžného, Tomáš Vida z Kacviny,

Kristína Vojtasová z Jurgova, Jadviga Švecová z Krempáčov a Jozef Brija z Vyšných Láپš.

Sprac. PETER KOLLÁRIK

DOBRÝ SLOVÁK

Druhá svetová vojna poznačila život viačích našich krajanov. Ale ani prvé obdobie po vojne, keď sa na hornej Orave a severnom Spiši začal zavádzat nový „poriadok“, nebolo o nič ľahšie. Práve vtedy, keď už na frontoch zrníkli zbrane a každý očakával mier, na našich dedinách stále pokoja nebolo. Nadálej utrpenie, ba ani obete na životoch neboli zriedkavosťou, tým viac, že nastupujúci „ľudový“ režim začal kruto prenasledovať Slovákov. K tým, ktorých osud postihol najťažšie, patrila i rodina krajaná Jána Zonzela, predsedu MS Spolku Slovákov v Podsrní, ktorého dnes chceme predstaviť.

Kým však k nemu prejdeme pripomeňme, že na konci vojny, keď sa začalo povrávať, že Orava bude opäť pripojená k Poľsku, vznikla v jednotlivých obciach slovenská milícia, ktorá mala za úlohu brániť tamojších Slovákov. Jej členom bol aj otec Jána Zonzela, taktiež Ján, ktorý počas prestrelky s poľskou milíciovou pri kostole v Podvilku tragicky zahynul. Osirotil päť detí, z ktorých najmladší Ján sa narodil 1. januára 1946, teda už po otcovej smrti.

Nie je ľahko si predstaviť život mnohočlenej rodiny bez otca. Celá ľarcha starostlivosti o výživu a výchovu malých detí, z ktorých najstaršia dcéra Ilona mala vtedy len 14 rokov, spadla na matku, Máriu Zonzelovú. Nezúfala však, ale sa odvážne pustila za pasy so životom. Nielenže dokázala obrobiť kameňasté roličky na svojom neveľkom hospodárstve, ale najímala sa do práce aj na iných gospodárvstvách, aby zarobila a zabezpečila deťom aspoň to najnutnejšie pre živobytie. V tak ľahkých podmienkach sa jej podarilo vychovať svoje ratolesti na dobrých ľudí, vlievať im do duši slovenské národné povedomie, lásku k rodnému jazyku a hrdosť na slovenský pôvod i na obeť otca, ktorý položil život za obranu Oravy a Slovenska.

Malý Ján to všetko pozorne počúval a ako rástol, stále viac ho v jeho slovenskosti utvrdzovali slová mamá a spomienky na otca. Vyrastal, ako sme už spomenuli, v mimoriadne ľahkých podmienkach. Spolu so súrodencami musel od malička pomáhať matke na poli a v domácnosti. Keď dovršil sedem rokov, začal chodiť do miestnej Základnej školy v Podsrní, ktorú ukončil v roku 1960.

- Mal som šťastie - hovorí - lebo v tom čase bola v obci ešte slovenská škola, preto som si slovenčinu dobre osvojil a podnes nemám s ňou žiadne problémy. Keď kdeši v šesťdesiatych rokoch bola slovenská škola zrušená a namiesto nej založená poľská, začali sa s vyučovaním slovenčiny problémy, s ktorými sa boríme prakticky do dnešného dňa...

Po ukončení školy Ján Zonzel zostal doma a spolu s matkou hospodáril na rodičovskom

gazdovstve. Tu v roku 1965 dostal povolávací lístok na vojenčinu a musel na poldruha roka zameniť rodny dom na kasárne. Vojenskú službu vykonával daleko od domova, až v Luboni Śląskom / Jeleniogorské vojvodstvo /, kde si získal meno dobrého, disciplinovaného vojaka.

Po návrate domov sa zamestnal na Okresnej správe miestnych ciest v Nowom Targu a istý čas pracoval pri oprave a údržbe ciest na Orave. Medzitým sa Jánovi súrodenci osamostatnili a odišli z domu. Sestra Ilona sa vydala do Rabky, Genovéva do Podvilk, podobne ako bratia. On zostal v rodičovskom dome, staral sa o hospodárstvo a opatroval matku, ktorá - ako nám nedávno povedal - si do konca svojich dní zachovala pevné slovenské národné povedomie. Napriek ľahkej práci si vždy vedela nájsť čas i na krajančí otázky. Rada čítala, preto neprekupuje, že si skoro od začiatku predplácala nás časopis. Čítala Život donedávna, kým jej oči neprestali slúžiť. Zomrela ako 92 - ročná, 21. apríla t.r.

Hovorí sa, že jablko nepadá daleko od stromu. Podobne ako matka alebo predtým otec, aj Ján sa od detstva cítil Slovákom. Nikdy a nikde netajil svoju národnosť, za čo musel neraz znášať príkoria. To ho však nedokázalo odradiť, naopak - povzbudzovalo jeho národné povedomie. Práve aj preto sa teší všeobecnej úcte krajanov.

Ján Zonzel ako presvedčený Slovák je už od mládejčenských rokov, teda skoro štvrt stočia, členom našej organizácie - Spolku Slovákov v Podsrní. Ako radový člen sa zúčastňoval skoro na všetkých schôdzach miestnej skupiny SSP. Povahovo tichý, pokojný, nevyhýbal sa žiadnej práci. Získal si dôveru krajanov, ktorí ho na výročnej volebnej schôdzi v jeseni 1993 zvolili za predsedu Miestnej skupiny SSP v Podsrní.

- Neuchádzal som sa o túto funkciu, - hovorí. - Nechcel by som totiž krajanov sklamáť, keby sa nám naše zámery, priaté na volebnej schôdzi, nepodarilo splniť. Situácia v našej MS nie je práve najlepšia. Mnohí členovia sa prestali angažovať v našej činnosti, ktorá tým - najmä v posledných rokoch - veľmi ochabla. Možno to zapríčinila nie najlepšia ekonomická situácia krajiny, zvlášť ľahká najmä v poľnohospodárstve, ktorá nútia našich roľníkov zaoberať sa predovšetkým vlastnými, životnými otázkami. Čokoľvek by to ale bolo, my musíme v prvom rade oživiť slovenského ducha vo všetkých členoch...

Problémov majú v Podsrní naozaj dosť. K tým najväčším podľa Jána Zonzela patrí vyučovanie slovenčiny, ktorému sa v obci obzvlášť nedá. Napr. pred štyrmi rokmi sa na slovenčinu prihlásilo skoro 30 detí, ale k vyučovaniu nedošlo, lebo škola nedokázala zabezpečiť učiteľa - slovenčinára. Po dvoch rokoch čakania deti rezignovali. Preto neprekupuje, že v tomto roku len traja žiaci prejavili ochotu učiť sa slovenský jazyk, čo je málo,

aby sa výučba mohla začať (je potrebných 7). Škola by mala každý rok dôkladne informovať žiakov a rodičov, že je možnosť vyučovania slovenčiny, na dôvažok zdarma, tedy by určite stúpol záujem o túto výučbu.

- Keď to vedenie školy nebude robiť - prizvukuje J. Zonzel - keď bude klásiť prekážky, darmo my budeme nahovárať rodičov, aby deti na slovenčinu zapisali. Neuviera, a aj samotné deti budú odporovať, v obave pred učiteľmi a vedením školy, že je to niečo protiškolské. To samozrejme neznamená, aby sme sami nič nerobili a rodičov nenašovárali. Bolo by však dobre, keby na takéto stretnutia s rodičmi prišiel aj niekto z vedenia nášho Spolku z Krakova. Určite by to veci pomohlo.

Ján Zonzel, hovoriac o ochabnutosti krajančí aktivity mal na mysli aj klubovňu MS, ktorá fakticky nepracuje. Akoby aj mohla, keď v nej skoro nič nie je. Pardon. Majú v nej sice zopár kníh, ktoré im kedysi dodala Matica slovenská, lenže túto skromnú zbierku by sa už dávno patrilo doplniť o nové, zaujímavejšie tituly, ktoré by krajanov zaujali a radi by si ich prečítali.

- Ja si prácu klubovne predstavujem tak, ako to bolo voľakeď. Teda, že sme v nej malí vždy čerstvú tlač - slovenskú a poľskú a že bola pravidelne otváraná a vykurovaná / v zimnom období /. Popri knihách a tlači by v nej mal byť aj farebný televízor a video, lebo dnes má TV každý už aj doma. Musia tam byť hry a iné zariadenia pre mládež, no a čo je najdôležitejšie - klubovňa musí mať zaujímavý program pre mladých a starších. Vtedy pritiahne ľudí a splní svoje poslanie. Samozrejme, to si vyžaduje isté finančné prostriedky, ale dnes to ináč nejde. Dobre pracujúca klubovňa je na dedine potrebná...

V dnešnej situácii nášho Spolku to všetko vyzerá ako sen. Ale želáme krajanovi J. Zonzelovi, aby sa mu tento sen splnil.

PETER KOLLÁRIK

MÁME SA DOBRE...

O Nedeci sa často hovorí v súvislosti s výstavbou hydroelekárne, ktorá sa ťahá, žiaľ už niekoľko desiatok rokov. Inžinieri a robotníci sa snažia skrotiť dravé a nespútané vody Dunajca. Od 26. júla tohto roka sa začalo postupné napĺňanie hlavnej nádrže. Denne sa hladina vody dvhne o 20 cm. Po dosiahnutí požadovanej hĺbky 18 m, čo bude trvať asi tri mesiace, sa začne prvá skúška zariadení. Podľa predpokladov by mala byť nedecká hydroelekárňa odovzdaná v roku 1997.

V tieni nádrže

Pozdĺž tohto vodného diela sa tiahne rad spišských a podhalianských obcí. Tá, o ktorej chceme dnes hovoriť, sa volá Nedeca-Zámok, a je najmenšou obcou na Spiši. Má len 56 domácností s 250 obyvateľmi. Samostatnosť získala po prvých demokratických voľbách v roku 1990. Dovtedy bola v historickom spojení s nedalekom Nedečou. Samostatnosť má pre obyvateľov veľký význam. Môžu plne rozhodovať o sebe, a nielen to: sú v ľapšanskej gmine partnermi pre iné spišské obce. Do gminného výboru občania zvolili aktívneho Jozefa Jezierczaka, ktorý tu bráni ich záujmy.

Rozvíjať turistiku

Zámočania sú k návštěvníkom zdvorili. Vedľa len počas roka Nedecký zámok a vodnú nádrž navštívili skoro 150 tisíc turistov. Najviac v letných, prázdninových mesiacoch. O atraktívnosti miesta svedčí aj to, že sa obec nachádza v blízkosti slovenských hraníc. Tamojší hraničný prieschod Nedeca - Lysá nad Dunajcom, alebo slovami tamojšieho obyvateľstva zvaný tiež „Golembargom“, je otvorený pre občanov troch štátov - Slovenskej, Poľskej a Českej republiky. Pri priležitosti návštavy Nedeckého zámku sa dá odbehnuť na Slovensko, či už na nákup do Spišskej Staré Vsi, alebo pozrieť si historický Červený Kláštor, a spolu s duchom mnícha Cypríana zaspomínať na jeho slávu. Tiež sa možno vybrať na prijemnú plavbu plôhou po dravom Dunajci.

Zámocká zaujímavosť - kaplnka v búťavine starého stromu

Aj maličká Nedeca-Zámok si buduje kostol

Zámočania spájajú svoju budúcnosť s hydroelekárňou, preto pozorne a s veľkým záujmom sledujú jej výstavbu. Skryte dúsfajú, že po jej zavŕšení vzniknú nové možnosti práce, najmä v oblasti turistického ruchu a služieb. Rodia sa prvé iniciatívy. V porovnaní s predošlým rokom v obci vzniklo niekoľko nových obchodných stánkov, potravinárskej, novinových, ba nájdete aj plenerový McDonalds, kde si možno pochutnať na hamburgeroch, hranolkoch, parkoch a dobrom pive. Niet problémov ani pre toho, kto by chcel v obci prenocovať. Môže to urobiť buďto na zámku, v nedalekom rekreačnom stredisku Belchatów, alebo priamo u miestnych roľníkov. Veľa z tamojších domov je pripravených na príchod prvých turistov. Spišajú všetky potrebné výmennosti.

Žiť v Nedeci-Zámku

- *Mne je tu veľmi dobre,* - zdôveruje sa predseda MS SSP A. Findura. - *Všetko mám na dosah ruky. Som spokojný s tým, čo naša obec v poslednom čase dosiahla. Je toho pomere vela v tak krátkom čase našej samostatnosti. Čo by som si ešte prial? Preďovškým vyriešiť problém vody. Tohtoročné suché leto spôsobilo mnohým veľké ťažkosti. Takmer všetky studne vyschli. Cez najväčšie horúčavy si roľníci museli vodu vozit. Obec vidí východisko aj z tejto situácie. Menovite tak, že by sme boli napojení na vodovodnú sieť z Kacvinskeho Potoka, ktorá zásobuje tunajšie Vojenské rekreačné stredisko i samotný zámok. Skôr, či neskôr musíme túto otázkou vyriešiť, aj vzhľadom na to, že letné mesiace sú rok, čo rok suchšie.*

Potrebná kaplnka

Celé desaťročia museli Zámočania chodiť do kostola sv. Bartolomeja v Nedeci. Po čase došli k záveru, že predsa len pôjdu svojou vlastnou cestou. Tak sa aj stalo. Najprv na bohoslužby, ktoré odbavuje nedecký kňaz W. Głową, chodili do nedalekej kaplnky sv. Michala, ktorá sa nachádza na polceste medzi obdvojoma obcami. Táto situácia ich predsa neušokovala, a tak sa obrátili na bývalého riadiťa zámku S. Michalczuka o sprístupnenie miestnosti v niekdajšej zámockej hájovni.

Na jar tohto roku však už pristúpili k výstavbe novej, priestrannejšej kaplnky. Zvolili štvorčlenný výbor, ktorý sa ihneď pustil do práce. Uskutočnila sa aj peňažná zbierka. Keď som bol v obci začiatkom októbra t.r., na kaplnke práve tesári končili viazanie strešnej konštrukcie.

- *Chceme, aby sa na Andreja už odbavovala sv. omša. Dúšam, že sa nám tento ciel podarí splniť.*

Vari najviac problémov može byť s oltárom. Zámočania by totiž chceli, aby sa do novej kaplnky dostal pôvodný oltár sv. Andreja, ktorý sa nachádzal v hradnej kaplnke. Po roku 1945 došlo k vykradnutiu priestorov Zámku, teda aj zámockej kaplnky. Z oltára zmizli niektoré figúrky svätcov, a to, čo z neho zostalo (bez obrazu), je uskladnené v zámockej sýpke.

Podľa bývalého riadiťa Nedeckého zámku S. Michalczuka, Zámočania by si mali rozmyslieť, či sú schopní finančne zvládnúť rekonštrukciu hradného, barokového oltára sv. Andreja. Vedľa v novopostavených kostoloch sa montujú jednoduché a pritom veľmi pohľadné oltáre. Ale o tom, ako sa stane, zaiste rozhodnú sami obyvatelia.

Ľudový dom i všetko v ňom

Zámočania už oddávna mysleli na výstavbu obecného domu. Vedľa miestnosti, kde by sa mohli stretávať občania, ktorým osud obce nie je ľahostajný, bola priam žiadúca. Preto, keď sa len naskytla prvá možnosť, ihneď zareagovali. Pristúpili k výstavbe, a dá sa povedať, že budúci obecný dom je už vlastne ukončený v hrubom stave. Aj tu, podobne ako v prípade kaplnky, práce rýchlo napredujú. Súkromná firma F. Nowaka - Jamarol - sa zaviazala, že do konca tohto mesiaca vykoná vnútornú omietku domu.

- *Chceli by sme, aby ríctár obce J. Kiedzuch - Ľudový dom odovzdal do užívania paralelné s uvedením do prevádzky nedeckej hydroelekárne. Čo všetko bude v Ľudovom dome? Riešení je veľa. Jednoznačne budeme v tomto vychádzať z potrieb obce.*

Dá sa povedať, že táto nová, pätnásťa obec na Spiši vošla na vlastnú cestu. že je to dobrá cesta, vidno už na prvých výsledkoch.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

STAROSTI A RADOSTI...

Ktokoľvek z krajanov sa vyberie na Oravu a chce sa oboznámiť s jej krásami, regionálnymi zvláštnosťami i obyvateľmi, ktorí tu žijú iste vie, že existujú dve Zubrice - Horná a Dolná. Horná patrí svojou rozlohou k najväčším obciam asi nie len na Orave, ale snáď aj v celom Poľsku. Dolná je oveľa menšia, má asi 350 čísel a žije v nej približne 1300 obyvateľov. Obe však majú svetu čo ukázať, majú tiež, ako všade inde svoje starosti a radosti, žijú životom spokojným, akoby bohom od hlavného ľahu, ktorý smeruje z Krakova až na hranicu so Slovenskom / Chyžné /. Všade dookola je však pekná oravská príroda, žijú tu srdeční a pracovití ľudia, o ktorých bude vlastne reč.

Hospodárske starosti, ale aj pomoc

Hlavné starosti robí riešenie poľnohospodárskej otázky a cenová politika, ktorá je nepriaznivá pre výrobcom mäsa, mlieka, ovčej vlny, či pestovateľov obilia, zemiakov a ostatných plodín. Pretože výkupné ceny sú nízke, rolníci hľadajú nové možnosti odbytu svojich výrobkov. Iste riešenie v zlepšení tejto situácie pre krajanských rolníkov by sa črtaло, ako sa zdá, v umožnení dodávok ich produktov na Slovensko. Tomu mala o.i. slúžiť aj návšteva slovenského ministra pôdohospodárstva Petra Bacu na Orave začiatkom septembra t. r., vedľ spolupráca medzi dvomi susednými a jazykovo blízkymi krajinami by mala byť na vyššej úrovni. Výsledky budú predsa osozne všetkým. Dúfajme preto, že sa problémy vyriešia, a Oravčania i Spišiaci na jednej i druhej strane hranice budú spokojní.

Nielen chlebom je človek živý...

Ekonomika a jej otázky, to je jedna vec, aj keď veľmi dôležitá, ale ako sa hovorí - nielen chlebom je človek živý... Vedľ obyvateľa ani tu, ako ani všade inde, nezabúdajú na čulý spoločenský život. Stretávajú sa po práci na rôznych kultúrno-spoločenských podujatiach, a samozrejme riešia aj krajanské otázky. Častokrát sa tiež svojpomocne púšťajú do zveľaďovania svojich obcí. Tu treba spomenúť výstavbu hasičskej zbrojnice v Dolnej Zubrici.

Nová zbrojnice

- Hasičská remíza v našej obci - hovorí predsedu MS Vendelin Vengrin - bola veľmi potrebná. O jej výstavbu sme sa usilovali už 15 rokov, vedľ v bývalej sa nám ledva zmestila stará hasičská striekačka /esť z roku 1800/ a klubovňa, v ktorej sa konali naše spolkové stretnutia... Práve preto sa už tešíme, že sa nám podarilo takúto veľkú investíciu zdarne ukončiť.

70 - te roky. To je obdobie, kam až siahajú prvé myšlienky postavenia reprezentačného stánku - zbrojnice, ktorá bude slúžiť v prvom rade najmä hasičom, ale nielen im. V jej priestoroch bude aj krajanská klubovňa, miesto na konanie dedinských zábav, svadieb a podobne. Muselo však uplynúť ďalších veľa rokov, kým bolo všetko pripravené na začatie výstavby. Ten čas prišiel v

Stará požiarna zbrojnice v D.Zubrici - dnes pohrebný podnik. Foto: J.P.

októberi 1988. Peniaze na výstavbu venovala z časti obec, a veľkou sumou pomohol Gminný úrad v Jablonke, za čo mu patri velká vdaka. Ale ani toto všetko by nestačilo, nebyť elánu a nadšenia obyvateľov, ktorí sa aktívne zúčastňovali všetkých verejnoprospešných prác pri výstavbe. Boli to mestní murári, robotníci, a samozrejme tí, ktorí mali o zbrojnicu najväčší záujem, t.j. požiarnici. Každý z nich odpracoval jeden deň už pri kopaní základov, bez čoho by sa spoločné dielo asi nepodarilo... Bežali roky, po základoch boli vytiahnuté múry, postavená bola aj strecha - drevo na ťu dodal mestny Urbársky spolok - zaviedla sa elektrika, kúrenie a tiež sa robili ukončovacie práce vo vnútri i na fasáde budovy. Tako prišiel radostný rok 1995 a s ním aj ukončenie výstavby. Nezabudnime však, to by bolo neodpustiteľné, na ešte jeden dôležitý dátum, a tým bol november 1994. Vtedy bolo zakúpené požiarne auto, ktorého vysvätenie bude - ako nám povedali - na konci roka. Požiarnici a všetci ostatní sa teda už tešia z novej zbrojnice, ale predsa nám len nedá nespomenúť si aj na jej predchody.

Stará zbrojnice

Dolná Zubrica, 20. a 30. roky tohto storočia. Miestni požiarnici, ktorých už pred druhou svetovou vojnou viedol veliteľ Ján Kovalík, to veru nemali ľahké. Stará, drevená šopa, v ktorej sa tisnilo, dosluhovala, podobne ako ručná striekačka z obdobia Rakúsko - uhorskej monarchie, ktorá už nastačila plniť svoju funkciu. Preto hned, len čo sa Orava vrátila späť k Slovensku, Zubričania požiadali v roku 1939 úrady v Dolnom Kubíne o pôžičku. Dostali ju a vďaka dvom rodáčkam, Márii Vengrinovej / rodenej Mastelovej / a jej priateľke Rozálii Mastelovej / rodenej Sopkovej /, ktoré darovali na tieto ciele 5-árovy pozemok, bolo aj kde stavat. Toto bolo v roku 1941... Aj tu treba vyzdvihnuť záujem mestných občanov o to, aby sa dobrá a prospiešná vec nakońiec šťastivo podarila. Stará zubrická zbrojnice stojí oproti svojej novej, mladšej sestre, t.j. v strede obce, od kiaľ mali požiarnici blízko k prípadnému zásahu. Je to tá budova, na ktorej domáci ešte donedávna asi videli starý nápis Nižná Zubrica, a v ktorej teraz sídlí Pohrebný ústav. Prieistory má v podnájmje, od apríla t.r., majiteľka Anna Kania zo Sidziny. Budova má novú

maľovku, ktorá starý nápis prekryla, a tak zmizla aj posledná, viditeľná spomienka na prácu požiarikov v minulosti...

Požiarnici, dychovka a budúcnosť

Je toho veľa, čo by sme ešte o Dolnej Zubriči, jej požiarikoch, a nielen o nich mohli povedať. Vedľ práca hasičov, to nie je len zasahovanie pri ľudskom neštastí, ktoré spôsobuje „červený kohút“. Tiež to nie je len kvíliace a rútiace sa červené auto s charakteristickým signálom ... Horíš... , za ktorým sa každý mimovoľne otáča a rozmýšľa nad tým, kde si zase oheň vyberá svoju ďalšiu daň... Požiaricu, to vždy bola a je, najmä na dedinách, aj dobrá dychová hudba. Bez nej si ľažko predstaviť, aj v dnešnej modernej dobe diskoték, napríklad klasickú dedinskú tancovačku, či typickú svadbu, alebo hoci aj takú akciu, akou bola začiatkom septembra t.r. v Dolnej Zubrici organizovaná 13. prehliadka dychoviek. Predstavili sa tu krajanské súbory z Oravy a Spiša, ktoré predvedli svoje hudobné majstrovstvo, a dokázali, že ani v tejto oblasti sa nemajú za čo hanbiť. Práve preto aj nás teší a povzbudzuje práca krajanov, formy ich zábavy, rôzna aktivita, ktorá je predpokladom ich budúcich, ďalších úspechov. Svojou činnosťou a príkladom hodným nasledovania príťahujú aj záujem mládeži. Toto je tiež veľmi dôležité, vedľ ako keby len spala, alebo sa len práve teraz prebúdzala z ľažkého sna, akcii apatie a nezáujmu. Je potrebné prebudíť ju, ako tú Šípkovú Ruženku z rozprávky, vedľ predsa milulosť a súčasnosť musia ruka v ruke kráčať spoločnými cestami do krajnej budúcnosti... Nehovori sa nadarmo, že všetko súvisí so všetkým. Mnoho dobrého by ľudia nevykonali bez záujmu o veci spoločné, bez obetavosti a bez ochoty pomôcť si navzájom. Zubričania teda už konečne majú novú hasičskú zbrojnicu, na ktorú sú iste právom pyšní. Dokázali svetu a všetkým, že im na spoločnej veci záleží, postavili dielo, ktoré sa stalo centrom, dominantou ich obce. Ďalej bude záležať už len od nich samých, aby v svojej chvályhodnej aktivite pokračovali aj do budúcnosti, aby nadľaď zveľaďovali svoju obec a starali sa o jej blaho. V tejto záslužnej práci im držíme palce.

PETER KOLLÁRIK

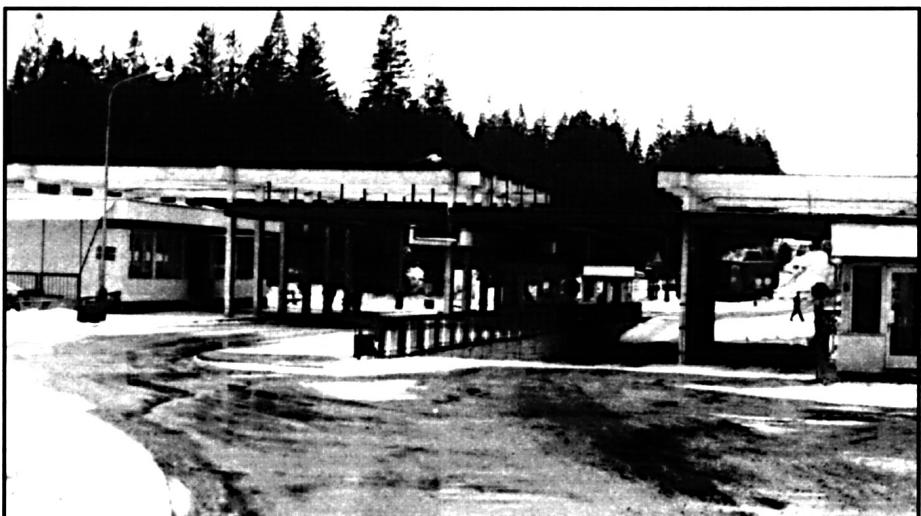
TURISTIKA, TURISTIKA...

Dedinka Chyžné je známa vo veľkej časti Poľska, aj na Slovensku najmä vďaka svojej výhodnej polohe. Nedaleko odiaľto je totiž jeden z hlavných hraničných priechodov na Slovensko, (Chyžné - Trstená). Je odiaľto pekný výhľad na Západné Tatry, Babiu Horu a Oravskú Maguru, ktoré sú priam rajom pre turistov, pre ich výlety a spoznávanie prírodných krás. Táto horská obec by však svoje danosti mohla, ba priam mala využívať oveľa lepšie ako doteraz. Mala by byť záchytným miestom pre množstvo návštěvníkov, pre ľudí, ktorých tadeto, najmä v letných mesiacoch, prechádza mnoho tisíc. Zatiaľ sa však zdá, že mnogi ozaj len prejdú okolo. Náhlia sa totiž do Jablonky, či do Nového Targu, kde zrejme už skôr pochopili, čo im prinášajú turisti i kúpychtiví občania najmä zo Slovenska, ale aj odináklia. Sú to milióny korún, ktoré tu nechávajú za tovar, ale aj za občerstvenie, či ubytovanie. Tiež sú to možnosti pre miestnych podnikateľov, trhovníkov, pre celý ten kolos ľudí, ktorí pracujú v službách, v zabezpečovaní potrieb návštěvníkov. Hovorme však o tom, prečo sa podobnej aktivite zatiaľ nie celkom darí aj v Chyžnom.

V minulosti lepšie?

Ako sme sa dopočuli, už v 60. rokoch mali celkom dobre rozvinutý turistický ruch. Nebolo problémom ubytovať sa, mali cestovnú kanceláriu. Situácia sa však postupne zhoršila až natoľko, že pred piatimi rokmi tu boli už len 2 obchody... A tie, zrejme len ako - tak stačili miestnym (ved' obec má

Božia muka v Chyžnom. Foto: V.J.

Takýto, poloprázdný, bol priechod v Chyžnom ešte pred niekol'kými rokmi

dĺžku 7 kilometrov), nie aby sa ešte starali aj o ľudí, ktorí tadeto prechádzali. Súčasnosť je však teraz predsa len trošku iná, lepšia. Majú obchod, 2 kiosky, vznikla veľká súkromná firma CHYŽ - BET, ktorá sa zaoberá výrobou betónových tvárníc, dlaždičkových kociek a podobne. Ďalší súkromník si zriadil predajňu s nábytkom, a pred nedávnom otvorili skladisko na uhlie a stavebný materiál, ktoré museli v nedávnej minulosti dovážať až z Rabky, či Jablonky. Majiteľom firmy je podnikateľ zo Sliezska. Na skladisko si od obce prenajal budovy, ktoré kedysi využívalo miestne družstvo GS, a zamestnáva Eugena Pardela, ktorý bude tieto materiály predávať. Táto možnosť veľmi pomôže najmä miestnym stavebníkom, ktorí ušetria veľa času, peňazí a nervov pri zháňaní stavebného materiálu, a tiež aj pri zabezpečovaní uhlia, ved' zima je už predo dvermi. Majú teda teraz - ako sa hovorí -, „všetko pod jednou strechou“. Vidieť teda, že sa v Chyžnom mnoho vecí darí uskutočňovať, že sa vytvárajú základné predpoklady aj pre ďalšie, prepotrebne služby.

Telefonovať áno, ale kedy...

- *Mnoho sa pre občanov už urobilo, ale čo nám robí stále problémy, to je telefonicke spojenie obce s okolitým svetom - hovorí predseda MS Karol Fula, - okolo 100 občanov si vlni zaviedlo telefóny. Zaplatili po 14 miliónov zlôtých a odvtedy čakajú na to, či Oblastná telekomunikačná správa v Novom Targu, tak ako nám už viackrát slúbila, zabezpečí aj pripojenie obce do siete. Doteraz sme totiž mohli telefonovať len v rámci obce, ale od augusta t.r. už nemáme ani túto možnosť...*

Občania teda chodia za kompetentnými, ktorí by mali o tejto veci rozhodnúť. Žiadajú o pripojenie obce, ale ich prosby sa už rok nestretávajú s pochopením. Mali prísľubené rôzne termíny, dokonca aj možnosť bezplatného telefonovania počas troch rokov, nič z toho nebolo splnené.

- *A teraz, no jednoducho sme sklamani, - pokračuje predseda, - takto ľažko môžeme ľudi presvedčať o potrebe ich aktivity, keď ju nevidia tam, kde by bola nutná...*

Dúfajme, že ich hlasy nebudú hlasmi „volajúceho na púšť“, veď v dnešnej dobe je dobre fungujúci telefón veľmi potrebný. Pomocou neho sa mnoho vecí predsa dá vybaviť rýchlejšie.

Trhy v Chyžnom?

Ked' hovoríme o rôznych problémoch v Chyžnom, treba na druhej strane spomenúť aj dobrý úmysel konania Jarmokov v obci. Chceli by ich totiž, podobne ako v Jablonke, tiež organizovať... Treba sa však dohodnúť s občanmi, na pozemkoch ktorých by vybudovali parkoviská a trhovisko, no a tiež vybaviť to najdôležitejšie - povolenie z Nového Targu. Práve tu je ten zárodek zdravej podnikavosti, ktorá by v spojení s rozvojom turistického ruchu obci iste priniesla veľa pozitívneho. Ozývajú sa však aj hlasy tých, ktorí sú tento nápad príliš nepáči. Obávajú sa zrejme väčšieho ruchu, množstva cudzích ľudí, priekupníkov rôzneho druhu, nechcú stratíť svoje súkromie a podobne. Ako ale dokazujú aj posledné informácie, môžu spávať celkom pokojne. Údaje nám totiž hovoria, že za posledné roky tu nebol naznamenaný zvýšený nárast krádeží alebo kriminality a hranica predsa už dávno „praská vo švíkoch ...“

Myslíme si teda, že vzrast turistiky v tak atraktívnom prostredí, akým jednoducho obec disponuje, by bolo veľkou škodou nevyužiť. Neveľká, len 3 - kilometrová vzdialenosť od slovenskej hranice (jedného z hlavných ľahov na Juh), prekrásna príroda, to všetko sú - a dúfajme, že onedlho aj budú - predsa len obrovské možnosti, ktoré zviditeľnia Chyžné nielen ako prihraničnú obec, ale aj ako centrum turistiky, obchodu a poskytovania služieb, na ktoré návštěvníci už iste netrpezlivzo čakajú. Miestnych občanov ešte bude čakať veľa námahy, kým sa ➤

Dnes uverejňujeme poslednú časť Vojtasových spomienok. Ich obsah je dosť rovnomerný, keďže rozpráva o dramatických udalostiach, ktoré poznačili život celého Jurgova, vrátane rodiny kanonika Vojtasa. Prítom išlo nielen o choroby, ale aj o proces Jurgovčanov so Šalamonovcami, v ktorom dedina stratila tatranské poľany, na ktorých sa ešte v druhej polovici 19. storočia páslo vyše 6 tis. jurgovských oviec.

Udalosti, ktoré opísal kanonik Vojtas, t.j. proces komasácie a separácie, s ktorými ako nespravodlivými naši rodáci nesúhlasili, sa odohrali v roku 1877. Protesty Jurgovčanov

natoľko vyhrotili situáciu, že levočský župan žiadal vojenskú posilu. Skutočne do Jurgova prišla z Kežmarku 75-členná vojenská jednotka s dvomi dôstojníkmi, ktorá mala zlomiť odpor miestneho obyvateľstva a tým uľahčiť proces segregácie a komasácie. Keďže ľudia sa nezľakli, levočský súd dal uväzniť najprv vodcov jurgovskej vzbury - Hanku Vojtasovú, Vojtechu Martiňáku a vojenského dovolenkára Vojtechu Šoltýsa a neskôr ďalších 12-ich demonštrantov. Navyše štátne orgány sa Jurgovčanom vypomstili tak, že im dali zbúrať horské šopy a salaše. Vojenskú jednotku stiahli z Jurgova 14. júna 1877.

Vzbura obyvateľstva bola, žial, bezvýsledná, keďže segregácia a komasácia sa uskutočnili ešte v júni 1877. Takýto výsledok sporu sa dalo predpokladať, keďže štátne orgány neboli objektívne a chránili záujmy maďarskej šľachtickej rodiny Šalamonovcov. Počas sporu veľmi odvážne vystupoval jurgovský ríčitár Martin Miškovič, môj prapradedo, pochovaný na jurgovskom priekopnom cintoríne.

O jurgovských udalostiach písali niekoľki maďarskí a slovenskí historici, o.i. Gyula Mérei z Budapešti, Július Mésároš z Bratislavu a tatranský historik Ivan Bohuš z Tatranskej Lomnice.

JOZEF ČONGVA

JOZEF VOJTAS

SPOMIENKY

Cez celú prvú svetovú vojnu sa hodne šíril svrab. Po prvej svetovej vojne zúrila španielka. Nebohý otec bol týždeň chorý na španielku, ale vyzdravel. Niekoľko ľudí v Jurgove zomrelo na španielku.

Potom od roku 1919 až do roku 1923 si brušný týfus vyžiadal mnoho obetí na ľudských životoch. Z našich bola na týfus dlho chorá nebohá mama a švagor Ján Chovanec. Pomaly vyzdraveli.

Podľa nezaručenej povesti, keď Šalamonovci chceli predáť Javorinu, boli údajne ochotní uznať za jurgovskú časť pri Ždiarskom chotári ležiacu z pravej strany cesty, ktorá vedie na Javorinu, a časť poniže Podspádov. Jurgovčania však nesúhlasili. Začal sa dlhý proces, ktorý Jurgovčania prehrali.

Keď prišla komisia, ktorá mala určiť jurgovský chotár, zastala medzi mostami, vyše Vojtasovej poľany. Komisia poslala do Jurgova svojho posla, aby Jurgovčania prišli k vyznačeniu chotára na tomto mieste. Jurgovčania neprišli. A tak komisia zišla dole poniže Vojtasovej poľany a tam za asistenčie vojska vyznačila chotár, ktorý je podnes.

V Tribši bol vtedy akýsi notár, chromý na nohu, ktorý sa dal veľmi svedomite a odborne do štúdia celého prípadu a neslyšanej krivdy, ktorá sa stala Jurgovčanom, keď boli pozbavení svojho majetku. Keď sa páni v Javorine o tom dozvedeli, poslali preňho kočiar. Keď sa potom z Javoriny vrátil, pred Jurgovčanmi prehlásil, že sa v tejto veci už nedá nič robiť.

Matej Vojtas, vtedy vysokoškolák a neskôr profesor, rodák z Jurgova, tiež Jurgovčanom v tejto veci hodne pomáhal, hoci tak isto bezvýsledne.

Vojtech Šoltés z Jurgova podľa vypráviania starých ľudí tvrdí, že keď Ho-

henlohe šiel na poľovačku do Jaseňáka a nad Vojtasovú poľanu, vždy sa pýtal svojho riaditeľa v Javorine, či Jurgovčania dali povolenie na poľovačku na spomínaných miestach.

Vo veci zabratých polian bola deputácia z Jurgova aj vo Viedni u cisára Františka Jozefa. Prijal ich akýsi pán, ktorý im povedal, že cisár by musel odkúpiť poľany, aby ich mohol dať Jurgovčanom.

Starí Jurgovčania tiež spomínajú - ako to počuli od svojich dedov alebo rodičov - že počas sporu s javorinským panstvom mali obyvatelia Jurgova svojho advokáta aj v Spišskej Starej Vsi, ktorý pred nimi slávnostne vyhlásil, že svoju hlavu dá na to, že Jurgovčania musia spor o poľany vyhrať, lebo tie sú ich zákonitým majetkom. Javorinskí páni však zašli na štvorku aj za spomínaným advokátom do Starej Vsi. Ten si potom Jurgovčanov zavolal k sebe a oznámil im, aby si hľadali iného advokáta, lebo on ich už nemôže zastupovať.

tieto sny prenesú do reality. Majú však, a to vieme, šikovných a podnikavých ľudí. Firma CHYŽ - BET by možnosti, ktoré má, iste rada využila pri vybudovaní potrebných plôch, či už na parkoviská alebo trhovisko. Ďalší by ponúkali izby vo svojich domoch na ubytovanie turistov, stúpol by odbyt po rôznych ľudových výrobkoch. Iste by sa našiel niekto, kto by ponúkal mliečne, či syrové výrobky. Bol by iste odbyt aj na lesné plody (napr. hríby, maliny), tiež na ovčie kože a vlnu, teda na tovar, ktorý je turistami už predsa dávno vyhľadávaný. Časom by sa iste dali organizovať aj také atrakcie, akými by nesporné bola možnosť jazdy na koňoch, vedť tento spôsob oddychu a regenerácie duševných aj psychických sôl v súčasnosti veľmi propagujú všade. Nápady by teda boli, teraz je len potrebné, ako sa hovorí - „chýtiť príležitosť za pačesy“ a či, „koňa za hrivu?“ Ďalšie nemalé problémy sú v obci aj s vo-

dou, pretože, keď neprší a je veľké sucho je zle, a naopak búrky prinášajú so sebou často aj ľadovec, ktorý zase ničí úrodu... Vidíme teda, že ľažkostí je dosť, vyžadujú ešte veľa námahy, práce i odriekania, ale predsa niekde a niekto začať stále musí. O rozvoji turistického ruchu sa hovorí stále naliehaviešie na celom svete. Mnohí ho dokonca rozvíjajú aj tam, kde nemajú ani zdaleka také podmienky, aké sú v horských obciach. Tu sa práve turistika môže stať vitaným zdrojom príjmov, spestrením a doplnením ich ľažkého spôsobu života. Iste v nej nájdú pre seba všetko to, čo im ona môže priniesť. Skrývajú sa tu ešte veľké možnosti. Treba ich skúsiť zrealizovať, využiť a ponúknúť to, čo ľudia vedia, čo majú svojské a osobitné. Vedť ovocie, ktoré prinesie, bude iste stáť zato.

PETER KOLLÁRIK

Z mladej slovenskej tvorby DANA MADEJOVÁ

MOŽNO RAZ

Si mi niekym a ničím,
viem, že Tvoju dušu ničím.
Trpiš, nádej Tvoju bôl' zviera,
ja nemám srdce - črepiny zbieram.
Možno raz...

ZMIZNUTIE DÚHY

Z našej lásky rozkvitla dúha,
voňavá, farebná, plná blázivného šťastia
a bázne.
Z diaľky na ňu guľový blesk číha,
s hromom medzi mojimi nádejami mizne.

NA ĽUDOVÚ NÔTU

Neraz si len vzdychnem, kdeže sú tie časy, keď takmer v každej obci na Spiši a Orave pôsobil folklórny súbor, alebo ochotnícke divadielko. Kultúrna činnosť krajanov bola rôznorodá a významne pomáhala rozvoju krajanského hnutia. Odvtedy sa veľa zmenilo. Ocitli sme sa v novej ekonomickej situácii, ktorá tento rozvoj pribrzdila. Mnohé, kedysi vynikajúce folklórne súbory jednoducho zanikli. Prečo je tomu tak? Môžeme sa len len domnievať, prečo k tomu došlo. Podľa dolnozubického kapelníka J. Soľavu, dnešní ľudia sú príliš pohodlní. Čoraz menej mladých je schopných hrať na dychovom nástroji. Tradičné nástroje vystriedali moderné, elektronické. Stúpencov ľudovej hudby stále ubúda. Podobná situácia je aj v spišskom a oravskom folklóre. Z nášho života úplne vymizli kroje a ľudové regionálne pesničky upadajú do zabudnutia. Predsa sa však aj na Spiši, ale aj na Orave nájdú ľudia, ktorí nezabúdajú na tradíciu a snažia sa ju oživovať. Medzi nich nepochybne patrí mladá, 25-ročná Mária Wněková, rod. Petrášková, z Krempach, o ktorej sme uviedli prvú časť materiálu v minulom čísle.

Folklórny talent

Hovorí sa, že tradíciu sa vynáša z rodičovského domu. Veru je tomu tak. Aj v rodine Heleny a Františka Petráškovic bolo veľa hudobne nadaných ľudí. Preto nečudo, že aj Mária začala rozvíjať svoje schopnosti práve v tejto oblasti. Po skončení novotargského lýcea v roku 1989 sa pustila do organizovania krempašského folklórneho súboru.

- Vtedy som ešte nevedela, čo a ako robíť. Pôvodne som totiž chcela študovať národopis na bratislavskej univerzite. Môj sen sa nesplnil, ostala som doma - spomína dnes M. Wněková. - Veľmi ma prekvapilo, že sa do súboru prihlásila celá kopa mládeže. Samozrejme mnohí odišli. Súbor sa však postupne stabilizoval a dnes má 18 stálych členov. Dobre sa mi s nimi spolupracuje.

Mladí Krempašania v Detve (1992)

Zelený javor na pamiatku po prehliadke v Chyžnom (1991)

Zo starej truhlice

Súbor prijal pekný názov - Zelený javor. Škoda však, že nie je, čo by bolo potrebné, registrovaný ani pri MS SSP, ani pri tamojšom Obecnom kultúrnom dome, aj keď s obidvoma inštitúciami spolupracuje. Od Spolku si požičali kroje a hudobné nástroje. Skúsky sa konajú v kultúrnom dome, ktorý im občas hradí cestovné. Repertoár súboru je rôznorodý. Hlavným ľažiskom sú regionálne pesničky, medzi nimi aj slovenské. Slovenské pesničky - hovorí M. Wněková - sa dodnes spievajú na svadbách, krstinách a pod. Niektoré z nich už sice skoro zanikli, pamätajú si ich totiž len najstarší. Tak napr. moja babička mi neraz pošepká slová, ba aj melódiu. Zase niekedy si pamätiám melódiu, ale nepoznám slová, preto si ich často tvorím sama.

Optimistická budúcnosť

Mojou túžbou je, - hovorí vedúca súboru - aby Zelený javor vystupoval všade, kde je to potrebné, no najviac si prajem, aby sme vystupovali aj v zahraničí. Pred štyrmi rokmi sme boli na Detve, čo veľmi oživilo prácu súboru. V tomto roku sme sa zúčastnili Karpatského festivalu v Rabke, a tým sme sa vlastne zaradili do jeho budúcej medzinárodnej časti. Okrem toho sa súbor zúčastnil Dňa slovenskej kultúry v Žywci a na Orave, a všetkých krajanských prehliadok a pod.

Samozrejme ani život súboru sa nemôže zoobistiť bez problémov. Jedným z nich sú muzikanti, o ktorých je v Krempachoch nútza. Zatiaľ súbor nacvičuje za sprievodu dobrej kapely, v ktorej hrajú František Šturek, Wiesław Nowobilski a Vojtech Lukáš. Je nádej, že sa k nim pripoja ďalší dvaja mladí muzikanti M. Griguš a L. Petrášek.

Snom vedúcej je dobré vybavenie súboru. Chybajú kroje, najmä chlapčenské. - Neraz prezerám staré fotografie - spomína M. Wněková. - V porovnaní s dávnymi krojmi, sú naše dnešné príliš štylizované. Predsa na Spiši, sa každá obec odlišovala najmä svojím krojom. Chceli by sme sa preto vrátiť k pôvodnému krempašskému kroju. Na to sú však potrebné väčšie finančné prostriedky a tie, žiaľ, nemáme...

Malí tanečníci

V marci tohto roku agilná M. Wněková pristúpila k formovaniu detského folklórneho súboru. Volá sa Malí tanečníci a združuje 27 detí. Pre prácu s deťmi treba mať však ozajstnú trpeznosť a pochopenie. Malí tanečníci z Krempach sa už ukázali krajanskému publiku v auguste t.r. v Jablonke počas Dňa slovenskej kultúry na Orave a veľmi sa tam páčili. Myslím si, že v nich sa skrýva folklórna budúcnosť Krempach.

Chvíľka pre seba

- Okrem lásky k spevu a tanču - zdôveruje sa M. Wněková - veľmi rada maľujem. V svojej zbierke mám už veľmi peknú kolekciu obrazov. Rada tiež pišem básne a tvorím choreografické programy pre súbory.

Samozrejme taký talent treba d'alej rozvíjať. Bude to aj v prípade M. Wněkovej? Dúfajme, že áno. Nedávno počula, že sa v Novom Sáčci pripravuje choreografické štúdium. Chcela by sa ho, ak jej čas dovolí, zúčastniť. Okrem toho sa v septembri zapísala na týždenný choreografický a tanečný kurz východoslovenských tanov v Michalovcach, ktorý každoročne organizuje Matica slovenská.

- Potrebujeme takých ľudí, ako je Majka, - hovorí predseda MS SSP v Krempachoch Ján Petrášek. - Ved' dnes sa už takýchto zanietencov skoro nestretáva. Zajed iniciatívu a obetavú prácu s našou krajanskou mládežou jej patrí veľká vdaka.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

SPOMIENKY BELIANSKEHO FARÁRA

Prinášame ďalšiu časť spomienok bývalého dekana a farára v Novej Belej Františka Móša, ktoré vyšli knižne v r. 1944 pod názvom „Roky 1918-1939 na severnom Spiši“.

V tie časy odvliekli žandári tribšského občana Viktora Lojka v tuhej zime do Krošcienka, lebo našli uňo slovenské a české noviny, časopisy a obraz prezidenta Masaryka. Ale sme ho vyslobodili. Členovia Čítárne, ktorú som založil, podali prostredníctvom advokáta Dr. Miľaňáka osvedčenie, v ktorom sa osvedčujú, že občan Lojek nie je nijaký burič, ale poriadny občan. Advokát Dr. Miľaňák vymohol, že sa Lojkov prípad urýchlene dostal na pretras. Súd v Krošcienku Lojka osloboďil. Tento úspech nás posilnil: ešte lepšie sme sa zomkli. V Čítárni sme sa aj ďalej schádzali a vzájomne sme sa povzbudzovali k vtrvalosti. Na Vianoce sme zahráli hru: Betlehemský hájnik a na fašiangy: Oklamaný klamár. V škole som vyučoval slovenčinu.

V marci 1921 zomrel v Jurgove priateľ a spolužiak Andreja Hlinku Anton Kubasák. Nad jeho hrobov rečnil prelát Madej, farár zo susednej poľskej obce Bialky, ktorý bol aj poslancom. Pri slovách rečníka, že nebohý narodil sa v krajinе slovenskej, ale odpočívať, hoci to nechcel, bude v zemi poľskej, Jurgovania dosť hlasno šomrali a mälo chýbalo, že nedošlo k vážnemu incidentu. Kubasákova smrť bola počiatkom pohrom, ktoré ľud na obsadenom Spiši stíhali krok za krokom. Po Kubasákovi sa dostal do Jurgova za administrátora Anton Sikora, jeden zo spolupracovníkov Machayových. Jurgovania sa zlostili, plakali, z kostola utekali, keď začal kázať po poľsky.

MÁJ 1921

Nádej! K Suchému potoku, kde nad Jurgovom prebiehala pôvodná hranica slovensko-poľská, má prist' delimitačná komisia. Rozhodli sme sa ta ist', aby sme predložili žiadosť vrátiť nás nazad ku Slovensku. Bol koniec mája, keď sú v našich krajoch v prúde jarné práce, ale ľud po celý týždeň prichádzal na hranicu, aby zastihol príchod delimitačnej komisie. Okrem Jurgovanov, Černohorcov a Repišťanov z okolia najviac prišlo Tribšanov. Ale bolo ich dosť aj z Nedece, Krempách, Fridmana a Novej Belej. Poľskí konfidenti usilovne zapisovali tých, čo chodili pred komisiou. No ľud nedbal. Povedal si, radšej zomrieť ako v Poľsku ostat'. Pritomnosť zástupu ľudu pri hraniciach poľskí zástupcovia delimitačnej komisie tak vysvetľovali, že ľud žiada do Poľska pripojiť ešte Javorinu a Tatry. Keď sme sa o tom dozvedeli, urobili sme protopatrenia. Poslali sme do obcí poslov, aby zostavili rezolúcie, žiadajúce vrátiť spišské obce nazad ku Slovensku a zozbierať od občanov na ten cieľ podpisy. V Tribši šla akcia hladko, aj v iných obciach, ale v Novej Belej sa vec vyzradila. Následok toho bol, že areštovali Jakuba Finduru, Vojtecha Lukáša, Valenta Kaľatu, Alžbetu Kaľatovú, rod. Chalupkovú. Bránil ju už spomínaný advokát, preto dostala len jeden týždeň, ostatní sedeli po 29 dní. Krempašania boli obratnejší. Dvaja chlapci, Ján Slovik a Ján Petrášek (Kara), obišli obec z

domu na dom, posbierali podpisy z celej obce. Rezolúcia dostala sa sice do rúk komisie na Javorine, ale aj krempašská akcia sa vyzradila a nastalo zatváranie. Niekoľkých nedospelých chlapcov zatvorili na týždeň. Jozef Tomašovič, Ján Petrášek (Másiar) a Jozef Griguš sedeli po mesiaci. Pustili ich len na zloženie 1/2 milióna kaucie poľských marek, ktorá sa medzičasom tak devalvovala, že pri vrátení už skoro úplne stratila predošlú hodnotu. Z Fridmana areštovali dvoch Prelichovcov a dvoch bratov Markovičovcov. Tribšania, okrem Vitka, všetci zutekali za hranicu do Podspád a Javoriny, na Správu lesov a majetkov kniežaťa Hohenlohého. Medzi utečencami boli aj chlapci z Jurgova a z okolitých dedín. Po mesiaci bola vyhlásená amnestia a mohli sa všetci smelo vrátiť. Najviac si ostrili zuby Poliaci na Elenu Tomašovičovú, ktorá tiež utiekla. Rozličným spôsobom sa pokúšali privábiť ju domov, ale nedala sa.

No nedopovedal som ešte to, ako sa stretol ľud s delimitačnou komisiou. Stalo sa to 28. mája. Tomašovičová bola vtedy hrdinkou dňa. Keď zbadala, že zástupca Poľska ukazuje raz na zhromaždený ľud, raz na Tatry, hned si uvedomila, o čo ide, predstúpila a talianskemu veľvyslancovi po nemecky na vedomie dala, že Poliak cigáni a predniesla žiadosť ľudu, ktorý chce byť nazad pridelený ta, kde je Javorina, t.j. ku Slovensku. Tak oduševnenou prednášala a vysvetľovala našu krivdu, že veľvyslanec zasľíbil a Poliak od hnevne očervenal. Ľud, ktorý stál za ňou demonstratívne, hlasitými výkrikmi žiadal, aby bol nazad pripojený ku Slovensku. Ale čo pomohla tá demonštrácia? Tol'ko ako krave ručanie, keď ju vedú na trh. A 13 Wilsonových punktov pomohlo nám tol'ko, ako krave na obrázku namaľovaná tráva. Prečo užívam také surové prirovanie? Preto, lebo s nami tak handľovali ako s hovädom. Ešte aj dnes krv vo mne zovrie, keď si spomeniem, že delimitačná komisia hraničné otázky nerozriešila a spor dostal sa pred Medzinárodný súd do Haagu, ale nie kvôli nám, ale pre javinské hory. Jedno však predsa ostalo, maličká

Belianski rodáci pri oltári: D. Kalata...

FRANTIŠEK MÓŠ

Roky 1918-1939 na severnom Spiši

BRATISLAVA 1944

nádej češte aspoň na 2 roky, kým sa spor o Javorinu neskončil.

Solidárnosť v Tribši nikdy nebola taká, ako za tých čias. Ukázala to táto prihoda. Na ktorosi deň po udalostiach pri Suchom potoku za Jurgovom včas ráno zobudila obec richtárova žena. Richtárom bol vtedy Valent Pavlica. Rozkrikovala po dedine, že poľskí žandári jej odvliekli muža. Na jej poplašený hlas chlapi, ženy, mládenci, dievčatá a vôbec všetci rovno z posteli hnali sa za žandárimi a na hraniciach ich dobehli. Ženy mali vo fertuškách skaly. Obkl'účili žandárov, ktorí chceli strieľať, a chlapci sa ozvali: - No strieľaj! Oprobuj! Mysliš, že som nevidel pušku? Oprobuj, ale vás na kúsky potrháme. - A žandári aj s richtárom museli sa vrátiť do dediny. Ja som ostro povstal proti vedúcemu komisárovi (bol to akýsi Maďar!) z okresného úradu. On i žandári sa vyhovárali, že nechceli nič zlého, len zápisnicu napísat a richtára prepustiť. - Tak ju napište tu v Tribši, povedal som. A naozaj, počúvli, naoko spísali zápisnicu a tým sa vec definitívne skončila, ale richtára sme si nedali.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

...a Jozef Bednářčik. Foto: J. Š.

Sídlo Slovenského inštitútu

Oficiálni hostia. Sprava: J.Budziňák, M.Servátka, L.Henzel, I.Hudec, T.Polak a L.Zámiška

SLOVENSKÝ INŠTITÚT OTVORENÝ

Ked' sme sa kedysi, krátko po príchode do Varšavy, opýtali terajšieho veľvyslancu SR Mariána Servátku, na čo by sa chcel - samozrejme popri diplomatickej činnosti - najviac sústredit', odpovedal, že sa mu mari preďovšetkým zriadenie Slovenského inštitútu v poľskom hlavnom meste. Dodal však, že nakoľko sa s tým spájajú značné náklady, na reálizáciu tohto zámeru bude treba iste trochu počkať.

Hovorí sa, že každý sen sa splní, keď sa mu v tom pomôže. Asi tak bolo aj v tomto prípade, lebo od spomínaného rozhovoru neubehli ani dva roky, a veľvyslancov sen o inštitúte sa stal skutočnosťou - 20. septembra t.r. bol slávnostne otvorený.

Nachádza sa v pekne zreštaurovanej pamiatkovej budove v samom centre Varšavy, na ulici Krzywe Kolo, v susedstve Staromestského námestia, kde sa v deň otvorenia zhromaždilo vari pol tisícky ľudí - Varšavčanov a pozvaných hostí. Zo Slovenska o.i. prišli: minister kultúry SR Ivan Hudec s riaditeľmi odborov Máriou Klimovou, Dušanom Mikolajom, Igorom Laciakom a hovorkyňou Martou Podhradskou, podpredsedníčka Matice slovenskej Eva Kristinová a riaditeľka Ústavu pre

zahraničných Slovákov MS Zdenka Anettová, generálny riaditeľ Slovenskej televízie Jozef Darmo, básnik a spisovateľ Vlastimil Kováčik, novinári, TV, no a skoro celé veľvyslannectvo SR vo Varšave.

Poľské orgány zastupoval o.i. námestník ministra kultúry a umenia Tadeusz Polak s riaditeľom Kancelárie pre národnostné menšiny Jerzym Bisiakom, námestník ministra národného vzdelávania Stefan Pastuszko, zástupca ministerstva zahraničných vecí Leszek Henzel, predstaviteľia mestských úradov, kultúrni činitelia, novinári a ďalší priatelia Slovenska. Z nášho Spolku boli prítomní: tajomník ÚV Ľudomír Molitoris, predsedca Hlavnej revíznej komisie Ján Griglák a šéfredaktor Života Ján Šternog.

Otvárajúc slávnosť veľvyslanec M.Servátka podčakoval slovenskej vláde, ako aj vedúcim predstaviteľom poľského hlavného mesta za pomoc v zriadení Inštitútu a zdôraznil: - *Sme presvedčení, že tento nový objekt obohatí kultúrny život Varšavy a priblíži Poliakom dejiny a súčasnosť slovenského národa, ktorý má také isté ako Poľsko - kresťanské korene.*

Symbolickú pásku v slovenských národných farbách prestrihol - spolu s

velvyslancom SR a poľskými námestníkmi ministrov T.Polakom a S.Pastuszkom - minister kultúry SR Ivan Hudec, ktorý neskôr počas prípitku o.i. povedal: - *Otvorenie tohto Inštitútu znamená podľa podľa slov nášho premiéra úplne novú kapitolu v dejinách slovensko-poľských kultúrnych vzťahov. Všetko, čo tu je, čo sa v tomto peknom stánku začne diať, bude v prospech oboch našich krajín. Slovensko a Poľsko majú k sebe po každej stránke tak blízko, že sú si viac ako bratia... Naša vzájomná úcta, dejiny a vzájomné poznanie hovoria za všetko...*

Hned' po prestrihnutí pásky si účastníci slávnosti mohli prezrieť interiéry Slovenského inštitútu. Pekne zreštaurované a moderne zariadené poskytnú iste prijemné prostredie pre všetkých návštěvníkov, záujemcov o Slovensko, ktorí tu - dúfame - budú často prichádzať. Okrem niekoľkých kancelárií, je tam o.i. pekná výstavná sieň, knižnica s čítárnou, konferenčná sála a ďalšie miestnosti, ba aj akýsi minibar, v ktorom akiste nebude chýbať dobré slovenské víno a pivo a špeciality slovenskej kuchyne.

Otvorenie Slovenského inštitútu sa neskončilo len na oficiálnych prejavoch a prehliadke objektu. Slávnosť sprevádzal celý rad ďalších podujatí, ktoré tvorili pestrý program Dni slovenskej kultúry vo Varšave (20.-23.9.1995.). Na Staromestskom námestí vyhrala ľudová kapela Cifra a skupina ➤

Prestrihnutie symbolickej stuhy

Účastníci slávnosti v priestoroch Inštitútu

Vyhľadávajú ľudová kapela Cifra

Módna prehliadka na Staromestkom námestí

Lojzo z Bratislavы, bola tam tiež módna prehliadka Ivety Ledererovej. Len škoda, že sa obmedzila iba na pánsku módu. Veľkemu záujmu sa tešila staromestská reštaurácia „Kamienne Schodki“, kde boli otvorené Dni slovenskej kuchyne. Nemožno opomenúť ani niekoľko výstav, najmä: Maliari z druhej strany Beskýd (tvorba M. Zimku a G. Švábika), Slovenské národné povstanie, výstava krojov, ako aj slovenských firiem a cestovných kancelárií. Na proti tomu milovníci hudby mali možnosť vy-

počuť si v kultúrnych strediskách Łowicka a Oko koncerty spomínaných kapiel a kvarteta TLT z Levoče.

Varšava teda niekoľko dní žila slovenskou kultúrou. A nielen Varšava. Aj v Bydhošti sa v dňoch 22.-23.9.95 konali Dni slovenskej kultúry a biznisu, usporiadane v spolupráci s rozhlasovou stanicou VOX, ktoré mali taktiež bohatý program.

-Zriadenie tohto pekného stánku nás stálo hodne námahy, najmä v poslednom období -

povedal nám riaditeľ Slovenského inštitútu Ján Budzíňák. - Má však pre slovenskú kultúru a vôbec pre prítomnosť Slovenska v Poľsku veľký význam. Verím, že prispeje k ďalšiemu zblíženiu Slovenska a Poľska, k lepšiemu vzájomnému spoznaniu. Chcem zdôrazniť, že naši krajania tu budú mať vždy dvere otvorené.

Tešíme sa a gratulujeme.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

EŠTE K BUDOVANIU MOSTOV

Chcel by som sa opäťovne vrátiť k článku Jana Budza Budovanie mostov, ktorý bol publikovaný v časopise „Na Spisu“ č. 2-3 / 1995. Prišlo mi totiž na um ešte niekoľko postrehov, s ktorými by som sa chcel s čitateľmi podeliť. Niet pochybnosti, že hlavným cieľom článku je spochybniť existenciu slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku. Autor o.i. tvrdí, že na Spiši nebolo polonizácie, keďže jazyk a kultúra sa tu vykryštalizovali nadľah pred pripojením severného Spiša k Poľsku. Na druhej strane podotýka, že Spiš slovakizovali kňazi spojení s bernolákovským národnobuditeľským hnutím, čo je výmysel p. Budza a jemu podobných. Takýto fakt historici nezaznamenali. Slovensko bolo vtedy pod maďarskou Štátnej správou, ktorá predsa nemohla pôsobiť proti sebe. Bol by to jedinečný príklad

súčinnosti Maďarov a Slovákov, ktorý by spochybnil aj známe porekadlo: Polak, Węgier dwa bratanki... Dejiny Spiša a Oravy však hovoria o niečom opačnom. Slovenská menšina nie je umelým tvorom a nemožno ju brat - ako to autor tvrdí - ako nutné зло. Slováci majú svoj pôvod a história, ktorá sa začína niekoľko storočí pred rokom 1918. Podnes sa zachovalo hodne pamiatok, ktoré to potvrdzujú. Ostatne otázka národnosti je vecou svedomia a slobodnej voľby každého človeka. Žijeme predsa -

aspöň pevne dúfam - v demokratickom štáte a každý má právo sám rozhodovať o sebe.

Autor článku by sa iste ukázal slabým architektom. Slovákov na Spiši by chcel vidieť len ako pokojných divákov, ktorí by mu v „stavaní“ tlieskali bez ohľadu na to, aký by ten most bol. Nepáči sa mu, že sú ľudia, ktorí ochotne chodia na slovenské bohoslužby, a teší sa, že tak málo krajanov hlasovalo na kandidátov do poľského parlamentu. Možno tu hovoriť o ozajstnom budovaní mostov? A.B.

Snúbiť sa môže všetko, aj Café de Colombia s oravskými kolovrátkami, aj sombréro s „babskou chustkou“. Možno aj v Kolumbii pradú bavlnu na podobných výtvoroch ľudového remesla. Konečne prišla Amerika na Oravu a nielen Oravčania do Ameriky. Foto: V.J.

OPRAVA

V Živote č. 10/1995 na str. 16-17 nám tlačiarenský škriatok zamenil podpisy k fotografiám predstavujúcim súbor z Podbiela a estrády súbor Femina z Dolného Kubína. Členom súborov a všetkým zainteresovaným sa ospravedlňujeme.

REDAKCIA

R. Kulaviak otvára prehliadku

Podvlčania v pestrých úboroch

PREHLIADKA DYCHOVIEK NA ORAVE

Prehliadka dychových orchestrov sa teší všeobecnej obľube medzi krajanmi na Spiši a Orave. Preto nečudo, že sa mnohí predsedovia miestnych skupín SSP uchádzajú o to, aby sa toto jedinečné krajanské kultúrne podujatie konalo práve u nich. Pripomeňme, že minuloročná prehliadka sa konala v Krempachoch na Spiši a dopadla veľmi dobre. Stalo sa tak vďaka znamenitej organizácii miestneho aktívnu. Už počas krempašskej prehliadky sa o prípravu tohoročnej hlásili predsedovia MS z Novej Belej, Fridmana a Dolnej Zubričice.

Na Orave dobre, ale chladno

Predesa Obvodného výboru SSP na Orave Róbert Kulaviak už oddávna sníval o tom, aby sa prehliadka konala na Orave. A dal si na tom záležať, aby sa mu tento sen splnil. V nedeľu 3. septembra sa v Dolnej Zubriči na Orave konal ozajstný krajanský sviatok, podobne ako pred piatimi rokmi. Koniec augusta a začiatok septembra bol v tomto roku trochu vročivý. Veľmi teplé dni vystriedalo daždive a chladné počasie. Preto neprekvaپuje, že organizátori podujatia dlho váhali, kde sa má uskutočniť. Nakoniec verdikt znel: vonku v plenéri. Drevené pódium pripravené deň predtým stačilo len pekne priezdobiť.

Mladá belianska dychovka so svojím kapelníkom M. Cervasom

Dychový maratón

Pre krajanov a domáciach Zubričanov nastal dlho očakávaný slávostný deň. Po obede, pred štrnásťou hodinou, za tamojším bývalým kultúrnym domom sa začali zhromažďovať prví diváci, účinkujúci a hostia. Bol medzi nimi minister pôdohospodárstva SR Peter Baco, vevyslanec Slovenskej republiky v Poľsku Marián Servátka, konzul SR Marián Baláž, riaditeľ Vojvodského úradu pre občianske záležitosti Janusz Pater, vojt jablonskej gminy Julian Stopka, tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, redaktori Života a ďalší.

Napriek vrtočivému počasiu divákov stále pribúdalo. Slávnosť otvoril predseda OV SSP na Orave Róbert Kulaviak, ktorý zároveň v úlohe konferenciéra uviedol ako prvú domácu dychovku pod vedením vynikajúceho kapelníka Jána Soľava. Krajan Soľava v tomto roku oslavuje okrúhle, 50. výročie pôsobenia v zubričkej kapele, preto mu už pred vystúpením, ale najmä po ľom predstaviteľa spoločenských organizácií, priatelia a známi srdečne gratulovali a venovali kyticu kvetov. Zubričania zahrali niekoľko pochodov a polku, ktoré diváci odmenili vrelym potleskom.

Pochodujú Nižnolapšania

Dychovku z Krempáčov na Spiši netreba nikomu predstavovať. Hrá priam na profesionálnej úrovni. Vo svojom repertoári má slovenské a poľské pochody, valčíky, polky a čardáš. Pod vedením znamenitého kapelníka Jána Kalatu dychovka získala viaceru ocenení, a to nielen na našich prehliadkach. Sme radi, že sa jej zúčastňuje každý rok. V Dolnej Zubriči sa Krempašania predstavili Slovanským pochodom, pekným valčíkom a polkou.

Taktiež veľmi dobre sa prezentovali muzikanti spod samého Muráňa - z Jurgová. Hovorí sa, že tamojšia dychovka patrí medzi najstaršie na Spiši. Dnes je však isté, že je najaktívnejším kultúrnym telesom bukowinskéj gminy. Na pódiu Jurgovčania začali energickou Slavonickou polkou a skončili expresívnym tangom Cigáni.

Veľkým prekvapením na prehliadke bolo vystúpenie najmladšej dychovky na Spiši - z Novej Belej. Tvorí ju 17 belianskych žiakov, ktorí - v čo pevne dúsame - budú pokračovať v započatom muzikantskom remesle. Mladí Beľania zahrali tri známe slovenské ľudové pesničky - Boleráz, boleráz; Keby ja vedela a Na vrchu nedulo.

- Je to výsledok mojej polročnej práce s našimi mladými muzikantmi - povedal nám

Sprievod dychoviek cez Dolnú Zubricu

Čestní hostia (spredu) a diváci sledujú hru dychoviek

kapelník a klarinetista Emil Cervas. - *Budeme mať dve dychovky. Staršia nemohla pricestovať, kedže ostala vitaná návštěvu - predsedu Spolku sv. Vojtecha, biskupa Petra Dubovského. Na prehliadke nemôže chybovať dychovka z Novej Belej.*

Ešte nezamilkol potlesk pre mladých hudobníkov a už sme počúvali oravskú dychovku z Podvľaka. Podvľčianka všetkých prekvapila, ako jediná vystúpila v jednoliatom, pestrom oblečení - modré nohavice, biela košeľa a červená vesta. V dychovke pôsobia tri sólistky. Podvľčianske dlhonohé krásavice sa publiku páčili nielen svojím vzhľadom, ale aj spevom. V sprievode dychovky zaspievali niekoľko slovenských ľudových piesní - Horenka, horenka, Jedna ruža, dve ruže, Šla Anička a pod. Zdá sa, že pekné hlasy zobudili aj slniečko, aby sa pozrelo na vystúpenie podvľčianskej kapely. Pripomeňme, že v minulom roku roku podvľčianska dychovka oslavovala 70. výročie svojej činnosti.

Po vystúpení dychovky z Podvľaka na pódiu prišla známa dychovka z Vyšných Láp na Spiši. Lapšania majú veľmi dobre zvládnutú techniku hry, vďaka čomu plynule prechádzali od skladby k skladbe. Bolo vidno, že sa na prehliadku usilovne pripravovali. Veď koniec koncov každá dychovka sa chce ukázať čo najlepšie a príležitosťou na to sú práve prehliadky.

Koncertuje dychovka z Fridmana

Po dlhšej prestávke začala verejne účinkovať aj dychovka z Fridmana. Fridmančania pod vedením J. Pacigu hrali veľmi dobre, zvlášť sa im vydaril pochod a polka. Diváci ich odmenili dlhotrvajúcim potleskom. Potom na pódiu vystúpila dlho očakávaná kapela z Nižných Láp, ktorá na našich prehliadkach vystupuje veľmi zriedkavo. V tomto roku nás prekvapila a naše pozvanie na prehliadku prijala. Lapšanská dychovka pod vedením Š. Majerčáka pôsobí veľmi pružne a vystupuje na rôznych obecných, gminnych a iných slávnostiah. V Zubrici sa Lapšania ukázali ako ozajstní majstri dychovej hudby. Lahodne a s citom zahráte skladby priam vyzývali do tanca. Dúfame, že Lapšania sa na našich prehliadkach budú zúčastňovať každý rok.

V závere podujatia vystúpil známy folklórny súbor Zelený javor z Krempáčov. Mladí tanecníci pod vedením Márie Wnękovej predviedli zaujímavý program - kytice slovenských a regionálnych ľudových pesničiek a tancov. Prehliadka sa skončila až podvečer, keď nad Oravu opäť zaťahli d'aždivé olovnaté mraky.

Pri teplom guláši

Pre účinkujúcich a hostí zubrické kuchárky pripravili v tamomjasej zbrojnici teply guláš. Sa-

mozejme patril k nemu aj malý štamperlík slovenskej borovičky, ktorý - pravdu povediac - každému v tomto chlade padol na úžitok. Preto zo zbrojnice bolo nadáleko počúť dychovky, ktoré aj tu chceli ukázať, ako majstrovsky ovládajú svoje hudobné nástroje. Hra ešte zintenzívnela, keď do zbrojnice zavítal minister pôdohospodárstva SR P. Baco, veľvyslanec SR M. Servátka, vojt J. Stopka a ďalší hostia.

Tohtoročná prehliadka v porovnaní s predošlými sa odlišovala tým, že neboli na nej súbory zo Slovenska. Nemala tiež formu súťaže, ale akejši previerky muzikantskej zbehlosťi. Súbory nemuseli súťažiť o najlepšie ocenenia, ale predovšetkým predviesť svoje majstrovstvo v hre na dychových nástrojoch. Dá sa konštatovať, že všetky dychovky ukázali peknú úroveň. Veď napokon dychová hudba na Spiši a Orave má dlhorocné tradície a to bolo vidieť.

Aj keď sa pomaličky zvečeriaval, diváci ešte dlho spomínali na prežité nedeľnajšie poludnie. Organizátorom krajanského podujatia - MS v Dolnej Zubrici, OV a UV SSP pekne d'akujeme. Ďakujeme tiež všetkým účinkujúcim dychovkám zo Spiša a Oravy a tešíme sa na stretnutie o rok.

**Text a foto:
JOZEF PIVOVARČÍK**

Vyšnolapšania - všetci jedným krokom

ROBERT ARTHUR

SLÁVNY DOKTOR HABER

Takých novinárov, ako bol Dean Rosen, dnes už nenájdete. Terajšia generácia vie možno viac o udalostiach vo svete a o umeleckom dianí. Pozvanie na čaj k veľvyslancovi ich nepriviedie do rozpakov a väčšinou sú absolventmi známej univerzity. Dean Rosen však bol plnokrvný novinár, reportér, ktorý mal nos na vzrušujúce udalosti, kvôli ktorým sa čitatelia ráno ponáhľajú kúpiť si noviny.

Pripúšťam, že vo svojom remesle nemal bohvieaké škrupule a naviac, príčasto navštievoval krčmy a nočné lokály. To mu však nebránilo písat' brillantné reportáže.

Povedal som, že neboli veľmi škrupulózny. Raz sa mu to poriadne vypomstilo. Poverili ho napísaním spravodajstva z večera, ktorú prial starosta mesta. Bola to jedna z povinností, ktoré Dean z duše nenávidel. Nudná spoločnosť, stereotypné rozhovory, slovom nič, čo by vzbudilo záujem čitateľov. Každý rok to bolo navlas rovnaké, a preto sa Dean rozhadol, že spravodajstvo napíše doma vopred a takto ušetrený čas využije nejakým rozumnejším spôsobom. Tak aj urobil. Jeho reportáž putovala do tlačiarne skôr, ako starosta skončil svoj tradične dlhý prejav.

Príslovie hovorí: „Ked' sa čertovi zachce...“ Tentoraz sa čertovi naozaj zachcelo. Na druhý deň sme sa v redakcii k veľkému úžasu v konkurenčných novinách dočítali, že počas starostovho prejavu hodil nejaký vtípkár na stôl bombu so slzotvorným plynom. Vznikol neopisateľný zmätok. O tejto udalosti písali pochopiteľne všetky noviny na prvých stranach, iba v našich novinách bolo krátke „spravodajstvo“ Deana Rosena na nenápadnom mieste na tretej strane. Chudák Dean dostal okamžitú výpoved.

V tom čase som bol pomocníkom redaktora nočného vydania. Rubriku miestnych správ mal na starosti redaktor Mac Gill. Pamätám sa, ako si Dean mlčky vypočul jeho výčitky, prevzal časť výplaty, na ktorú mal nárok a zmizol. Nebolo ho až do tej noci, ked' bola zavraždená Polly Mac Stanleyová.

Polly bola tanečnicou v jednom nočnom bare. Bohvieakým talentom sice nevynikala, ale bola veľmi pekná. Márne sa usilovala dostať miesto v niektorom hudobnom divadle. Pravdepodobne by sa z nej napokon staťa dobrá manželka a matka, nebyť tej pošmúrnej noci, ked' ju našli na osamelom mieste s guľkou v hrudi. Vyšetrovatelia

zistili, že guľka bola vystrelená z bezprostrednej blízkosti, že dievča bolo zavraždené na inom mieste a tam iba prenesli mŕtvolu. Polícia vypočula množstvo ľudí, ale zadržala iba jedného podozrivého: Deana Rosena. Bývalého reportéra našli spať na mol opitoho za bránou továrne, iba dvesto metrov od mŕtvej. Po vytrievnení Dean uviedol dôvod, prečo tam bol: pracoval ako nočný strážnik. Policia ho okamžite prepustila, a vedenie továrne s ním rozviazalo pracovný pomer.

O pár dní sme sa dozvedeli, že sa Polly svojmu vrahovi bránila zo všetkých sôl, lebo pod jej nechtami sa našli kúsočky ľudskej kože. Policajtom to však veľmi nepomohlo, lebo Polly sa pozvala s mnohými ľuďmi a nebolo možné všetkých prezrieť, či majú na tele Škrabance.

Jeden detektív kdesi vyhrabal, že pred desiatimi rokmi Dean istý čas býval v penzióne, ktorý viedla Pollyina matka. To vysvetlovalo novú vlnu rozhorčenia voči Deanovi. Čoskoro sa všetko utíšilo, ked' vysvitlo, že Deana prehliadli od hlavy po päty a ne-našli na ňom nijaké Škrabance.

Práve v tom období sa naše noviny očiali v hlbokej kríze. Náklad stále klesal a my sme horko-ťažko vychádzali s financiami. Dokonca sa začalo povrávať o rozpade redakcie. Jedného večera som mal službu. V hlave sa mi rojili pochmúrne myšlienky o hľadaní nového miesta, ked' k nám prišla návšteva. Bol to cudzinec s nesympatickým výzorom. Svetlé, nakrátko ostrihané vlasy, obrovské okuliare a nevkusný károvaný oblek. Vyše hodiny sa zdržal v Mac Gillovej pracovni. Potom si ma Mac Gill zavolaal, aby mi hosta predstavil: doktor Haber jeden z najuznávanejších kriminológov na svete.

- Určite si už o ňom počul, - doložil Mac Gill pri predstavovaní. - Pravdaže. Veľakrát som videl v novinách jeho fotografiu, - zaľhal som.

Doktor Haber sa na moje slová nepríjemne uškrnul a povedal, že som ten najväčší klamár, akého v živote stretol. Kým som rozmýšľal, ako by som sa mal zachovať, zložil si okuliare a parochňu a predo mnou stál Dean Rosen.

- Neboj sa, nemôže ma zažalovať za fa-lošné predstavenie sa, - usmial sa Dean. - Hoci vo Viedni skutočne býva doktor Ha-ber, nič také mi nehrozí.

Jeho priezvisko sa píše s dvoma „a“, moje iba s jedným.

- Zachraňujeme naše noviny, - vysvetlil mi Mac Gill. - Dean hovorí výborne po nemecky, jeho matka bola Rakúšanka. Po tejto stránke by sme to mali. Čitateľom oznamíme, že k nám prišiel slávny kriminológ, aby na nás účet viedol vyšetrovanie záhadnej smrti Polly Mac Stanleyovej. A napokon sa Deanovi možno skutočne po-darí niečo zistiť

- Kiežby. Ktovie? - doložil Dean

Nasledujúce ráno sa v našich novinách objavil článok o známom kriminológovi, doplnený niekoľkými anekdotami z jeho života. Tie si vymyslel sám Dean.

Nechceli sme sklamáť očakávania čitateľov, a preto sa nepravý Haber ihneď pustil do práce. Za prítomnosti mnohých zvedavcov začal s podrobnej obhliadkou miesta, kde bola nájdená Pollyina mŕtvolu. Kolenačky sa brodil v blate a pozorne, me-ter po metri, skúmal terén.

Hned' prvý deň našiel jednu starú mužskú topánku, ohorok cigarety značky Camel a prázdnu škatuľku od sardiniek. Ked' tam prišiel na druhý deň, opäť ho očakával dav ľudí. Tentoraz našiel náboj z revolvera tridsaťosmičky a úplne nový gombík zo smokingovej košeľe. Gombík bol zašliapnutý v zemi, práve na tom mieste, kde predtým ležala mŕtva.

Nasledujúce vydanie našich novín prinieslo na prvej strane článok s palcovými titulkami:

„Ktorý z nájdených predmetov pomôže pri dolapení hnušného vrahov?“

Na inom mieste sme mali fotografiu zavraždenej spolu s článkom doktora Habera. Rozoberal v ňom osobnosť neznámeho zločinca na základe akýchsi tajomných údajov. To neboli fakty, ale skôr dohadu a predpoklady, vychádzajúce z hlbokých znalostí a skúseností slávneho kriminológa. Zdôraniel okolnosť, že Polly chorobne túžila po lepšom zamestnaní, a teda určite nešla na schôdzku s nejakým bezvýznamným pobehajom. Vyslovil presvedčenie, že vrahom je muž stredných rokov, veľmi bohatý, s pochynou minulosťou a nečistým zdrojom príjmov. Žiaľ, v našom meste bolo viaceri ľudí, ktorí zodpovedali tomuto popisu, a preto sme sa nemohli pochváliť, že sme zločincovi na stopre. Najdôžitejšie však bolo, že náklad našich novín stúpol na vyše päťdesiatisíc výtlačkov.

Další deň si Haber všímal stopy po pneumatikách na vlhkej zemi. Policia im pri vyšetrovaní nevenovala takmer nijakú pozornosť. Objavil tam niečo veľmi zaujímavé. Opatrne nabral trochu hliny do čistej vreckovky a poslal to na rozbor do laboratória. Odborníci v tomto prachu zistili prítomnosť mikroskopicky malých čiastočiek autolaku a suché zvyšky saponátu na umývanie vozidiel. Korunou všetkého boli stopy, zriedkavého motorového oleja.

Napokon sa o doktorove pátranie začala zaujímať aj polícia. V domnienke, že majú do činenia so slávnym kriminológom, dali mu k dispozícii kúsok kože, nájdený pod Pollyinými nechtami. Po jeho preskúmaní doktor Haber upresnil svoje predošlé hypotézy: vrahom je muž s mastnou po-kožkou, čiernymi vlasmi, tmavšej pleti, nízkej postavy, a trpiaci na maláriu.

V meste to začalo vrieť. Všade sa rozprávalo o slávnom doktorovi Haberovi a o skorom dolapení vrahov. Vo mne rástli obavy, ako sa dostaneme z tejto šlamastiky, keď raz vyjde najavo, že všetko bola iba komédia.

Potom Haber z ničoho nič odcestoval do New Yorku.

Vrátil sa o dva dni. O polhodinu po jeho návrate do redakcie prišiel starosta s hlavným policajným komisárom a niekoľkimi pohlavármami. Radili sa za zatvorenými dverami s Deanom a Mac Gillom. Onedlho sa celá skupina, v sprievode veľkého počtu policajtov, policajných psov a fotoreportérov, náhľivo odviezla pred jednu luxusnú vilu v prepychovej štvrti. Vila patria mužovi v stredných rokoch, tmavej pleti a čiernych kučeravých vlasov, ktorý sa v minulosti obohatil nelegálnym obchodovaním s alkoholom. Dodatočne sa potvrdilo, že naozaj trpel na maláriu.

Spomínaný gentleman sa volal Emil Hardin a bol to muž, s ktorým neboli žiadne žarty. Oplýval nesmiernym bohatstvom, mal vplyvných priateľov vo Washingtone a zaoberal sa politikou. Venoval sa, pravdaže, aj iným veciam, ale to mu nikto nemohol dokázať. Hardin nebolo jeho pravé meno. Vypočúvanie a domovú prehliadku viedol sám hlavný komisár, ktorý často hrával s Hardinom poker v miestnom klube. Všetko prebiehalo veľmi ohľaduplne, ako v rukavičkách. Hardin mal na ľavej ruke dosť veľkú popáleninu, vraj od zapáľovača. Okrem toho našli v jeho garáži auto, ktorého farba sa zhodovala s tou, čo objavil doktor Haber. A hliná okolo garáže bola nasiaknutá saponátom a olejom, ktoré predtým spomínať slávny kriminológ.

Iba jedno nesúhlasilo: všetky Hardinove smokingové košeľe mali gombíky. Policajti však podrobne preskúmali záhradu a v jednom kríku našli oborenú košeľu, na ktorej chýbal gombík. To už Hardina celkom vyviedlo z rovnováhy. Netrvalo dlho a ku všetkému sa priznal.

Na druhý deň priniesli naše noviny článok, v ktorom doktor Haber vysvetľoval, ako pomocou nádeného gombíka zistil, že košeľa bola kúpená v New Yorku. Bez väčšej námahy našiel tú predajňu. Predavač mu bez váhania potvrdil, že túto košeľu predal istému zákazníkovi z nášho mesta. Po krátkom okolkovaní vyslovil aj jeho meno: Emil Hardin.

Bola to obrovská senzácia, naše noviny šli na dračku. Ešte toho istého dňa dok-

tora Habera súrne odvolali do Viedne na veľkú lútost' občanov nášho mesta.

Dean sa vrátil do redakcie pod svojím menom. Prestal piť. S neskrývaným obdivom som sa ho spýtal, ako sa mu na základe jediného gombíka podarilo vypátrať vrahov.

- Nebolo to nič t'ažkého, - zasmial sa, - zvlášť, ak sa vezme do úvahy, že gombík som priniesol na miesto činu ja.

Od prekvapenia som sa nezmohol ani na slovo a Dean pokračoval:

- Vlámal som sa do Hardinovej vily, aby som tam ukradol jednu smokingovú košeľu. potom som ju zapálil a vhodil do kríka. Na košeľi bola firemná značka, a tak som ľahko našiel obchod, kde ju kúpil. Okrem toho som zoškrabal trochu laku z jeho auta a hrst' zeme z jeho záhrady som namočil do rozliateho oleja pred garážou a do zvyškov saponátov. Tako upravené blato som prenesol na miesto, kde som robil obhliadku. Ako vidíš, všetky dôkazy boli umele vyrobené.

- To ale znamená, že odsúdia nevinného človeka?

- Oh, nie. Nemusíš mať obavy. Hardin je skutočne vrah.

- Odkiaľ to vieš?

- Povedala mi to samotná Polly...

Odmlčal sa. Zdalo sa mi, že v tejto chvíli veľmi zostarol. Zahľadel sa do diaľky a po chvíli pokračoval:

- Mal som to dievča veľmi rád. Tej noci som cestou do služby kráčal okolo lúky a začul som slabé vzlyky. Môžeš si predstaviť, aký som bol zhrozený, keď som zistil, že je to Polly. Zomrela mi v náruči. Predtým mi stihla povedať meno muža, ktorý ju obtážoval a neváhal na ňu vystreliť, keď mu pohrozila, že to ohlási políciu. Rozhodol som sa podniknúť všetko, čo bude v mojich silách, aby ten gauner dostal zaslúžený trest.

- Prečo si to hned neoznámil políciu?

- Pretože som si bol istý, že by to nemalo cenu. Nemal som žiadnen dôkaz. Navyše, komu by skôr uverili: bohatému občanovi s vplyvnými známostami, alebo skrachovanému reportérovi, ktorý stratil miesto kvôli nepravdivému riportu? Tak som si vymyslel postavu doktora Habera... Čo povieš, ako som hral tú úlohu?

Krajan J. Soľava na čele dolnozubrckej dychovky počas tohoročnej prehliadky

BLAHOŽELÁME

Významného životného jubilea - 50 rokov účinkovania v zubrckej dychovke sa v tomto roku dožíva krajan Ján SOĽAVA z Dolnej Zubriče.

Narodil sa 17. júna 1929 v mnohodetnej slovenskej rodine. Nemal ľahký život, od malíčka si musel zvykať na ťažkú prácu na rodičovskom gazdovstve. Veľkým snom mladého Janka bolo naučiť sa hrať na nejakom hudobnom nástroji, v sade totiž počul ich tóny. Ako povestný Sienkiewiczov hrdina Janko muzikant si začal strúhať vŕbovú pŕšťalku a pokúšal sa na nich hrať. Jeho životné jubileum je úzko späté s horozubrckou dychovkou, v ktorej účinkoval takmer štyridsať rokov. Bola založená z podnetu J. Vojčiaka v roku 1934, ktorý si priniesol z Ameriky prvý hudobný nástroj - kornet. Aby dychovka mohla vôbec vzniknúť, niekoľko nadšencov dokonca založilo v jablonskej banke svoje pozemky a za obdržanú pôžičku kúpili ďalšie hudobné nástroje. Neskôr mladý Ján Soľava sa u miestneho kantora F. Mičovského učil spoznávať teóriu hudby. Poznamenajme, že hudba, najmä dychová, pritáhovaťa celú rodinu Soľavovcov. V novej dychovke začal totiž pôsobiť najprv najstarší brat. Potom sa k nemu pripojil bratranc a ďalší brat. - *Ked sa zišli v nedelňajšie popoludnie, tvorili takmer celú kapelu. Nikdy na to nezabudnem* - spomína nás jubilant. Pomaličky, s bratovou pomocou, začal aj Ján hrať na altovke a neskôr účinkovať priamo v dychovke. Aktívne v nej pôsobil takmer štyridsať rokov. Prestal hrať zo zdravotných dôvodov v roku 1986.

Ján Soľava bol známy ako znamenitý odborník dychovej hudby. Preto, ked' sa naň krajania E. Kott a J. Kulaviak obrátili, aby pomohol v organizovaní a vedení dychovky v Dolnej Zubrići, nevedel odmietnuť. Zakladanie dychovky sa v Dolnej Zubrići stretlo s veľkým záujmom, a tak Ján Soľava musel vypočuť desiatky záujemcov. Vybral si najlepšich. Začali sa schádzat' v miestnej klubovni SSP, kde pod jeho vedením nacvičovali jednotlivé hudobné texty. Dolnozubrická dy-

chovka získala na našich prehliadkach viac ocenení a diplomov. Dnes v nej pôsobí 25 členov, zväčša mladých ľudí.

- *Teší ma všetko, čo sa spája s dychovkou na Orave - zdôveruje sa nám Ján Soľava - a zvlášť v Dolnej Zubrići. S mladými sa mi spolupracuje dobre, aj keď musím povedať, že záujemcov o hru na dychových nástrojoch je stále menej. Je to spôsobené najmä ekonomickej situáciou.*

Pri príležitosti jubilea prajeme krajanovi Soľavovi veľa zdravia a pohody.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

NOVINÁRI NA ÚV SSP

Veľvyslanectvo SR vo Varšave usporiadalo pre 50-člennú skupinu poľských novinárov zájazd na Slovensko. Po ceste k hraniciam sa účastníci zájazdu zastavili v Krakove a navštívili Ústredný výbor Spolku Slovákov v Poľsku. Počas stretnutia ich so súčasnou situáciou slovenskej menšiny, ako aj s činnosťou Spolku oboznámiť tajomník ÚV SSP L. Molitoris. Bolo vidno, že mnohí novinári vedia o existencii slovenskej a českej menšiny v Poľsku. Mali tiež niekoľko otázok, ktoré sa

týkali o.i. súčasnej situácie národnostného školstva, riešenia slovenských bohoslužieb na Orave a Spiši a pozajazdovej aktivity Spolku.

Po návštive ÚV v Krakove novinári odcestovali na Oravu, kde sa tak tiež stretli s miestnym krajanským aktivom. Odtiaľ ich cesta smerovala už na Slovensko. Počas štyroch dní navštívili najznámejšie slovenské mestá - Martin, Ružomberok, Modru, Gabčíkovo. Cieľom exkurzie bolo ukázať pravdivý obraz súčasného Slovenska. Dúfajme, že sa to odzradí aj v poľskej tlači. (jp)

SLOVENSKÁ HERALDIKA V KRAKOVE

V tomto roku uplynulo 700 rokov, odkedy sa stal biely orol štátym znakom Poľska. Pri tejto príležitosti sa v Krakove konalo IX. Medzinárodné heraldické kolokvium. Zúčastnilo sa ho vyše sto svetoznámych heraldikov a genealógov, aby sa spoločne zamyseli nad tému Orol a lev v stredovekej heraldike. Odznelo viaceré referátov, medzi nimi aj prednáška známeho slovenského heraldika Zdenka Alexyho pod názvom: Biely orol v poľskej cirkevnej emblemetike. Kolokvium spestili tri zaujímavé výstavy: Biely orol v pamiatkach Jagellovskej univerzity, Súčasná poľská heraldická tvorba, ako aj Súčasná slovenská heraldická tvorba. Posledná z nich sa konala 6. až 7. septembra v Klube novinárov Pod hruškou na Szczepańskiej ulici. Na otvorenie vernisáže slovenskej heraldickej tvorby prišli o.i. učastníci kolokvia, pracovníci katedry slavistiky JU, tajomník ÚV SSP L. Molitoris a redaktori Života.

Výstavu otvoril Z. Alexy a riaditeľ krakovskej nadácie novinárov Merkuryusz W. Marchewczyk. Expozícia predstavovala tvorbu takých slovenských heraldikov ako Dragica Vrtečová, Jan Švec, Ladislav Cisárik a Zdenek Alexy a získala si uznanie odborníkov. Poznamenajme ešte, že táto výstava bola už exponovaná vo viacerých európskych štátoch - Maďarsku, Rumunsku, Juhoslávii a pred-

Poľski novinári v zasadacke ÚV SSP. Foto: J.P.

Na výstave

nedávnom aj v Múzeu nezávislosti vo Varšave. Zásluhou Slovenského inštitútu vo Varšave a Ministerstva zahraničných vecí SR sa odtiaľ dostala do Krakova. Ako nám povedal mladý slovenský Heraldik M. Šišmiš, z Poľska sa výstava premiestni do Kanady.

Pre záujemcov o genealogický výskum pripomeňme, že pri Matici slovenskej bola pred štyrmi rokmi založená Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť. Podporuje rozvoj genealógie a heraldiky Slovákov v zahraničí. Kto by si z krajanov chcel svoj pôvod ozrejmíť, môže požiadať o pomoc v hľadaní svojich ko-reňov.. Podávame adresu: Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri MS, Novomeského 32, 036 52 Martin, Slovensko. Spoločnosť vydáva aj zaujímavý časopis Hlas.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

NA MARGO BUMERANGU

Od čias, keď v jaskyni na Oblazovej skale v Novej Belej objavili krakovskí archeológovia bumerang a celý rad iných predmetov, uplynulo už viac ako osem rokov. V súvislosti s týmto objavom sa vtedy celý svet dopočul o našej obci Novej Belej. Pozoruhodné pritom je, že väčšina zahraničných publikácií uviedla správne - ako miesto objavu - názov našej obce, navyše niektoré dokonca spomenuli, že je to dedina ležiaca v regióne nazývanom Spiš. Po-chopiteľne v tom čase aj poľská tlač obšírne písala o novobel'skom objave, ale - neviem pochopiť prečo - väčšina autorov buďto názov našej obce premlčala, alebo miesto objavu uviedla chybu.

V tomto roku sa opäť ukázalo niekoľko informácií o výskume archeológov v novobel'skej jaskyni, lenže znova s chybami a ne-presnosťami. Keďže niektori čitatelia mohli už o objave v Novej Belej zabudnúť - hoci pred niekoľkými rokmi Život o tom podrobne písal - uvediem aspoň stručne obsah týchto článkov.

„Dzienník Polski“ (zo 17.2.95) v článku Mamutí bumerang píše, že posledné výskumy vo Veľkej Británii a Nemecku potvrdili aj vek objaveného bumerangu (20 tis. rokov), aj jeho miestny pôvod. Ako zdôrazňuje jeho objaviteľ

Dr. Paweł Valde-Nowak, nájdené stopy dokazujú, že novobel'skú jaskynu obýval človek už pred 60 tisíc rokmi. Vedci objavili v nej niekoľko osadníckych vrstiev, množstvo zvieracích kostí a najstaršie pozostatky človeka na poľskom území. Ľudské kosti boli objavené v tej istej vrstve (spred 20 tis. rokov), ako bumerang zhodený z mamutej kosti. Bumerang je najstarším nálezom tohto typu v Európe, preto vzbudil vo vedeckom svete veľkú senzáciu. Vďaka tomu britskí vedci z Oxfordu poskytli pomoc vo výskumoch, v tom najmä bumerangu a kostí. Ďalší výskum robili nemeckí vedci z Romisch-Germanische Zentralmuseum v Mohuči. Nemecký umelec D. Evers z Wiesbadenu, odborník v rekonštruovaní prehistorických predmetov, urobil kópiu bumerangu. Balistická expertíza ukázala, že to bola nebezpečná a účinná zbraň.

V ďalšom príspevku Elegantky (z 23.3.95) „Dzienník Polski“ informuje, že krakovskí archeológovia po dlhorčných práciach skončili kompletizovanie náhrodníka, objaveného v jaskyni na Oblazovej skale. Je to - ako zdôrazňujú noviny - jedna z najstarších ženských ozdob, nájdených na území Poľska. Bol zhodený z predierkovaných mušličiek, navlečených pravdepodobne na remienok. Aj on sa nachádzal v tej istej vrstve ako bumerang.

Tretí článok v novinách „Gazeta Wyborcza“ (zo 14.4.95) má názov Medzi Viedňou a

Zakarpatskom. Aj on sa zaobrá nálezmi archeológov v Novej Belej, ibaže v prvej časti uvádzá širší popis okolitej prírody, prelomu Bialky, geologickej stavby tamoxieho terénu a pod. Podotýka, že novobel'ské skaly z červeného a bieleho vápenca sú súčasťou veľkého, nie vždy viditeľného na povrchu zeme, Pieninského skalného pásma, tiahnuceho sa v dĺžke 550 km od Viedne až po Zakarpatskú Ukrajinu.

Teší ma, že novinári píšu o tomto veľkom objave, ale na druhej strane ma veľmi rozčulúje ich nedbalosť, ba ignorancia zásad pravdivého informovania čitateľov. Už by som im odpuštil, že aj predtým, aj teraz nespomínajú Novú Belú ako miesto náleziska, ale informovanie, že jaskyňa na Oblazovej skale sa nachádza na Podhalí, je čírym výmyslom, alebo ináč povedané - dezinformáciou. Práve novinári by mali vedieť, že Spiš a Podhalie sú sice susedné, ale odlišné oblasti.

Je zaujímavé, že novinári „Dziennika Poľského“ vedia o existencii Novej Belej, lebo keď chcú o našej obci napísat niečo kritické, uvedú presne jej názov. Tak bolo napr. v čísle z 18. júla t.r., keď písali o Novej Belej v súvislosti s našim kostolom, v ktorom o.i. za najhodnotnejšiu pamiatku uznali monštranciu zhodenú pred dvesto rokmi v Levoči.

Na záver len jedna poznámka. Zahraničné časopisy z ďalekej Ameriky či Austrálie vedeľi podať o objave v novobel'skej jaskyni presnú informáciu, kym noviny z nedalekého Krakova (necelých 100 km) to nedokázali. Nie je to čudné? Podľa mňa je to lajdáctvo!

JÁN FRANKOVÍC

SPOMIENKA NA SAS

Tohoročný seminár slovenského jazyka a kultúry STUDIA ACADEMICA SLOVACA, ktorý každý rok usporadúva Univerzita J.A.Komenského v Bratislave, trval tri týždne - od 30. júla do 20. augusta t.r. Na pozvanie Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej sa ho tentoraz zúčastnil predseda MS SSP v Krakeve Jerzy Michał Bożyk, ktorý sa ako profesionálny prekladateľ dostal do skupiny pre pokročilých, ktorú viedol prof. Ján Sabol. Skupina sa zao-

Skupina „sasirov“ pod vedením prof. J.Sabola. Foto: archív FFUK

berala literatúrou a štýlistikou slovenského jazyka a literatúry. Boli v nej poslucháči z Anglicka, Cypru, Francúzska, Chorvátska, Poľska, Ruska a Ukrajiny.

Kedže prof. Sabol je nielen vynikajúcim jazykovedcom, ale aj znamenitým hudobníkom, na SAS-e každú voľnú chvíľu znel spev a hudba - Ľudová, džezová, ba aj klasická. Medzi poslucháčmi bolo viac dobrých hudobníkov - amatérov a profesionálov. K tým posledným patrila aj dvojica zo Španielska Alicia Gonzalesová a Luis Morales, no a spomenutý J.M.Božík. Preto nečudo, že sa na SAS-e často hralo a spievalo - tak počas spoločných koncertov, ako aj na mnohých vlastivedných exkurzích po západnom a strednom Slovensku. Týchto exkurzí sa zúčastnili aj ďalšie dve členky nášho Spolku - podpredsedníčka MS v Krakove Helena Rakosníková jej sestra Janina Ziembická-Szumowská, ktoré v tomto čase trávili dovolenkou v hlavnom meste Slovenska.

JMB

MILUJTE SVOJICH NEPRIATEĽOV ...

Chcel by som dnes vo svojom príspevku nadviazať na Božie prikázanie a napísť niečo o láske k blížnemu. Považujem to za veľmi aktuálnu tému, ktorá sa zlášť dotýka národností. Všetci zo skúsenosti vieme, že naši odporcovia, nezriedka susedia, nás, Slovákov, považujú často za nežiadúci živel, ba priam za svojich nepriateľov, a to len preto, že sa nebojíme hlásiť sa k inej národnosti. Navyše aj predstaviteľia Cirkvi u nás sa voči Slovákom chovali - hovoriac jemne - zdržanivo, čoho dôkazom bol vyše 40-ročný odpor proti zavedeniu slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave. Im všetkým chcem pripomenúť Kristovo učenie o láske k blížnemu.

- Milujte svojich nepriateľov - povedal Ježiš - robte dobre tým, čo vás nenávidia, žehnajte tým, čo vás preklínajú a modlite sa za tých, čo vás potupujú. Ak chcete, aby ľudia dobre robili vám, tak robte aj vy im. Ak milujete tých, ktorí vás milujú, akúže máte zásluhu? Ved' aj hriešnici milujú tých, čo ich milujú. Ale milujte svojich nepriateľov, dobre robte, požičiavajte a nič za to nečakajte. Tak bude vaša odmena veľká a budete synmi Najvyššieho, lebo on je dobrý aj k nevďačným a zlým. Odpúšťajte a odpustí sa aj vám, dávajte a dajú i vám. Akou mierou budete merat' vy, takou sa nameria aj vám.

A čo povedal Boh v hlavnom prikázaní, keď sa Ježiš ktorísi znalec Zákona, aby ho pokúšal, opýtal: - Učiteľ, čo mám robiť, aby som bol dedičom večného života? Ježiš mu vravel: - Čo je napísané v Zákone? Ako tam čítaš? On odpovedal: - Milovať budeš Pána Boha svojho z celého svojho srdca, z celej svojej duše, zo všetkých svojich sŕď a z celej svojej mysele a svojho blížneho ako seba samého. Povedal mu Ježiš: - Správne si povedal. Toto rob a budeš žiť. Ale on sa chcel ospravedlniť, preto sa opýtal Ježiša: - A kto je môj blížny? Ježiš mu povedal: - Istý človek zostupoval z Jeruzalema do Jericha a padol do rúk

zbojníkom, ktorí ho ozbíjali, doráňali, nechali ho polomítvho a odišli. Náhodou šiel tam cestou istý kňaz a keď ho uvidel, obišiel ho. Tak isto aj Levita, keď prišiel na to miesto a uvidel ho, šiel ďalej. No prišiel k nemu istý cestujúci Samaritán (nie Izraelita) a keď ho uvidel, bolo mu ho ľúto. Pristúpil k nemu, nalial mu na rany oleja a vína a obviazal mu ich, vyložil ho na svoje dobytča, zavezol ho do hostinca a staral sa oň. Na druhý deň vyňal dva denáre, dal ich hostinskému a povedal: - Staraj sa oň a ak vynaložíš viac, ja ti to zaplatím, keď sa budem vracať. Čo myslíš, ktorý z tých troch bol blížnym tomu, čo padol do rúk zbojníkom? Od odpovedal: - Ten, čo preukázal milosrdenstvo. A Ježiš mu povedal: - Chod' a rob aj ty podobne!

Je to podobenstvo skoro spred dvocisícky rokov. Mohlo by sa zdáť, že ho netreba opakovať. A jednako musím položiť otázku: Kto je tvor blížny? Mnohí to už asi nevedia, zabudli na lásku k blížnemu a na učenie Ježiša, ktoré hlásal, keď chodil po zemi, keď učil apoštolov. Nie všetci išli v jeho šlapajách.

Ked' sa Ježiš po svojom slávnom zmŕtvychvstaní zjavil v Galileji svojim učeniskom, povedal im: - Daná mi je všetka moc na nebi i na zemi. Chod'te teda a učte všetky národy sveta a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha sväteho a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázel. A hľaja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.

Pripomínam to aj preto, že sa tam nič nehovorí, aby apoštolovia išli do sveta a učili výlučne v jazyku poľskom, pripadne anglickom, či francúzskom. A predsa v prípade menších sa na to zabúda a často nedovoľuje napr. počúvať sv. omšu vo svojom jazyku, ako to bolo dlhé roky u nás. Chýbala a niekde aj dnes chýba ešte dobrá vôle, ktorá bráni zaviesť slovenské bohoslužby aj v ďalších spišských, či oravských obciach. Všetka čest' tým kňazom, ktorým to neprekáža, ako napr. v Krempachoch či Novej Belej.

V jednom z posledných vlaňajších čísel Života som prečítať, že Jablončania mali problém s organistom, ktorý by im hral na slovenskej omši. To tiž keď požiadali o to rádovú sestru, ktorá túto funkciu plnila, tá jednoducho odmietla. Nie preto, že neovládala jazyk, ale preto, že išlo o jazyk slovenský. Bol to kresťanský postoj? Vari jablonskí Slováci nie sú blížnymi sestry-organistky? Nuž čože, keď nie, tak nie - povedali si ja-

blonskí krajania. Bohoslužby sa odbavujú aj bez nej. My tiež máme organistu, ale ten hráva i na poľskej, i na slovenskej omši. Všetci farníci majú prehno veľa uznania. Podobne je v susedných Krempachoch.

Svojho času prišli k nám na sv. omšu turisti, mladý manželský páár. Keď však počuli, že kňaz sa začal modliť po slovensky, okamžite z kostola vyšli. Keď som sa ich neskôr spýtal, či im vari slovenčina prekážala, odvetili, že to podľa nich asi nebola katolícka omša, keď nebola v poľštine. To hovorí za všetko. Nie je to ostatne ojediný prípad, ale býva aj opačne, o čom som sa prevedel taktiež u nás, v Novej Belej. Na šťastie Samaritánov možno stretnúť aj dnes a to je po tešujúce.

JÁN FRANKOVIČ

PLAVBA PO VISLE

2. septembra krakovská nadácia novinárov Merkuryusz pripravila neobvyklé podujatie - plavbu lôdu po Visle, ktorej cieľom bolo ukázať historické a turistické atrakcie niekdajšieho osviečimsko-zatorského kniežatstva. Posledná takáto plavba po Visle sa konala takmer pred ôsmimi rokmi, preto na lodi Goplana, lebo tak sa volala naša lod', sa stretlo veľa známych osobností, o.i. poslanci Sejmu, podnikatelia, herci krakovských divadiel, spisovatelia, diplomati a novinári, medzi nimi aj redaktori Života. Na lodi vládla veselá nálada, v programe bola o.i. volba miss plavby (stala sa ňou bývalá miss Poľska Eva Wachowiczová), recitál významného krakovského speváka M. Święcického, révia módy, ba dokonca filozofická prednáška.

Po sedemhodinovej plavbe lod' zakotvila v cieli - pri mestečku Zator, kde tamojšie mestské úrady s primátorom W. Strzelcom prijali účastníkov plavby v bývalom paláci grófskej rodiny Potockých. Neobišlo sa do samozrejme bez príležitostných prejavov. Neskor sa na zatorskom námestí konala módna prehliadka a snímanie kliatby, ktorá doteraz visela nad mestečkom, volba knažnej a na záver ohňostroj. Vo večerných hodinách sa účastníci plavby vrátili do Krakova vla-kom tahaným parnou lokomotívou z roku 1895. (jp)

Za volantom Goplany bývalá Miss Poľska Ewa Wachowiczová

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Tento mesiac býva u nás vlhký a studený, časté sú mrazy, ba aj sneh, čo stína práce v záhradke. Predvšetkým dokončujeme teraz rýšovanie záhradky. Pôdu nechávame cez zimu v hrubej brázde, čo umožní lepší prijem zimej vlahy a premrznutie. Má to dobrý vplyv na zlepšenie štruktúry pôdy a rozvoj mikroorganizmov. Na jar je takáto pôda kyprá a vyzretá. Záhony, na ktorých chceme na jar pestovať skorú zeleninu, dobre je teraz pohnať kompostom, alebo maštaľným hnojom. Treba to samozrejme urobiť pred rýšovaním, aby sa hnojivo premiešalo so zemou.

Nezabúdajme na kompost, ktorý starostliví rolníci založili už v lete. Treba ho stále dopĺňovať zvyškami zeleniny, listím, mačinou, kuchynským odpadom, šupami, popolom a pod. Proti myšiam a hrabošom bojujeme kladením otrávených návnad koreňovej zeleniny. Najdôležitejšie je však čo najskôr dokončiť zberové práce, aby sme sa vyhli riziku znehodnotenia úrody dlhodobým dažďom a najmä mrazom.

Kto má parenisko, môže ho využiť na uloženie hlúbovej zeleniny, napr. karfiolu. Keď do pareniska nedávame zeleninu, zasypeme ho listím, slamou, alebo iným podobným materiálom, čím zabráníme premrzaniu pôdy. Porasty určené na prezimovanie na záhone prikrývame ľahko čičinou, aby nevymrzli. Teraz je ešte čas, aby sme ošetrili bud' opravili konštrukciu skleníkov alebo fóliových krytov medziiným vhodným náterom. Potom cez zimu sústavne dbáme, aby ich nepoškodilo prípadné veľké množstvo snehu. Pravidelne tiež kontrolujeme skladovacie priestory zeleniny, vetráme a kaziace sa plody odstraňujeme.

Zdalo by sa, že v novembri v ovocných záhradách by už nemalo byť veľa práce. Nie je to tak. Práve teraz, koncom októbra a začiatkom novembra je najlepšie obdobie jesennej výsadby ovocných stromčekov a krov. Keď je sucho a pomerne teplo, vysadené stromčeky treba dobre zavlažiť. Stromčeky možno vysadzovať i do premrznutej pôdy, ale vtedy ich nezavlažujeme, aby mráz nepoškodil korene. Korunky vysadených stromkov teraz iba čiastočne narežeme. Definitívny rez totiž robíme na jar.

V novembri pokračujeme v odstraňovaní chorých stromov a v mechanickom ošetrovaní kmeňov a hrubších konárov. Kopeme jamy pre jamné sadenie stromčekov a opadané lístie kompostujeme, čím získavame dobré organické hnojivo, alebo spálime. Pri kompostovaní pridávame do lístia trochu nehaseného vápna, ktoré ničí zárodky chorôb a škodcov. Musíme tiež pouvažovať o ochrane stromov pred zajacmi, ktoré často ohŕajazú stromy. Preto opravujeme ohrady, prípadne budujeme nové, alebo

kmene stromov chránime slamenými budinými chráničmi.

Kým príliš nemrzne, rigolujeme pôdu pre jarné sadenie stromčekov - bud' celú plochu, alebo len pásy, do ktorých miemame sadit'. Dobre je spojiť rigolovanie s hnojením do zásoby, najmä fosforečnými hnojivami (superfosfát, Thomasova múčka), alebo draselinnými (40% draselinná soľ). Keď zimné ovocie uskladňujeme vonku, napr. pod prístreškom, musíme pamätať na otepľujúce vrstvy, aby nám počas tuhších mrazov nezamrzlo. Vypúšťame tiež vodu z nadzemných nádrží a z potrubí, aby ich mrazy nepoškodili.

Už je najvyšší čas, aby chovatelia hydiny zabezpečili pred zimou kuríny a iné chovné priestory zasklenými obloktmi a plnými dverami. Pastevné možnosti sú zo dňa na deň obmedzenejšie, ale na dvoroch a napr. v zeleninovej záhradke si hydina môže vždy niečo nájsť. Treba jej to dožičiť. Aj keď si nenazbiera všetko, čo potrebuje, má aspoň pohyb na voľnom vzduchu. Samozrejme, hydinu treba teraz už pravidelne dokrmovať. Ešte jedna pripomienka. Ak chceme, aby nosnice teraz a v zimnom období mali dobrú znášku, treba im zabezpečiť nielen plnohodnotnú výživu, ale aj 14-hodinový svetelný deň.

Počasie v tomto mesiaci býva sychravé, daždivé a chladné, čoraz častejšie sú tiež nočné mráziky. V takejto situácii včelstvo utvára zimný chumáč, v ktorom znižuje svoje životné procesy. Obmedzuje sa len na požívanie potravy a na výrobu potrebného tepla. Na plástoch už len zriedkavo nachádzame plody, aj to iba zopár buniek. Po zabezpečení úľov pred zimou a vložení podložiek, o čom sme písali už skôr, teraz iba občasne kontrolujeme zimovanie včiel tým, že sa prejedeme po včelnici a pozorujeme situáciu na letáčoch.

Viacerí včelári využívajú toto obdobie na sadenie peľodajných a nektarodajných stromov a krov. Napr. pri potokoch je dosť miesta pre vŕby, jelše, liesky a topole. Na neúrodné plochy v chotároch obcí sa hodia medziiným lipy, agáty, gaštany bud' brezy. Takto máme možnosť nielen rozmniožovať včeliu pašu v okolí trvalého stanovišťa včelstiev, ale aj zlepšovať životné prostredie.

Nastáva obdobie, keď si môžeme urobiť poriadok vo včelnici, resp. v skladoch na plasty. Plasty triedime a podľa akosti ukladáme, najlepšie do skrine. Medzi nimi ponechávame až dvojcentimetrové medzery, aby sme ich zabezpečili pred rozmnožovaním sa chorôb. Medníky nevkladáme jeden do druhého, ale krízom, aby vzduch mohol k nim lepšie prenikať. Keď je všetko hotové, miestnosť treba uzavrieť a dobre ju vysíriť. Aby sme mali istotu, že sme larvy škodcov zničili, o dva týždne súrenie zopakujeme. Dobre je v skladovej miestnosti udržiavať stálu, pomerne nízku teplotu. (jš)

DOBA GRAVIDITY DOMÁCICH ZVIERAT

Mesiac a deň počatia	kobyla 48 1/2 týždňa alebo 340-410 dní	krava 40 1/2 týždňa alebo 280-320 dní	ovca 22 týždňov alebo 146-150 dní	ošípaná 18 týždňov alebo 110-130 dní
1.-15. január	2.-16. december	7.-22. október	4.-18. jún	23. apríl-7. máj
16.-31. január	17.-31. december	23.-8. november	19. máj-4. júl	8.-23. máj
1.-15. február	2.-16. január	8.-22. november	5.-19. júl	24. máj-7. jún
16.-28. február	17.-29. január	23. novem.-4. dec.	20. júl-1. august	8.-20. jún
1.-15. marec	30. jan.-13. febr.	8.-16. december	2.-16. august	21. jún-5. júl
16.-31. marec	14.-26. február	17. dec.-5. január	17. aug.-1. sept.	6.-21. júl
1.-15. apríl	1.-16. marec	6.-20. január	2.-16. september	22. júl-5. august
16.-30. apríl	17.-31. marec	21. jan.-4. február	17. sept.-1. okt.	6.21. august
1.-15. máj	1.-15. apríl	5.-19. február	2.-16. október	22. aug.-4. sept.
16.-31. máj	16. apríl-1. máj	20. febr.-5. marec	17. okt.-1. novem.	5.-20. september
1.-15. jún	2.-14. máj	6.-20. marec	2.-16. november	21. sept.-5. októb.
16.-30. jún	15.-31. máj	21. mar.-6. apríl	17. nov.-1. decem.	6.-21. október
1.-15. júl	1.-15. jún	17.-20. apríl	2.-16. december	22. okt.-4. novem.
16.-31. júl	16.jún-1. júl	21. apr.-7. máj	17. decem.-1. jan.	5.-21. november
1.-15. august	2.-16. júl	8.-22. máj	2.-16. január	22. nov.-5. decem.
16.-31. august	17. júl-1. august	23. máj-7. jún	17. jan.-1. febr.	6.-21. december
1.-15. september	2.-16. august	8.-21. jún	2.-16. február	22. dec.-5. jan.
16.-30. septem.	17.-31. august	22. jún-7. júl	17. febr.-3. marec	6.-21. január
1.-15. október	1.-15. september	8.-21. júl	4.-18. marec	22. jan.-4. febr.
16.-31. október	16. sept.-1. okt.	22. júl-7. august	19. marec-3. apríl	5.-21. február
1.-15. november	2.-16. október	8.-22. august	4.-18. apríl	22. febr.-7. marec
16.-30. november	17.-31. október	23. aug.-6. sept.	19. apríl-3. máj	8.-22. marec
1.-15. december	1.-15. november	8.-21. september	4.-18. máj	23. marec-6. apríl
16.-31. december	16. novem.-1. dec.	22. sept.-8. okt.	19. máj-3. jún	7.-22. apríl

ČAROVNÉ TOPÁNKY

Žil raz chudobný želiar s dvoma synmi vo veľkej biede. Čo ako obrábal svoj kúsok prenajatého poľa, nedalo mu chleba pre tri lačné hrdlá. A kdeže by mu ešte zvýšili aj peniaze na árendu? Zlý gazda žiadal veru vysokú árendu od biedneho želiara.

Raz prišiel čas rátania. Úbohý želiar nemal ani groša a tŕpol hrôzou pred gazdom. Netrúfal si poprosiť ho, aby mu pozhol, i poslal k nemu syna. A syn čo prosí, to prosí, no gazda mal srdce z kameňa.

- Ak mi árendu do posledného groša nevyplatíte, - zahromžil, - naskutku vás vyžením!

Chlapec sa s pláčom pobral domov. Ide, od hanby a žiaľu len tak nohami zapletá, a tu sa mu prihovorí šedivý starček:

- Čože pláčeš, synak?

Chlapec sa mu vyžaloval: - A doma ani groša, iba hlad, a gazda nás chce z chalupy vyhnáť. Ale kde máme vziať na árendu? - povedal naostatok plačky. Šedivý starček ho potiesil:

- Nič si z toho nerob, synak. Máš topánky, čo ti pomôžu. Ak mi pôjdeš za kmotra, topánky budú tvoje!

Chlapec sa starčkovi prisľúbil a hned' sa ho i spýtal: - A kde bývaš, deduško?

- Kde bývam, tam bývam, ved' t'a ta topánky samy zanesú! - odpravil ho starček.

Chlapec si teda vzal topánky, podákoval sa a šiel d'alej. Ked' doma všetko vyzoprával, otec mu radil, aby išiel za toho kmotra.

A tak si chlapec obul topánky. Len čo ich mal na nohách, už ho začalo čosi poháňať, baťahať. Odrazu vyhupol sa do výšky, prudkejšie ako najohnivejší tátos.

A tu, ani sa nenazdal, topánky ho priniesli k moru. Celý sa preťkol, čo sa to robí. Späťtala sa, iba keď stál pred prekrásnym zámkom.

Tu privítal chlapca šedivý starček: - Pamäť si na moje želanie, - povedal mu, - odmena t'a nemini.

Potom pozval chlapca na krst a skmotril sa. Po krste dal starček chlapcovi škatuľku a povedal mu:

- To si vezmi na pamiatku od kmotra. Ale do škatuľky nepozeraj, pokým neprídeš domov!

Chlapec sa ani nenazdal, už ho topánky niesli domov. Ned'aleko chalupy sa topánky zastavili. Chlapec pozrie na zem, a čo vidí? Pred ním leží mesec peňazi. Chlapec ho zdvihol, a len čo si ho stihol vopchať do vrecka, už ho topánky niesli d'alej.

Ked' sa sťastivo dostal domov, vytiahol škatuľku, čo bol dostať od kmotra. Otvoril ju, a tu sa z nej vydýla zlaté vajce. Prask! vajce sa rozobil a z neho sa vyvalil prekrásny zlatý zámok.

Tak sa stal chlapec zámockým pánom a do svojho skvostného príbytku prichýlil otca i brata.

Ale v svojej radosti nezabudli ani na dlh. Chlapec vzal peniaze z nájdeného mešca a šiel zaplatiť gázovi. Ten sa hned' začal vypýto-

vať, kde vzali toľké peniaze. O chvíľu mu chlapec všetko porozprával.

Skúpy gazda nemal chvíľu pokoja, čo ho zožerala túžba zmocniť sa zámku. Hned' sa i pobral, že ho pozrie. A keď jeho chamtivé oči uzreli toľkú krásu a bohatstvo, nemeškal a hned' šiel k svojmu želiarovmu. Vraj celý zámok je jeho, lebo je na jeho pozemku a jemu patrí i pole na šírom okoli. - Ale aby si videl, že som človek, - povedal napokon želiarovmu, - nechám t'a tu bývať, ak mi dás náležité ročné nájomné.

- A keď povedal kol'ko, želiarovmu sa až hlava zakrútila. No nemohol inak, než prisľúbiť.

Gazda potom žiadal od chlapca, aby mu ukázal čarovné topánky. Keď ich uvidel, zahromžil na chlapca: - Takých topánok ti netrebá. Kde by si sa v nich motal? To už mne inak pristanú, ja stále chodím po svete!

Gazda si topánky obul a hned' ako víchor vzlietol. Topánky ho odnesli do mora a nikdy sa už odtiaľ nevrátil. Vo vode stihol chamtvica spravodlivý trest. Avšak statočný želiarsky syn žil spolu so svojimi dlho a šťastivo ako zámocký pán.

Estónska rozprávka

(Z knihy Zrozprávky do rozprávky, Mladé letá, Bratislava 1956)

PÁČI SA MI, PÁČI

Ludová pieseň z Detvy

Allegro assai (d=144)

Zamastenie gäte, zamastenie gäte,
kučeravá hlava, kučeravá hlava.

Kučeravá hlava, kučeravá hlava,
krpčok, obuj nový, krpčok, obuj nový.

Pištoľ za opaš'ok, pištoľ za opaš'ok,
na zboj som hotový, na zboj som hotový.

- Prečo nosia krajčíri traky?

-?

- Aby im nohavice nespadli!

Krajčír kradne a handluje,
čo mu chýba, naťahuje.

Na trhu:

- Ujo, čo stojí ten pes?

- Ale, už dosť dlho ležal, tak stojí...

- Ja sa vás nepýtam prečo, ale koľko stojí.

- Zo dve hodiny, ak sa nemýlim...

- Kto je najväčší demokrat?

- Hodinky.

- A prečo?

- Tie každému tykajú rovnako.

- Ako sa robia rúry, vieš?

- Čoby nie. Vŕtajú sa...

- Zle vravíš! To sa diera správ a plechom obali...

Murári v lete u mäsiara:

- Ja si prosím to pekné bez kostí!

- A v zime:

- Tie pŕúcka pre vtáčka, azda!

- Ako poznávame vek kačice?

- Podľa zubov.

- Ved' kačica nemá zuby.

- Zato my máme!

Anička kreslí kvety a okolo nich desiatky bodiek.

- To sú muchy?

- Nie. Toje vôňa kvetov.

SMÚTOK JESENE

Na záhumní prostredí hriadky
ružový ker mojej matky
vysoko sa rozstal
a každý, kto išiel tade,
ťažko hľadal pri pohľade
na tú krásu slová chvál.

V listoch jeho, vonnom kvieti,
vždy bol štebot vtáčich detí,
i vetrik tam šantil rád,
ba jak by aj slnko samo
náhlilo sa každé ráno
do kríčka sa pojchrať.

No vtrhol pán nečakaný.
Mrazom, dažďom, vetriskami
vyhnal z kríka vtáčky het,
a raz kvet i listy v zlosti
skmásal z neho bez milosti
a rozmetal v šíry svet.

Iba puk na skrytom snietku
prečkal túto skazu všetku
a zaplakal zvyškom sile:
„Ach, lúto mi je slnca, leta,
hľa, už ide koniec sveta -
a ja som sa nerozvili!“

JESENNE HMLY

Jesenné hmly a člapkanice,
havrany letia zo zvonice.

Zlá pani Chripka chodí tade -
očami sledi po záhrade.

Nemá strach z kanónov a pušiek.
Bojí sa jabĺčok a hrušiek,

ktoré nám žltú na skriňach.
Z mydla má ešte väčší strach...

A keď si dáme teplé šály,
zlá pani sa už isto vzdiali.

NAŠA KRÍŽOVKA

V našej dnešnej krížovke nájdete priezvisko obľubeňného barda slovenských rozprávok. Viete, ako sa volal tento slovenský Andersen? Ak nie, dozviete sa, keď správne vyplníte našu krížovku. Prajeme vám veľa šťastia.

Správne odpovede na naše októbrové hádanky zneli: sedmokráska, perina, v morskom, cibuľa a obrúčka. Slovenské knihy posielame Judite Plučinskej z Jurgova, Martine Dronžekovej so Spišskej Staré Vsi a Wiktorovi Bialemu z Krakova.

ČO JE TO?

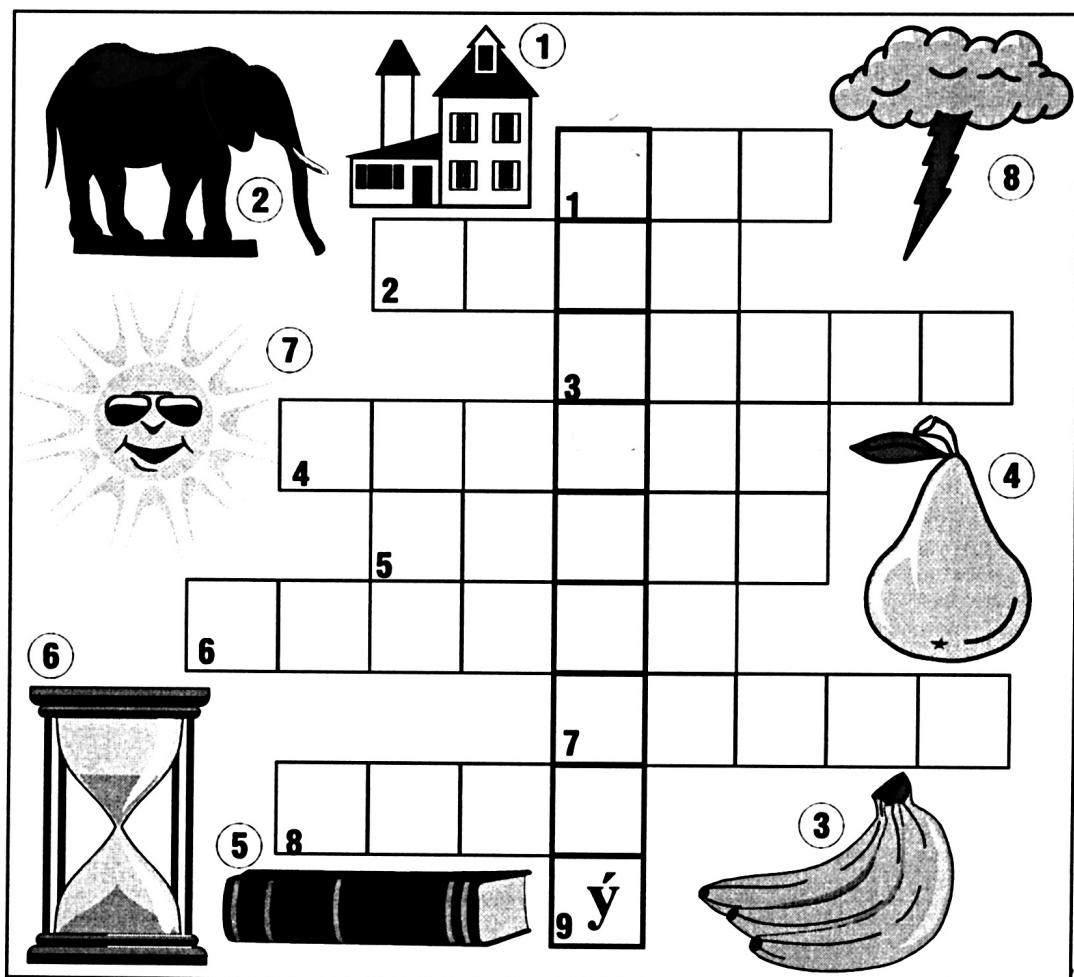
Šidlo-rydlo do vody rylo,
po vode chodilo,
a sa neutopilo!
(oknIS)
Sedí pani na plotoch
v sedemdesiat kabátoch,
predsa kráka,
že jej je zima!
(anarV)

Ihly má - nepredá,
šaty s nimi nešije -
zle si nežije.
(čeJ)

Priznám i to, že mám kopyto,
na troch nohách bubnár,
ľudí obúvam.
(kínvubO)

Jedna skala studená
do vody pustená -
a hned' voda vrie!
(onpáV)

Z mäsa vzaté
a rožkaté,
za živa si poskakuje
a po smrti muzikuje.
(ydaG)

ÚSPEŠNÝ NÁVRAT

-Je to najnádhernejší a najmilší moment v mojom živote. V ťažkých chvíľach, aké som prežívala, mi nikdy ani na um neprišlo, že môžem byť ešte taká rýchla a výtrvalá. Je to moje najkrajšie víťazstvo - povedala po víťaznom behu na 800 m na majstrovstvách sveta v Göteborgu známa kubánska bežkyňa Ana Fidelia Quirotová. Slová veľkej športovkyne iba naznačujú tragédiu, akú prežila, ktorá sa však skončila šťastným návratom na bežeckú dráhu. Triumf vo Švédsku bol pre ňu ozajstným zadostučinením za krvdu a utrpenie.

O akú tragédiu ide? V januári 1993 ju už mnohí milovníci športu považovali za zomrelú. A.F.Quirotová, popredná kubánska ľahká atlétka a obľúbená športovkyňa tamojšieho diktátora F.Castru, padla za obeť tragickej nehody, navyše vo vlastnej kuchyni. Zmes vody a čistiaceho prostriedku obsahujúceho alkohol, ktorý Quirotová používala na pranie, sa začala vylievať z preplnenej nádoby na sporák a okamžite sa zapálila. Podľa inej verzie Ana vrah varila obed pre svojho milého, známeho skokana do vyšky J.Sotomayora, a obliaľa sa ľahkozápalnou tekutinou. Tak či onak od blížiacich plameňov sa na nej chytil sveter a začal prudko horieť. Pokúšala sa ho sice vyzliecť, ale si strašne popálila tvár, šíju, ruky a iné časti tela. Podľa lekárov z havanskej nemocnice, kam ju dopravili, nemala šancu prežiť. Vedľ popáleniny tretiego stupňa zahrnuli skoro 40% kože. Okrem toho bola tehotná.

A.F.Quirotová jednako prežila. Za osem mesiacov liečby ju podrobili siedmim operáciám. Krátko po príchode do nemocnice, keď lekári bojovali o jej život, porodila predčasne živé dieťa, ktoré však o týždeň zomrelo. Počas rekonvalescence ju v nemocnici navštívil prezident IAFF Primo Nebiolo. - *Hrozila jej smrť* - povedal po

návšteve. - *Bola celá v obvázech, len oči z nich vylukovali. Nikdy sa však nevzdala. Povedala mi, že jej jedinou útechou, aká jej zostala, je ľahká atletika. Keď už začala vstávať, šplhala sa po schodoch, aby si udržala fyzickú formu.*

Osud tejto tak ťažko vyskúšanej ženy je vypísaný na jej koži -zničenej, zvráskavelej, sčermelej a zohavenej jazvami. Pre tieto jazvy a početné transplantácie jej koža už nie je taká elastická, ako pred nehodou. Preto tréning, aký si nastolila, keď sa chcela k športu vrátiť, bol mimoriadne namáhavý a doslova bolestný. Neskor spomína, že to boli dva najdlhšie roky v jej živote.

Na dráhu sa vrátila koncom roka 1993. Celý minulý rok venovala tréningom a prípravám na sezónu 1995. Chcela sa dostať do takej formy, akú mala pred nehodou. Nebolo to ľahké, ale verila si a svoj zámer udalná športovkyňa aj splnila. Pripomeňme, že Quirotová bola v r. 1987 majsterkou Panamerických hier v behoch na 400 a 800 m. V roku 1991 sa na svetovom šampionáte v Tokiu stala vicemajsterkou sveta v behu na 800 m a o dva roky neskôr, v Stuttgartu, vybojovala v osiemstovke bronzovú medailu. V rokoch 1987-1990 táto atlétka, vyznačujúca sa dlhým krokom a veľmi elegantným štýlom behu, vytvorila osobitný rekord 39 víťazstiev za sebou, samozrejme v osiemstovke.

Prvý raz po nehode sa predstavila svetu na mitingu Grand Prix v Monte Carlo, posledných veľkých pretekoch pred šampionátom v Göteborgu. Startovala len vo svojej korunnej disciplíne - osiemstovke. Dosiahla celkom slušný čas - 1.57,69 min., aj keď minimálne prehrala s majsterkou sveta zo Stuttgartu, Mozambičankou Mariou Mutolou. Dosiahnutý čas bol pre ňu dôležitejší a azda cennejší ako jej osobný rekord (1.54.44 min.), keďže znamenal, že sa opäť ocitla vo svetovej elite.

Na majstrovstvá sveta do Švédska išla s pevným odhadlaním bojať o medailu. Ako pravá športovkyňa myslela samozrejme na zlatú. Do

finále sa dostať bez väčších ťažkostí. Keď došlo k rozdružujúcemu boju, vyštartovala ako strela a už v polovici trate bolo vidno, že v tento deň ju nikto nedokáže poraziť. Zvíťazila časom 1.56.11 min., čo bolo a podnes je najlepším tohoročným výsledkom na svete. - *Som šťastná - hovorila - že sa mi návrat na dráhu vydaril, že moja celoročná príprava nevyšla nazmar. Moje rozhodnutie o návrate k športu bolo správne.* Zlatú medailu v Göteborgu si zaslúžila vari ako nikto iný. Za jej vieri, nádej, odvahu a nezlomnú vôle zdolať chorobu.

Keď stála na stupienku víťazov so zlatou medailou na šíji a počúvala kubánsku hymnu, po jej zjazvenej tvári tiekli slzy. Rozprávali príbeh o ľudskej dráme a utrpení, ale aj o veľkej radosti z prekonania osobnej tragédie, z víťazstva... J.S.

Hviezdy svetovej estrády DAVID BOWIE

Vokalista, skladateľ, klavirista, gitarista, autor textov, producent platení, herec, maliar a vôbec popredná osobnosť britskej rockovej hudby 70., 80. a 90. rokov. Niektorí ho považujú za charizmatického lídra kontestátorov rocka, iní za blázivného čudáka pobehujúceho medzi nahrávacím i filmovým štúdiom a maliarskou pracovňou, ďalší za génia umenia.

Bowie, vlastným menom David Robert Jones, sa po prvý raz objavil na estráde na začiatku 60. rokov. Začínal ako hráč na niekoľkých hudobných nástrojoch a spevák obľubujúci najmä džez, rock and roll a rhythm and blues. Bol asi dobrým spevákom, lebo v polovici 60. rokov vyrhal medzinárodný spevácky festival na Malte, čo mu otvorilo cestu k veľkej kariére. Samo hranie a spievanie mu však nestačilo. Počas koncertov zároveň odohrával na pódiu scény zo života obyvateľov londýnskych predmetí, čo bolo neskor príznačné pre všetky jeho vystúpenia. Mal veľký herecký talent, preto na koncertoch prezentoval dvojakú, navyše znamenitú hru - hudobnú (na

hudobných nástrojoch) a hereckú. Tým sa jeho koncerty, alebo lepšie povedané malebné predstavenia, odlišovali od spontánnych koncertov iných rockových hviezd. Davida totiž nezaújímala hudba sama osebe, ale prostredníctvom nej možnosť komunikovania s poslucháčmi. Preto jeho pesničky sú vždy plné podtextov, ktoré nútia zamyslieť sa.

V 70. rokoch vyšli Bowiemu 3 albumy: *Low*, *Heroes* a *Lodger*, ktoré boli výsledkom spolupráce s producentom a hudobníkom Brianom Enom. Kritici ich považujú za najdôležitejšie v kariére D.Bowieho. Pred niekoľkými týždňami sa dostať do predajní jeho najnovšia platňa *Outside*, ktorá je akoby zhnutím jeho tvorby z 80. rokov, tej náročnej a kommerčnej. Bowie, spevák a gitarista, sa na tejto platni vtelil zároveň do úlohy veľkého, ktorý v meste, kde nefungujú masmédiá, oznamuje správy a rozpráva všelijaké historiky.

Bowie je vari najznámejším a najpopulárnejším filmovým hercom zo všetkých rockových hudobníkov. Debutoval v r. 1968 krátkym filmom *The Image*. Neskôr zahrával niekoľko znamenitých úloh v takých filmoch ako: *Muž, ktorý spadol na Zem* (1976). *Krásny gigolo, úbohý gigolo* (1978), *Veselé Vianoce, pán Lawrence*

(1982), *Hlad* (1983), *Do noci* (1984), *Úplni začiatok* (1986), *Posledné pokúšenie Krista* (1988), *Twin Peaks: Oheň ide so mnou* (1992). Poznamenajme ešte, že manželkou Bowiego je jedna z najznámejších modeliek Iman. (js)

100 - PERCENTNÁ ELEGANCIA

Tradičné decentné tkaniny, tmavé farby, klasický strih - to sú poznávacie znamenia dnešného pánskeho štýlu.

Hoci pánske oblečenie zostáva aj nadálej uvoľnené, vzdušné a mäkké, do popredia sa dostal oblek. Vysoko zapnuté sako, (až 8 gombíkov), predĺžená línia. Takmer neodmysliteľná je aj nadálej vesta.

Nohavice, nedajbože, široké - ak sa cítite zle v úzkych „cigaretkách“, tak si zvoľte klasickú šírku. Nohavice sa zužujú, ale kravaty rozširujú (na 10 cm). Nebolo to tak dávno, keď to bolo presne naopak.

Medzi košeľami vládne biela farba. Ak máte chuť na trochu extravagancie, odložte košeľu a oblečeť si tričko bez výstrihu a vysoko zapnite vestu.

Ponúkame vám dobrú inšpiráciu.
V.J.

WETERYNARZ

PRÓCHNICA RACIC U OWIEC

Jest to schorzenie wywoływanie przez specjalne bakterie, nieraz występujące nagminnie. Choroba atakuje najczęściej owce ras szlachetnych, dobrze odżywionych, przy czym klimat i charakter gleby wywierają tu niewątpliwie wpływ. Na wiosnę, na jesieni, w porach deszczowych, na mokrych glebach choroba ta występuje najczęściej. Sprzyja jej również brak pielęgnowania racic i niedobór witamin. Brama wejścia dla zarazka stanowi racica nieodpowiednio pielęgnowana, a czynnik sprzyjający rozwojowi schorzenia stanowią: brudna i wilgotna ściółka, mokre pastwiska, przepady wyboistymi drogami. Zarazek dostaje się do tworzywa racicy, powoduje procesy ropne w koronce, w piętkach, podeszwie i w szparze międzyracicowej, co po dłuższym procesie chłbowym prowadzi do zanokcicy. Okres wylegania choroby trwa 17- 50 dni. Na czoło objawów wysuwają się kulawizny dotyczące jednej lub więcej kończyn. Skóra szpary międzyracicowej, koronka, piętki stają się zaczerwienione, obrzękłe, bolesne i gorące. Owce chudną, spędzone niechętnie wstają, kuleją, a z chwilą zaatakowania obydwi kończyn przednich pobierają pokarm klęcząc t.j. opierając się

na nadgarstkach. Przy zaatakowaniu jednej kończyny tylnej, owca podnosi ją wysoko, poruszając się na trzech nogach, a kiedy obie tylne kończyny uległy schorzeniu - zwierzę poruszając się wlecz je za sobą. Przy ucisku na zmiękczone części racic, wydobywa się z koronki cuchnący płyn o zjełczalnej woni. Wkrótce przychodzi do odklejenia się ściany puszek rogowej od podeszwy, aż do rozpadu i martwicy tkanek miękkich. Martwica atakuje następnie powiazie, stawy i kości. Przerzuty do wątroby, śledziony i płuc nie należą do rzadkości. Rokowanie w tej chorobie zależy od długości trwania choroby i zmian w racicach. Po dokładnym obejrzeniu racic należy stado podzielić na dwie grupy i obie umieścić osobno. Te grupy to naturalnie owce zdrowe i chore. W leczeniu usuwa się przez obcinanie, wszystkie uległe martwicy i zmienne części rogu. Trzeba pamiętać aby te obrzęki następnie spalić, ze względu na to, że zawierają duże ilości zarazków. Po obcięciu i oczyszczeniu racic zabezpiecza się środkami odkażającymi (chloramina, jodyna). Opatrunek ze środkami odkażającymi zasmarowuje się dziegciem w celu zabezpieczenia przed wilgocią. Stosowanie środków odkażających należy powtarzać co 3-4 dni aż do zupełnego wyleczenia. Trzeba pamiętać, że powyższymi zabiegami nie osiągnie się ostatecznego wyleczenia. Jest to możliwe jedynie przy równoczesnym i gruntownym odkażeniu owczarni i spaleniu zakażonego nawozu. W zapobieganiu należy zwrócić szczególną

uwagę na stałą i należytą opiekę nad racicami, dokonywanie przeglądu racic, odkażanie owczarni, częstą zmianę ściółki oraz ścisłą kontrolę owiec świeżo sprowadzonych. Przy powrocie owiec z pastwiska dobrze jest stado przepędzić przez wodę- strumień lub wilgotną ląkę w celu oczyszczania racic z blota i kurzu.

BRODAWCZAKI STRZYKOWE

Na skórze strzyków pojawiają się twory różnej wielkości i kształtu, barwy brudno szarej, o powierzchni chropowatej, które niekiedy w dużym stopniu utrudniają dojenie. Twory te pojawiają się na całej powierzchni strzyka, lub tylko w pewnych miejscach. Niektóre zlewają się tworząc rozleglejsze, nieregularne wysepki. Brodowczaki trwają zwykle bardzo długo, niekiedy całe lata, ale zdarza się, że giną one nagle same bez żadnego leczenia. Można też zauważać, że brodowczaki jakby się przeniosły na inne sztuki za pośrednictwem osoby dojącej. Ze strzyków brodowczaki mogą się przenieść na całe wymię i na inne okolice ciała. Ponieważ brodowczaki ciągną się, raz przez całe lata, kiedy indziej zaś znikają same bez śladu, niekiedy pewnego o ich losach w danym przypadku powiedzieć nie można. Co do następstw samego istnienia brodowczaków na strzykach, przepowiednia jest na ogół korzystna. To dlatego, że nie powodują one zwykłe poważnych powikłań, tyle tylko, że mogą przenosić się na inne sztuki. W zapobieganiu - sztuki dotknieté brodowczakami doi się po wydaleniu sztuk zdrow-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

KUKURIČNÁ POLIEVKA. Rozpočet: 1 konzerva varennej kukurice, 4 zemiaky, 40 g slaniny, 1 cibuľa, 3 dl sladkého mlieka, sol', mleté čierne korenie, 3 lyžice masla, sucháre.

Slaninu pokrájame nadrobno, rozškvaríme, pridáme cibuľu pokrájanú nadrobno, oprážime ju doružova, trocha podlejeme vodou, povaríme a nalejeme do hrnca. Potom pridáme olúpané zemiaky pokrájané na kocky, ktoré sme predtým sparili slanou vriacou vodou, prisypeme kukuričné zrnká, všetko zalejeme vriacou vodou a prikryté uvaríme do mäkká. Prilejeme uvarené teplé mlieko, osolíme, okoreníme a znova povaríme. Nakoniec pridáme po kúskoch maslo a sucháre namočené v mlieku.

ŠALÁT Z KYSLEJ KAPUSTY. Rozpočet: 400 g kyslej kapusty, 1 lyžica pokrájanej pažitky, 1 lyžica pokrájaného kôpru, 1 červená paprika, 1/2 šalátovej uhorky, 100 g šunkovej salámy, 2 dl hustej kyslej smotany, mleté čierne korenie, sol', cukor.

Kyslú kapustu nadrobno pokrájame a dáme do sklenej misky. Pridáme pažitku, kôpor, pokrájanú papriku, uhorku a šunkovú salámu na rezance. Všetky suroviny zl'ahka premiešame. Kyslú smotanu rozšľaháme s mletým čiernym

korením, soľou a troškou cukru. Šalát rozdelíme na misky a pred podávaním na každú porciu nalejeme smotanovú zálievku.

KARBONÁTKY SO SYROM A ZELENINOU. Rozpočet: 600 g hovädzieho mäsa, sol', korenie, horčica, 4 plátky tvrdého syra, sterilizovaná zelenina, olej na vyprážanie.

Mäso zomelieme, osolíme, okoreníme a premiešame. Zo zmesi sformujeme karbonátky, polovicu z nich natrieme horčicou, položíme na ne plátky syra a sterilizovanú zeleninu, prikryjeme druhou polovicou nízkych karbonátkov, obidve strany potrieme maslom a znova osolíme a okoreníme. Vyprážame ich na pekáči asi 10 minút, alebo na ražni v prírode. Podávame so žemľou.

OMÁČKA K MÄSÁM PRIPRAVENÝM NA RAŽNI. Rozpočet: 100 g masla, 2 cibule, 1 strúčik cesnaku, 500 g rajčiakového pretlaku, 1 lyžica práškového cukru, 1 lyžička horčice, 2 lyžice octu, 2 lyžice worcesterskej omáčky, mleté čierne korenie, sol'.

Na masle oprážime očistenú cibuľu pokrájanú nadrobno do ružova, pridáme rozotrety cesnak, rajčiakový pretlak, cukor, horčicu, oct a worcesterskú omáčku, podľa chuti okoreníme, osolíme a za občasného premiešania pomaly varíme 30 až 45 minút.

MÚČNIKY

VYNIKAJÚCI ZÁKUSOK. Rozpočet: 5 bielkov, 250 práškového cukru, 250 g vlašských orechov.

Bielky s cukrom šľaháme, až vznikne hladká, spnená zmes. Pridáme k nej mleté orechy. Na plech dáme mastný papier, pripravenú zmes naň vylejeme a v predhriatej rúre upečieme. Po vychladnutí z plátu stiahneme papier, necháme vychladnúť. Prerežeme na polovicu a naplníme prípravným krémom. Časťou krému potrieme povrch aj boky a dáme do chladničky.

KRÉM. Rozpočet: 5 žltkov, 140 g práškového cukru, 2 lyžice kakaa, 4 lyžičky vody, 70 g čokolády; 150 g masla, 120 g práškového cukru, 1 vanilínový cukor.

Žltky, cukor, kakao, vodu a polámanú čokoládu len rozpustíme, odstavíme a miešame do vychladnutia. Zvlášť vymiešame maslo s práškovým a vanilínovým cukrom a primiešame k nemu žltkový krém. Necháme stuhnuť.

Zo svetovej kuchyne - Severná Amerika

Spojené Štáty americké sa mnohým spájajú s hamburgerom a hot-dogom. Je to však zdanlivý a jednostranný pohľad. Kuchyňa Severnej Ameriky je zmesou rôznych vplyvov, podľa toho, kedy a kým boli osídľované jednotlivé oblasti nového sveta. Na atlantickomobreží anglickí pristáhvalci priniesli so sebou záľubu v rýchlo opečených mäsach, v povodí Mississippi Američania francúzskeho pôvodu uprednostňujú kuchyňu svojich predkov a na pobreží Tichého oceánu zdomácnelo veľa jedál španielskeho a mexického pôvodu.

wych, gdyż jakkolwiek przenoszenie ich nie jest dotychczas stwierdzone, to jednak nic nie stoi na przeszkodzie uczynić zadość spostrzeżeniom z życia codziennego. Podobnie i dojace dotknięci brodawczakami na rękach nie powinni doić krów. Z drugiej strony, po każdym udoju krów z brodawczakami należy dokładnie myć i odkazać ręce. W leczeniu można zastosować pędzlowanie brodawczaków co pewien czas dymiącym kwasem azotowym. Zwrócić uwagę, aby szczególnie ostrożnie usuwać brodawczaki usadowione w pobliżu ujścia kanału strzykowego, mianowicie - w miejscu nacierania kwasem może, po wygojeniu się, pozostawić, albo zwężenie kanału strzykowego albo zupełny jego zarost.

LISZAJ STRZYGĄCY U KONI

Jest to pasożytnicza choroba skóry, która powoduje grzybek. Zakażenie następuje przy zetknięciu się koni zdrowych z chorymi lub przez zanieczyszczoną grzybkiem paszę, ściółką czy przedmioty służące do pielęgnowania koni. Grzybek niszczy sierść, która wskutek tego staje się krucha i łamie się. Powstają w ten sposób małe lub większe lysinki z wystrzyżoną jakby w tych miejscach siercią. Skóra lysinek pokryta jest strupem. Liszaj skrzynią najczęściej występuje na grzbiecie, bokach, szyi i głowie zwierzęcia. Konia takiego należy podać leczeniu przez lekarza.

HENRYK MĄCZKA

Najlepším prínosom Ameriky do svetovej gastrónomie sú čerstvé zeleninové a ovocné šaláty. Kombinujú sa v nich všetky druhy s rybami, mäsom a syrmi.

FARMÁRSKY GULÁŠ. Rozpočet: 1 kg hovädzieho mása bez kostí, 100 g masti, 3 cibule, 2 strúčiky cesnaku, 1 zeler, zelená petržlenová vŕba, 4 rajčiatky, 1 bobkový list, tymian, mleté čierne korenie, 100 g zeleného hrášku, 2 mrkvky, 6 zemiakov, soľ, 50 g múky.

Mäso pokrajame na kocky a prudko opečieme na masti do červena. Pridáme cibuľu pokrájanú nadrobno, rozotretý cesnak, pokrájaný zeler, posiekánu vŕbu, pokrájané rajčiatky, polámaný bobkový list, štipku tymianu a čierneho korenia, zelený hrášok, mrkvu pokrájanú na kolieska, rozpolené zemiaky. Všetko podlejeme vodou, uvedieme do varu, prikryjeme a na malom ohni pomaly dusíme. Nakoniec pridáme rozemiešanú múku v troche vody, premiešame a povaríme.

Kuchynský slovníček

cibéby - hrozninka bez zŕn, používané do pečiva a omáčok

cícer - strukovina podobná hrachu. Používajú sa zrná, alebo múka z nich.

citronát - kandizovaná kôra z citrónovníka, používaná do pečiva

crustas - silný drink v pohári, ktorého okraj sa navlhčí citrónovou šťavou a ponorí sa do jemného kryštálového cukru

PRAWNIK

ZASADY USTALANIA WYSOKOŚCI ZASIŁKÓW

Na prośbę naszych Czytelników przypomnamy dziś ogólne zasady ustalania wysokości zasiłków z ubezpieczenia społecznego.

Z uwagi na podstawę i tryb podwyższania zasiłków można je pogrupować następująco:

1. Zasiłki podwyższane relatywnie do wzrostu lub wysokości przeciętnego wynagrodzenia w kwartale poprzednim (wynosiło ono 684,90 zł, co oznacza 3,4 procentowy wzrost do przeciętnej płacy z pierwszego br.).

2. Zasiłki podwyższane łącznie z waloryzacją emerytur i rent (ostatnia została przeprowadzona od 1 marca br. w oparciu o przeciętne wynagrodzenie z cwartego kwartału ubiegłego roku, wynoszące 624,10 złotych po denominacji).

3. Zasiłki obliczane wg indywidualnego wynagrodzenia pracownika.

4. Zasiłki ustalane kwotowo.

Do pierwszej grupy zasiłków należą:

Zasiłki porodowe wypłacane w wysokości 15 proc. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału. Ich podwyżka następuje od trzeciego miesiąca kwartału, czyli od 1 września jego wysokość wyniesie 102,70 zł (zaokrąglenie do 10 groszy).

Zasiłki wychowawcze waloryzowane od pierwszego dnia trzeciego miesiąca każdego kwartału o procent wzrostu przeciętnego wynagrodzenia w stosunku do kwartału poprzedniego. Od 1. września br. zasiłek wychowawczy dla mężatek będzie wynosił 146,10 zł, a dla osób samotnie wychowujących dzieci - 232,40 zł.

Zasiłki pogrzebowe w razie śmierci pracownika pozostającego w zatrudnieniu, na urlopie bezpłatnym, ewentualnie pobierającego zasiłek chorobowy lub macierzyński oraz śmierci członka rodziny pracownika wynosząc będą 1369,80 zł. tj. 200 proc. przeciętnego wynagrodzenia. Zasiłek ten wypłacany jest niezależnie od odprawy pośmiertnej przysługującej na podstawie art. 93 kodeksu pracy.

W terminach waloryzacji emerytur i rent i w oparciu o wynagrodzenie będące podstawą waloryzacji podwyższane są:

Zasiłki pielęgnacyjne, które podobnie jak dodatki pielęgnacyjne do emerytur i rent wynoszą 10 proc. podstawy waloryzacji, aktualnie - przeciętnego wynagrodzenia z cwartego kwartału 1994 r. Od 1 marca br. kształtuje się

one na poziomie 62,41 zł i w tej wysokości będą wypłacane do grudnia br.

Zasiłki pogrzebowe wypłacane z tytułu śmierci emeryta lub rencisty albo członków ich rodzin wynoszą 200 proc. podstawy waloryzacji, czyli również od 1 marca br. pozostały w nie zmienionej wysokości 1248,20 zł.

Według indywidualnego średnioniesięcznego wynagrodzenia pracownika liczonego na ogólny z 6 miesięcy (wyjątkowo dla wybranych grup pracowników z 12 miesiącami) ustalana jest wysokość następujących świadczeń:

Zasiłki chorobowe stanowią 80 proc. wynagrodzenia chorego pracownika. Prawo do zasiłku w wysokości 100 proc. podstawy występuje w przypadku niezdolności do pracy powstałej:

* wskutek wypadku przy pracy, wypadku w drodze do i z pracy, choroby zawodowej,

* w czasie ciąży,

* niezdolności do pracy trwającej nieprzerwanie ponad dziewięćdziesiąt dni (od dziewięciusetego pierwszego dnia).

Jeżeli niezdolność do pracy trwa ponad 6 miesięcy, to podstawa wymiaru zasiłku jest waloryzowana, a w przypadku zatrudnienia krótszego niż okres, z którego ustalana jest podstawa (6 lub 12 miesięcy), ogranicza się ja do 250 proc. przeciętnego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału.

Świadczenia rehabilitacyjne będące de facto przedłużonym zasiłkiem chorobowym wynoszą 75 proc. podstawy liczonej na podobnych zasadach jak zasiłek chorobowy lub 100 proc. w przypadku wypadku przy pracy, w drodze do i z pracy albo choroby zawodowej.

Zasiłki macierzyńskie wynoszą 100 proc. podstawy ustalonej wg zasad obowiązujących przy zasiłku chorobowym.

Zasiłki opiekuńcze stanowią 80 proc. wynagrodzenia, wyliczanego jak przy zasiłku chorobowym.

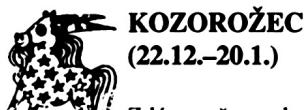
Zasiłki ustalane zasiłki rodzinne. Wynoszą one aktualnie 21 zł na każde dziecko i uprawnionego małżonka. W przypadku przekroczenia dopuszczalnego dochodu na osobę (50 proc. przeciętnego wynagrodzenia), zasiłek pomniejsza się o kwotę przekroczenia. Prawo do zasiłków ustala się dwa razy w roku: od 1 marca i od 1 września, a ich wysokość podlega waloryzacji od 1 marca każdego roku o wskaźnik wzrostu cen towarów i usług konsumentycznych przyjęty w ustawie budżetowej na dany rok kalendarzowy.

Zasiłki wyrównawcze, jak sama nazwa wskazuje, wypłacane są w wysokości różnicy między przeciętnym wynagrodzeniem z 3 miesiącami przed podaniem się pracownika ze zmniejszoną sprawnością do pracy rehabilitacji zawodowej a wynagrodzeniem pobieranym podczas tej rehabilitacji.

Wysokość przeciętnych wynagrodzeń lub wskaźników waloryzacji zasiłków, a także wysokości niektórych świadczeń wyżej wymienionych ogłasiane są w Monitorze Polskim lub Dziale Urzędowym ZUS.

HVIEZDY O NÁS

Hoci by si sa cítil niečím dotknutý, nemusí to znamenať, že to niekto s tebou myslí zle. V okolí sú ľudia, ktorí sú ochotní ti vo všetkom pomôcť. Plánovaná krátká cesta vyvolá trochu zmätka. Miesto, kam sa vyberáš, nebude také dôležité, ako ľudia, ktorých tam streneš. Aj keď to neočakávaš, môžu byť medzi nimi aj tvoji starí známi, bude teda príležitosť obnoviť staré priateľstvo.

Zdá sa, že sa konečne zjavíš neprijemných myšlienok. Náladu ti zlepšia dávno očakávané správy. Jediným nevelmi milým problémom budú peniaze, a vlastne ich nedostatok. Keď však dobre vykonáš uloženú úlohu, čaká ťa nielen uznanie, ale aj istá peňažná odmena, ktorá vyrieši tvoju finančnú situáciu.

Vyzerá to tak, že bez tvojej účasti sa rozbehla istá záležitosť, ktorá sa týka práve teba. Situácia sa bude rýchle vyvíjať. Najlepšie by v tomto prípade bolo konať spoločne, po dohode s kolektívom. Nesnaž sa nič vybavovať sám, na vlastnú zodpovednosť, je to riskantné. Tak či onak otvára sa pred tebou možnosť veľkého kroku vpred.

Situácia v tvojom okolí sa rýchlo mení. Neočakávané sa stretneš s novými ľuďmi a nadviažeš nové známosti, ktoré budú pre teba veľmi užitočné. Presvedčí sa o tom, aká dôležitá je ľudská priateľstvo, ktoré si doposiaľ nevenoval väčšiu pozornosť. Prestaň sa zaoberať vlastnou osobou, lebo stratíš príležitosť, aká sa už nikdy nenaskytne.

Zanedlho dostaneš dobré správy od niekoho blízkeho. Problémy, ktoré ťa zne- pokojovali, budú pomaly kladne vyriešené. Konečne sa uvoľní napätie, ktoré ťa už dlhší čas trápi. Nezaškodilo by ti trochu zábavy, s čím sa sice budú spájať isté výdavky, ale po istom čase sa ti podarí úspešne vyriešiť aj finančnú situáciu.

Neočakávané sa ocitneš v novom prostredí. Samozrejme nebude pre teba ľahké zvyknúť si na nové okolie, ale keď sa s tým zmieriš, budeš spokojný. Dôležité je, aby si pochopil, že každý človek, v akejkoľvek situácii sa ocitne, nesmie byť pasívnym divákom a vopred so všetkým súhlasiť.

Mal by si vedieť, že šetrnosť je chvályhodná, ale nesmie sa zmeniť v lakomstvo. Je to pre teba dôležité najmä preto, že najbližšie týždne budú pre teba finančne priaznivé. Neodriekaj si malé radosti. Trochu radovánok sa vždy zide, aj keby ťa to stálo trochu peňaží. Ved' konečne budeš môcť splniť svoje dávne želania, a to skutočne stojí za to.

V prvom rade potrebujete trochu odpočinku. Čažkosti sa sice ešte neskončili, ale najhoršie už máš za sebou. Máš pred sebou perspektívnu zaujímavej cesty, možno aj do cudziny. Nadviažeš počas tejto zaujímavé a užitočné styky. Nerob si zbytočné starosti. Mnoho sa vyrieši aj bez tvojej účasti. Po návrate sa môžeš s novou energiou pustiť práce.

Stáva sa, že ako divák môžeš mať niekedy lepšie výsledky ako aktívny účastník udalostí. Keď však napriek tomu chceš byť hercom, nájdì si lepšieho režiséra. V opačnom prípade sa totiž celá hra môže ukázať ako jeden veľký neúspech. Je predsa všeobecne známe, že ani najväčšia hviezda nič nedokáže, keď hrá so slabým súborom.

Mal by si vedieť, že malými ústupkami môžeš zlepšiť ovzdušie vo vzájomných vzťahoch. Nemusí mať predsa vo všetkom pravdu. Trochu sebkritiky by ti určite nezaškodilo. Okolo teba sú nielen ľahostajní a nepriazniví ľudia, ale aj prijemní a priateľsky naklonení. Tvoja nedôvera môže odradiť aj tých, ktorí by ti chceli skutočne pomôcť.

Spory o rôznych nepatrnych a bežných veciach majú zmysel len vtedy, ak vedú k priateľnému a konkrétnemu riešeniu. Inak sú to len prázdne reči. Často si roztrpčený zbytočnými debatami, ale pouvažuj, či to nie je tak trochu aj tvoja vina? Ľudia majú k tebe dôveru, skús im navrhnúť niečo užitočné, čo by prinieslo praktické výsledky.

Dzda sa, že robis príliš veľa vecí naraz, čo ti nedovoľuje sústrediť sa na to, čo je najdôležitejšie. Rôzne neočakávané rodinné stárosci ťa postavili do zlej situácie, čo vyžaduje od teba veľa času a pozornosti. Kým iní majú už svoju prácu za sebou, ty iba začínaš. Odlož všetko na nejaký čas a pust' sa do práce, lebo budeš musieť začínať od začiatku. (jš)

NÁŠ TEST**Ste realista?****1. Čo si myslíte o automobiloch?**

- a/ V modernej dobe sú nevyhnutné - 0 b.; b/ Prinášajú viac zla ako osohu - 5 b.; c/ Majú výhody aj nevýhody - 3 b.

2. Váš známy príde za vami požičať si peniaze. Čo urobíte?

- a/ Bez slova dám - 5; b/ Vyhovorím sa, že nemám - 0; c/ Poviem rovno, že nedám, lebo sám potrebujem - 3.

3. Ťažavá dievčina sa pred svadbou dozvedela, že snubeneč bol neverný. Čo by ste jej poradili?

- a/ Aby zostala slobodná - 3; b/ Aby snubencovi odpustila a vydala sa za neho - 5; c/ Aby si dobre rozmyslela, či sa má vydat - 0.

4. Na ulici vás zastaví podnapitý mladík a pýta si od vás cigaretu. Ako zareagujete?

- a/ Vytiahnem krabičku a ponúknem mu - 5; b/ Poviem, že nefajčím a pôjdem ďalej - 3; c/ Oborím sa naňho, aby ma neobťažoval - 0.

5. Čo by ste urobili, keby ste vyhrali v lotérii veľkú sumu peňazí?

- a/ Začal(a) by som podnikať - 3; b/ Uložil(a) by som peniaze do banky - 0; c/ Išiel(a) by som na cestu okolo sveta - 5.

6. V televízii vidíte bohatú rodinu v luxusnej vile. Čo vám pri tom napadne?

a/ Bohatstvo nie je všetko - 0; b/ To sa im ale žije - 3; c/ Raz by som chcel(a) aj ja tak bývať - 5.

7. Čo by ste najradšej robili pri zurčiacom potôčiku?

a/ Diskutoval(a) s mûdrymi ľuďmi - 5; b/ Zhováral(a) sa s kamarátkami o bežných veciach - 3; c/ Uvoľnil(a) sa a vnímal(a) krásu prírody - 0.

8. S kým by ste najradšej večerali v luxusnej reštaurácii?

a/ S prijemným priateľom alebo priateľkou - 0; b/ S vplyvným človekom - 3; c/ S hviezdom šoubiznisu - 5.

30

MENO VEŠTÍ

- Pán doktor, mám utkvelú predstavu, že som keks.
- Malý, okrúhly so soľou a rascou?
- Áno.
- Tak vôbec nie ste keks, ale kreker.
- Pán doktor, veľmi mi padajú vlasy, môžete mi na ne niečo poradiť? - vráví pacient.
- Ale áno, - hovorí lekár, - sietku na vlasy.

Pán Schultze hovorí opravárovi:
- Rád by som vám dal nejaké všimné, ale mám doma iba stomačkovku.
- To nič. Mnohí ľudia dávajú aj menej.

- To naozaj nemá význam, synku.
- Prečo?
- Celý život som robil, aby som ti umožnil študovať medicínu a ty mi teraz zakážeš piť aj fajčiť!

Nahnevaný otec hovorí Udovi:
- Za takéto vysvedčenie patrí bitka!
- Dobre otec. Viem, kde býva učiteľ. Ideme?

Zhovárajú sa dve priateľky:
- Už si počula, čo povedal Jožo?
Že sa do týždňa ožení s najpríjemnejšou dievčinou v meste!
- Nezmysel! Ja sa s ním vôbec nepoznám!

- Včera si bol znova poriadne opitý, - kára žena muža.
- Ani nie.
- Akože nie? Trikrát si ma požiadal o ruku!

- Pán Svensson, ktorý chcel na daňovom úrade vzbudiť lútost', rozpráva:
- Vyrástol som v takej chudobnej rodine, že ešte aj dúha bola u nás čiernobiela.

- Vždy keď píšem, tak sa strašne unavím ...
- A čo, vari píšeš do kopca?

VÝSLEDKY

Do 13 bodov: Smelé sny a túžby sú vám cudzie. Nechcete zažiť sklamanie z možného neúspechu, a preto sa pevne držíte pri zemi. Beriete do úvahy len čisté fakty a na základe nich s chladnou hlavou uvážite, aké máte šance. Zastávate názor ako v porekadle, že lepší je vrabec v hrsti ako holub na streche. Naša rada: Budte odvážnejší, nebojte sa rozletu. Inak nikdy nedosiagnete také úspechy, ktoré stojia za to.

14 až 28 bodov: Pri obyčajných, bežných príležnostiach beriete v podstate život realisticky. Všetko si starostlivo uvážite, zráťate, pričom nezabúdate ani na zadné dvierka. Chcete sa skrátka zabezpečiť. Ak sa vám však naskytne skvelá súčasť, neváhajte riskovať. Naša rada: Pri akýchkoľvek riskantných príležnostiach by ste si mali zakaždým starostlivejšie zvážiť všetky pre a proti.

29 až 40 bodov: Radi snívate o pekných plánoch do blížejšej a ďalšej budúcnosti. Vtedy sa uvoľníte a skutočne sa cítite dobre. Žiaľ, svoje vzdúšne zámky sa dosť často snažíte uprednostňovať pred očividnými faktami aj pri konkrétnych rozhodnutiach. Naša rada: Nepokúšajte sa strkať hlavu do piesku. Taktôž sa vám naozaj nikdy nepodarí ujsť pred nepríjemnou realitou.

ANDREJ - seriózne, dôstojné, mystické a trochu namyslené meno. V prechádzajúcim desaťročí bolo menej populárne, ale teraz začína byť opäť módne. Človek s týmto menom je veľmi zaujímavý a originálny - v kladnom zmysle slova - typ človeka. Najčastejšie tmavovlasý, s tmavou pleťou a viditeľným ľahkým rumencom na líciach. Máva pravidelné črtky, husté, zvlánené vlasy, veľké oči - hnedé alebo čierne, so zamatovalým leskom, navyše bystré, ako oči hypnotizéra. Je to obyčajne muž strednej, a niekedy viac ako strednej postavy, veľmi driečny, s harmonickými, plynulými pohybmi a gestami. Od detstva je veľmi bystrý, schopný a má znamenitý pozorovací zmysel.

Andrej dokáže sám, akoby šiestym zmyslom, odlišiť svojich priateľov od ľudí, ktorí mu neprajú, a to tak medzi vrstvovníkmi, ako aj medzi dospelými, staršími. Keď zistí, že je niekto proti nemu a chce mu škodiť, ihneď na to energicky reaguje. Už od detstva má bohatý duševný život. Spravidla hovorí málo, pokojne a premyslene, hlbokým, mužným hlasom a veľmi pekným jazykom, na čom si dáva zvlášť záležať od detstva po starobu. Je to taký malý a svojrázny filozof, na ktorom hned' vidno, že je vzdelaný, že veľa číta. Je všeobecne nadaný, ale v jeho vedomostach majú výraznú prevahu umelecké, hudobné, či dokonca herecké schopnosti, znalosť cudzích rečí, je to skrátka humanisticky založený typ.

V škole sa učí celkom dobre, ale jeho uzavretosť a zdržanlivosť v slovách, gestách a vyjadrovanií svojich pocitov, pedantnosť pri volbe slov a prezentovaní myšlienok a názorov, často dezorientujú a dokonca hnevajú učiteľov, ktorí ho niekedy podozrivajú, že podceňuje pedagógov, je namyslený a zlomyseľný. Preto mu pravidelne znižujú známky bez racionalného zdôvodnenia. Na druhej strane Andrej nerád vysvetľuje, nerád sa ospravedlňuje a pokoruje, hoci všetky nariadenia a príkazy učiteľov plní dôkladne, aj keď bez nadšenia. Pre jeho záhadný spôsob života ho kolegovia volajú „sfinxom“ alebo „nádherným Andrejom“. Dievčatá ho zbožňujú, ale len zdaleka, keďže neznáša lacné flirty a divoké zábavy. Dožíva sa vysokého veku. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to ostatne iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snivali:

Narodeniny oslavovať - máš tajnú lásku, ktorá zanedlho dá o sebe vedieť.

Náramok nosiť - veľa radosti; dostať - čaká ťa veľká spokojnosť.

Návrh počuť - chystáš sa na veľkú prácu; dostať - si obklopený fašošnými priateľmi; dávať - chráni svoju slobodu.

Navrhnutú niečo - premysli si svoje najbližšie predsavzatie.

Nocľah v prírode - bezstarostný život; nespokojný - čakajú ťa nepríjemnosti.

Nočná práca - čaká ťa pravdepodobne veľa námahy.

Nosítka - budeš pozvaný na návštavu.

Noty vidieť - splnia sa tvoje nádeje; spievať podľa nich - zažiješ niečo príjemné.

Noviny čítať - čaká ťa postup v práci; dostať - zistíš veľkú novinku.

Obdivovať niečo - ľudia sa uchádzajú o tvoje priateľstvo; byť obdivovaný - chráni sa pred lichotkami.

Obchodníka vidieť - zlepší sa tvój blahobyt.

Obed, byť pri ňom - niekto ťa pozve na slávnosť.

Obedovať - bezstarostný život; s inými - bohatstvo.

Obesnený byť - vysoká pocta; vidieť samého seba - nešťastie; iného vidieť - oneskoríš sa na nejaké dôležité podujatie.

Obet prinášať - budeš odmenený za dobré činy; vidieť - si neúprosný voči rodine.

Obytný dom, vlastný - čaká ťa blahobyt; kupovať - stratíš priateľa.

Obžalovať niekoho - máš pevné zásady; byť obžalovaný - budeš zbabavený podozrenia.

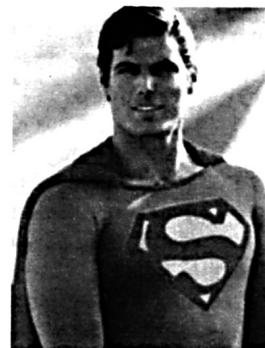
Princeznine narodeniny. Princezná Victoria, nástupkyňa švédskeho trónu, dovršila 18 rokov. Podľa zákonov, väčšinu ktorých schválili ešte v roku 1810, bude odteraz Victoria zastupovať kráľa v jeho oficiálnych povinnostiach - vo Švédsku sú to hlavne reprezentačné povinnosti. Bude teda v mene otca Karola XVI. Gustafa otvárať zasadnutia, parlament, alebo prijímať zahraničných veľvyslancov. Keď dosiahne plnoletosť, bude si môcť verejne kúpiť cigarety a zapáliť si, používať zbraň, viesť auto (okrem nákladných áut a autobusov). Nemôže sa však výdať bez súhlasu vlády a parlamentu, odcestovať do zahraničia bez povolenia kráľa a taktiež kupovať, alebo dovážať zo zahraničia alkohol.

Princezná Victoria chodí ešte do gymnázia v Štokholme. Maturovať bude až na budúci rok a dovtedy, ak keď zastupuje kráľa, musí si plniť školské povinnosti. A spomínanej gymnázium je známe svojim súrovým režimom - princezná so spolužiacimi upratuje triedu a umýva riad po školskom obede. Victoria sa učí dobre a po maturite by chcela pokračovať v štúdiu. O manželstve zatiaľ nerozmýšľa. Jej prvý chlapec, syn Štokholmského milionára Daniel Collert, sa s ňou nedávno rozišiel. Princezná už neraz zdôrazňovala, že pri výbere manžela sa bude riadiť výlučne citmi - ale bude sa môcť slobodne rozhodnúť? Victoria sa vôbec nenáhli na kráľovský trón. Podľa zákona sa stane kráľovnou v okamihu, keď zomrie kráľ. Zdá sa, že k tomu tak rýchlo nedôjde, pretože Karol XVI. Gustaf má len 52 rokov a k tomu výborné zdravie. Na fotografii: budúca švédská kráľovná.

Prezidentova manželka upratuje. Pani Bernadetta Chiracová, manželka francúzskeho prezidenta, hned po príchode do Elizejského paláca začala boj s nečistotou. Hoci sídlo má 300 komnát a manželia obsadili len malý 3-izbový apartmán v prístreší, pani Chiracová tvrdí, že čisto má byť všade. Zaútočila teda na Elizejský palác s oddielom chyžných ozbrojených vysávačmi, kefami a prachovkami.

Čo sa týka čistoty, pani Chiracová je neústupná. Napríklad veľmi ostro verejne skritizovala manželku Laurenta Fabiusa, bývalého francúzskeho premiéra. „Neviete si ani predstaviť - povedala - v akom stave boli premiérovské apartmány v hoteli Matignon! (Je to oficiálne sídlo predsedu vlády Francúzska). Mastné fláky na záclonách, diery v potáhoch, zanedbaná podlaha, všade špiná a neporiadok. Bola som zaskočená!“

Naomi Campbellová, občas prezývaná „čierna Brigitte Bardotová“, sa rozhodla ísť po stopách francúzskej hviezdy a svoje sily si skúša vo filme. Kariéry modelky sa však nevzdala a bolo ju vidieť aj na jesennozimných módnich prehliadkach. Zdá sa, že v súčasnosti ju viac príťahuje kino. Kým sa Naomi stala modelkou, chodila na hodiny herectva a myslí si, že by bola škoda nevyužiť získané vedomosti.

Prvý film, v ktorom Naomi zahrala, sa volá Miami Rhapsody a onedlho sa ukáže na plátnach európskych kín. V júli „čierna hviezda“ začala v Salt Lake City nahrávať triller Head Game.

Nová etapa Naominho života ešte zväčšila záujem o krásnu modelku. V mnohých rozhovoroch sa novinári pýtali budúcej herečky, čo robí, aby si zachovala takú krásnu postavu. Naomi tvrdí, že nedrží nijakú zvláštnu diétu a je všetko, na čo má chuť. Pije pivo, šampanské, whisky - ale v nevelkých dávkach. Na otázku, či sa v budúcnosti podrobí plastickej operáции, odpovedala: „Našťastie máme v rodine dobré gény. Moja mama vyzerá ešte mlado, podobne ako babka. Preto dúfam, že sa nebudem musieť obrátiť s prosbou na chirurgov. Na fotografii: Naomi (v strede) s kolegyniami - modelkami.

pretože v sedle sedel známy herec Christopher Reeve, vynikajúco vyšportovaný hrdenina filmu Superman. Poplach sa začal až o chvíľu, keď Reeve nevstal. V bezvedomí ho previezli do nemocnice v Charlottesville. Herec má polámanú chrbiticu a má paralízu. Zatiaľ sa nevie, či sa jeho stav po operáciach zlepší, alebo zostane ochrnutý až do konca života. Nikto z jeho známych, ani z divákov, si nevie predstaviť obratného Supermana prikutého na nemocničné lôžko. Na fotografii: Christopher Reeve

Steve Trotter, 33-ročný Američan z Flóridy a jeho priateľka, 29-ročná Lori Martinová sa rozhodli urobiť niečo zvláštne, aby ľudia o nich hovorili. Vliezli do veľkých sudov, priepnuli sa tam remeňmi a hodili sa do Niagarského vodopádu, ktorý má 48 metrov. Mali šťastie, keď sa im podarilo pristáť tesne pri úpäti vodopádu.

Jane a deti. Jane Seymourová, ktorú poznáme ako doktorku Quinnovú z rovnomenného amerického televízneho seriálu, očakáva dieťa. Jeho otcom je štvrtý v poradí herečkin manžel, režisér James Keach. Ako sme sa dozvedeli, práce pri nakrúcaní ďalších častí tohto populárneho seriálu sa neprerušia. Udatná lekárka aj v seriáli bude očakávať dieťa. Na snímke: J.Seymourová s manželom J.Keachom.

Supermanova tragédia. Počas konských pretekov, ktoré sa konali vo Virgínii, sa jeden kôň splašil a postavil sa na zadné pred jednou z prekážok, pričom zhodil svojho jazdca. Muž dopadol ľažko na zem. Nikto z divákov sa však neznešokojil,

V Nižných Lapšoch

Vo Vyšných Lapšoch

SLOVENSKÉ POMNÍKY NA SPIŠI A ORAVE

Foto: J. Pivovarčík

V Jablonke

V Krempachoch

V Čiernej Hore od Tribša

Pohľad na Spiš.

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B-3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31-150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. I*, (rocznik), Kraków 1993 3,00 zł
- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. III*, (rocznik), Kraków 1995 3,50 zł
- * J. Ciągwa, J. Szpernoga, *Słowacy w Powstaniu Warszawskim*, Kraków 1994 2,50 zł
- * Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 5,00 zł